

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ BİLİM DALI

İNANÇ TURİZMİ AÇISINDAN KİLİS İLİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

MUSTAFA BAHAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. FATİH MEHMET BERK

KONYA-2015

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa BAHAR
	Numarası	128112011016
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Fatih Mehmet BERK
	Tezin Adı	İnanç Turizmi Açısından Kilis İlinin Değerlendirilmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan *İnanç Turizmi Açısından Kilis İlinin* başlıklı bu çalışma *15...05/2015* tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Yrd. Doç. Dr.	Mehmet Fatih BERK	<i>[Signature]</i>
2	Yrd. Doç. Dr.	Yasin BİLİM	<i>[Signature]</i>
3	Yrd. Doç. Dr.	Mustafa ARSLAN	<i>[Signature]</i>

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa BAHAR		
	Numarası	128112011016		
	Ana Bilim /BilimDalı	Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	İnanç Turizmi Açısından Kilis İlinin Değerlendirilmesi			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı

İmzası

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa BAHAR		
	Numarası	128112011016		
	Ana Bilim /Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Fatih Mehmet BERK		
Tezin Adı	İnanç Turizmi Açısından Kilis İlinin Değerlendirilmesi			

Tarihsel süreç içinde din ve medeniyet ilişkisi her daim süregelenmiştir. İnsanoğlu tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte kendi dünyasının dışında var olan evreni incelemiş ve aşkın güçlere hayatında yer vermiş, inançlarını, düşüncelerini, tavır ve davranışlarını bu üstün güçler doğrultusunda belirlemiştir. Güneydoğu'da; Suriye ve Mezopotamya, kuzeybatıda ise Avrupa, Yunan ve Roma Uygarlığı ile komşu olan Anadolu, sahip olduğu jeopolitik konum sayesinde Doğu-Batı ve Batı-Doğu arasında hareket eden toplumların tarihi süreç içinde gelişimlerine tanıklık etmiştir. Çok tanrılı dinlerden başlayıp, tek tanrılı dinlere geçiş sürecinde Anadolu bu dinlerden beslenen pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlere ait pek çok eser günümüzde inanç turizmi bağlamında tarihi ve kültürel eserler olarak yerini almıştır.

Anadolu toprakları üzerinde, inanç turizmi bağlamında tarihi ve kültürel eserlerin çoğunlukla bulunduğu yerlerden bir tanesi de Kilis ilidir. İnanç turizmi varlıklarının İslam egemenliğinde uzun yıllar yaşanmış bir bölgede yer almasından dolayı, sahabelere ait olduğuna inanılan türbelerin çoğunlukta olduğu kanaatine varılmıştır. 3000'e yakın sahabenin bu topraklarda yaşamış olduğunun ve birçoğunun bu topraklardan geçerek İslam dinini yaymaya çalıştığı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle Sahabeler şehri olması, yerel halk yerli turistler tarafından da yapılan anketler neticesinde kanıtlanmıştır. Kilis ilinin, inanç turizminin potansiyelini oluşturan önemli bir öge olarak karşımıza çıkmıştır.

Bununla birlikte inanç turizmi açısından potansiyeli bulunan Kilis ilinde mevcut 27 adet tarihi cami ve bu camilerin kitabeleri, 24 adet türbe ve 14 adet kutsal sayılan mekânlara, fotoğrafları ve İnanç Turizm değerleri ile birlikte tanıtılmıştır. Yapılan çalışmamız sonucunda Kilis ilinin ulusal ve uluslararası İnanç turizm hareketliliğini sağlayacak yeterli İnanç turizm varlığının ve buna bağlı potansiyelinin bulunduğu, ancak bu değerlerden yeteri kadar faydalanamadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, İnanç Turizmi, Kilis

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Mustafa BAHAR		
	Student Number	128112011016		
	Department	Tourism Management		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Assist. Prof. Dr.Fatih Mehmet BERK		
Title of the Thesis/Dissertation	The Province of Kilis Evaluation in Terms of Faith Tourism			

In the historical process, the relationship between religion and civilization has been ongoing at all times. Mankind with the emergence stage of history examined the universe that exists outside of their own world and has incorporated the life of the power of love, beliefs, thoughts, attitudes and behaviour has determined that in accordance with superior forces. In Southeast Syria and Mesopotamia, in northwestern Anatolia is neighbour with European Greek and Rome Civilization, due to geopolitical position between East-West and West-East have witnessed the development of the historical process of moving society. Starting from the polytheistic religion, in the transition to monotheistic religion the feeding of the Anatolia has hosted many civilizations and many trace of that civilization in the context of the current belief tourism has been replaced as historical and cultural artifacts.

On the Anatolian territory, in the context of Faith Tourism is one of the places where the historical and monuments are also often found in Kilis. Belief that settled in Kilis province's tourism and remove faith to face the day and tourism assets in order to share with the public, local people, evaluated by domestic and foreign tourists and has tried to present our perspective this study. The presence of religious tourism due to take place in a region have experienced many years of Islamic rule, it was concluded that the majority of the tomb believed to belong to the Companions. 3000 close companions that have lived on this land and passes through most of this land is a known fact that tried to spread the religion of Islam. Therefore, being a city Companions has been proven in the local community by local and foreign tourists as a result of surveys. Kilis province, as an important element constituting the potential of religious tourism were encountered.

Also, religious tourism with the potential for the current 27 historical mosque and inscriptions of this mosques in Kilis, 24 shrines and 14 sacred places, photographs and introduced together with the religious tourism value. Made of the results of our work in Kilis enough faith to ensure the presence of national and international tourism Religious tourism mobility and where the associated potential, but was not found benefit sufficiently from these values.

Key Words: Tourism, Faith Tourism, Kilis

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	I
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR DİZİNİ	IX
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM VE İNANÇ

1.1. Turizm Kavramı.....	4
1.2. Turizmin Tarihsel Gelişimi.....	5
1.3. Turizm Çeşitleri	7
1.3.1. Av Turizmi	7
1.3.2. Spor Turizmi	8
1.3.3. Kongre ve Fuar Turizmi.....	8
1.3.4. Kültür Turizmi	9
1.3.5. Deniz ve Kıyı Turizmi	9
1.3.6. Sağlık Turizmi.....	9
1.3.7. Dağ, Yayla ve Kış Turizmi	10
1.3.8. Aile Turizmi	11
1.3.9. Ekoturizm.....	11
1.3.10. Golf Turizmi	12
1.3.11. Çiftlik Turizmi	12
1.3.12. Mağara Turizmi.....	12
1.3.13. Doğa Turizmi	13
1.4. İnanç ve İnanış	13
1.4.1. İnanç Kavramı.....	13
1.4.2. İnanış Kavramı.....	15
1.4.3. İnanç ve İnanış İlişkisi	16
1.5. İnanç, İnanış ve Turizm İlişkisi	17
1.6. Dünya’da İnanç Turizmi.....	21
1.7. Türkiye’de İnanç Turizmi.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

KİLİS İLİNDE İNANÇ TURİZMİ

2.1.Kilis.....	25
2.1.1. Kilis İlinin Genel Özellikleri	25
2.1.2. Kilis İlinin Doğal Yapısı ve Özellikleri	25
2.1.3.Kilis İlinin İklim Özellikleri	26
2.1.4. Kilis İlinin Nüfus Yapısı	27
2.1.5.Kilis İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı	28
2.1.6.Kilis İlinin Turizm Yapısı	29
2.1.7. Kilis İlinin Tarihi	33
2.1.8.Kilis İlinin İsminin Kökeni	36
2.1.9.Evliya Çelebinin Kilis İli İzlenimleri	37
2.2. Kilis İlindeki Ziyaret Yerleri	39
2.2.1.Kilis İlindeki Camiler.....	39
2.2.1.1. Ulu Cami	39
2.2.1.2. Tekke Cami	48
2.2.1.3. Kadı Cami	51
2.2.1.4. Akcurun Cami	55
2.2.1.5. Tabakhane Cami.....	57
2.2.1.6. Muallâk Cami.....	61
2.2.1.7. Cüneyne Cami.....	63
2.2.1.8. Çalık Cami.....	65
2.2.1.9. Mehmet Paşa Cami ve Medresesi	68
2.2.1.10. Şeyh Süleyman Cami	70
2.2.1.11. Türkler(Kürtler)Cami	73
2.2.1.12. Hacı Derviş Cami.....	76
2.2.1.13. Hindioğlu Cami.....	78
2.2.1.14. Şeyh(Şih)Cami	79
2.2.1.15. Şeyh Ahmet(Şeyh Halil) Cami.....	81
2.2.1.16. Pirlıoğlu Cami	83
2.2.1.17. Katrancı Cami	84
2.2.1.18. Zeytinli Cami.....	87
2.2.1.19.Ali Çavuş Cami.....	88
2.2.1.20. Kesik Minareli Cami	88
2.2.1.21. Helvacıoğlu Cami.....	92
2.2.1.22. Çekmeceli Cami	93
2.2.1.23. Çırazoğlu(Bayraklı)Cami	95
2.2.1.24. Özbek(Şeyh Süveydan)Cami	96
2.2.1.25. Şakir Atik Cami.....	97
2.2.1.26. Hasan Attar Cami.....	99
2.2.1.27.Murtaza Cami	101
2.2.2.Kilis İlindeki Türbeler.....	103
2.2.2.1. Köfteci Bekir Dede Türbesi	103
2.2.2.2.Hulk Dede Türbesi	105
2.2.2.3.Şeyh Ayvad Hazretleri Türbesi(Ayşecik Parkı).....	106

2.2.2.4. Şeyh Mansur Türbesi	107
2.2.2.5.Şeyh Muhammed Bedevi Türbesi	108
2.2.2.6.Şemun Nebi Türbesi (Küt Küt Dede Türbesi)	110
2.2.2.7.Şeyh Muhammed Baha-ed-din-i Bağdadi ve Şeyh Muhammed Şahab-ed-din Türbesi	111
2.2.2.8.Baytazzade Abdullah Sermest Efendi Türbesi	112
2.2.2.9.Hocazade Abdullah Enveri Türbesi	113
2.2.2.10.Sağıroğlu Muharremzade Türbesi	114
2.2.2.11. Yusuf İzzettin Hamra(Şeyh Aziddin Türbesi)	115
2.2.2.12. Şeyh Osman Çelebi Türbesi	117
2.2.2.13.Altundede Türbesi ve Kestenli Hacı Ali Baba Türbesi	117
2.2.2.14.Şeyh Ahmet ve Şeyh Muhammed Türbesi	119
2.2.2.15.Şeyh Halil Türbesi	119
2.2.2.16.Tekke Türbesi ve Kabristanı	121
2.2.2.17.Hz.Talha ve Hz. Zübeyr Türbesi	121
2.2.2.18.Şurahbil Bin Hasane Hazretleri Türbesi	122
2.2.2.19.Şeyh Muhammed Ensari Türbesi	125
2.2.2.20.Bilal Habeş Türbesi	125
2.2.2.21.Şeyh Cüneyd Türbesi	127
2.2.2.22.Şeyh Kırbe Türbesi	128
2.2.2.23.Şeyh Kara Baba Türbesi	129
2.2.2.24.Şihmoğlu Şükrü Elçi Türbesi	130
2.2.3.Kilis İlindeki Tekkeler ve Medreseler	131
2.2.3.1.Şeyh Efendi Tekkesi	132
2.2.3.2.Köro Medresesi	133
2.2.4.Kilis İlinde Kutsal Sayılan Diğer Mekânlar	134
2.2.4.1.Kiliseler	134
2.2.4.2.Mozaikli Bazilika	137
2.2.4.3.Havra	138
2.2.4.4.Mevlevihane	139
2.2.4.5.Meşetlik (Açık Türbeler)	140
2.2.4.6.Resul Osman Dağı(Kale-i Gurab)	142
2.2.4.7.Kızlar Mağarası	143
2.2.4.8.Oylum Günleri	144
2.2.4.9.Ravanda Kalesi ve Kutsal Ağaçlar	146
2.2.4.10.Bal Dağı	149
2.2.4.11.Kalleş Tepesi	150
2.2.4.12.Timsah Kayalar	151

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİLİS İLİNDE YEREL HALKIN, YERLİ VE YABANCI TURİSTLERİN İNANÇ TURİZMİNE İLGİLERİ ÜZERİNE ARAŞTIRMA

3.1. Araştırma Konusu ve Problemi.....	152
3.2. Araştırmanın Konusu ile İlgili Kuramsal Çerçeve ve İlgili Belli Başlı Araştırmalar	152
3.3. Araştırmanın Amacı.....	152
3.4. Araştırmanın Önemi	153
3.5. Araştırma Yöntemi	153
3.6. Evren ve Örneklem	154
3.7. Veri Toplama Araçları	155
3.8. Veri Analizi.....	156
3.8.1. Kilis İlinde Yerel Halk ile Yapılan Araştırmanın Veri Analizleri	156
3.8.1.1. Yerel Halka Yönelik Gerçekleştirilen Araştırma Verilerinin Analizi	156
3.8.1.2. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri.....	156
3.8.1.3. Araştırmaya Katılanların Araştırmaya Yönelik Görüşleri	160
3.8.2. Kilis İlinde Yerli Turistler Üzerine Yapılan Araştırmanın Veri Analizleri	163
3.8.2.1. Yerli Turiste Yönelik Gerçekleştirilen Araştırma Verilerinin Analizi	163
3.8.2.2. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri.....	163
3.8.2.3. Araştırmaya Katılanların Araştırmaya Yönelik Görüşleri	166
3.8.3. Kilis İlinde Yabancı Turistler Üzerine Yapılan Araştırmanın Veri Analizleri	170
3.8.3.1. Yabancı Turiste Yönelik Gerçekleştirilen Araştırma Verilerinin Analizi	170
3.8.3.2. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri.....	171
3.8.3.3. Araştırmaya Katılanların Araştırmaya Yönelik Görüşleri	173
SONUÇ.....	179
KAYNAKÇA.....	182
ŞEKİLLER LİSTESİ	192
TABLOLAR LİSTESİ.....	193
FOTOĞRAF LİSTESİ	195
ÖZGEÇMİŞ	198
EKLER.....	199

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.	Adı Geçen Eser
Hz.	Hazreti
H	Hicri
İTO	İstanbul Ticaret Odası
km	Kilometre
m	Metre
M	Miladi
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
s.	Sayfa
S	Sayı
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Enstitüsü Kurumu
WTO	World Trade Organization
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri, Ve devamı
vs.	Vesaire
yy.	Yüzyıl

ÖNSÖZ

Anadolu toprakları, birçok inanca ev sahipliği yapmaktadır. Bu doğrultuda, dünyanın en eski yerleşim birimlerine yakın bir konumda yer alan Kilis ili, bütün semavi dinlerle birlikte semavi dinlerden önceki inanç ve inanışlarında kültürel yoğrulduğu bir şehir olma özelliği taşımaktadır. Müslümanların, Hıristiyanların, Yahudilerin, başka din ve mezheplere mensup insanların bir arada yaşamış olduğu ve günümüzde aynı sokak içerisinde mabetlerinin güzel örnekleriyle bunu bir daha gözler önüne serildiği bir yerdir. Ancak bölgenin yüzyıllardır Müslümanların egemenliği altında olması İslami eserlerin yoğunlukta olmasına sebep olmuştur.

Araştırmalarımız ve yaptığımız tespitler, Anadolu'nun zenginliklerinden birisi olan Kilis ili ile ilgili böyle bir çalışmayı gerekli kılmıştır. Kilis ili için Evliya Çelebi, seyahatnamesinde; “Evvela, Şehit Mahallesi kabrinde 3000 sahabenin yattığının mezar taşlarında yazdığını ve busahabelerin Halit bin Velid'in komutasında şehri kuşatırken şehit olduklarını” (Evliya Çelebi, 1935: 362) buna bağlı olarak, yörede “Sahabeler Şehri” olarak bilinmesine rağmen, gerek ülke çapında gerekse uluslararası anlamda bilinmemektedir. Serhat şehir olan Kilis ili, diğer Müslüman coğrafyalarla gerek fiziki gerek kültürel anlamda bir koridor görevi üstlenmektedir. Bu bakımdan Kilis ili için yeterli tanıtımının yapılması hem yerli hem de yabancı turist açısından ehemmiyet arz etmektedir. Bu doğrultuda, halkın inanç turizmine bakış açısı, gelen ziyaretçileri beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bilgiler ışığında Kilis ilinin mevcut potansiyelinin tanıtılması ve inanç turizm politikalarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik stratejileri belirleyip uygulamalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Ayrıca “İnanç Turizmi Açısından Kilis İlinin Değerlendirilmesi” başlıklı bu tez çalışması, Kilis özelinde bu alanla ilgili ilk akademik çalışma olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma boyunca verdiği bilgi ve destekten dolayı tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Fatih Mehmet Berk'e teşekkürü bir borç bilirim. Aynı zamanda çalışmamı sürdürebilmem için destek ve emeğini esirgemeyen canım eşime çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

İnsanlık tarihinden bu güne kadar psikolojik ve fizyolojik açıdan insanlar hep birşeylere iman etmiş ve inanmışlardır. Bu gerek diğer etmenler ister dikkate alınsin ister alınmasın bu yüzyıllar boyunca hep böyle süregelmiştir. Bu süregelişçerçevesinde tapınma yakarış merkezleri inşa edilmiş, semavi dinlerin ortaya çıkması ile geleneksel inanç sistemleri ve semavi dinlerin ortak noktaları göz önünde bulundurulmuştur. İnsanlık, hep avcı toplayıcı kimliğinin gerekliliği neticesinde, yiyecek bulma, korunma ve diğer nedenlerle yaşadıkları yerlerden uzaklaşmış ve yeni yerler keşfetmeye başlamıştır. Eski yaşadığı yerlerde bıraktıkları tapınma yakarış gelenek ve göreneklerini ve inandıkları kutsal değerleri diğer toplumlara taşımışlar ve semavi dinlere kadar bu inanç sistemi içerisinde devam etmişlerdir. Dünya üzerinde bu inanç sistemlerinin ve kültürel fonksiyonlarının en iyi kaynaştığı yerin Anadolu toprakları üzerinde olduğu görülmektedir.

Anadolu zengin kültürel yapısıyla birlikte, tarihsel açıdan birçok inançsisteminin aynı çerçeve içerisinde bulunduğu bir merkez olmuştur. Farklı din, inanç ve kültürlere sahip insanlar asırlar boyunca bu topraklarda bir arada yaşama ve kaynaşma fırsatı bulmuş ya da zorunda kalmışlardır. Bu özelliği, Anadolu topraklarını, oldukça zengin bir kültürel değer kazandırmıştır. Batısıyla doğusuyla ve kuzeyiyle güneyiyle Anadolu toprakları üzerinde bulunan birçokyerleşim merkezi bu zenginliği gelenek ve göreneklerinde, tarihi mirasında ve diğer kültürel nesnelерinde bunu yansıtmaktadır. Kültürlerle dinsel gelenekler açısından Anadolu toprakları bir yandan doğu ile batı ve güneylekuzey arasında bir köprü görevi üstlenmiş ve böylelikle çeşitli akımların yayılmasında aracı bir rol oynamıştır. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam gibisemavi dini geleneklerin dünya genelinde yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Tek tanrılı dinlerin başlangıcı olarak kabul edilen Filistin, Ürdün veHicaz Bölgesi'ne ait olan bu dinler, genelde Anadolu topraklarını geçerekBalkanlar'a ve Avrupa'nın kuzey bölgeleri ile Amerika kıtasına kadar ulaşmışlardır.

Anadolu toprakları aynı zamanda jeopolitik konumu nedeniyle tarih boyunca Asya ve Avrupa kültür yollarının kesiştiği ana merkezlerden biri olmuştur. İpekyolu,

Baharat Yolu, Kral Yolu ile Uzak Doğu inanç, kültür sistemi ve akımları ile mevcut yerel inanç ve sistemlerinin taşıma merkezi konuma sahip bu Anadolu toprakları aynı zamanda bu kültürel akımların getirdiği birçok kültürel birikime de sahne olmuştur. Bunlar Orta Asya'dan Anadolu'ya 800'lü yıllardan başlayıp, 1071 Malazgirt ile Anadolu topraklarına giriş yapan Oğuz ve Türkmen boyları, Anadolu'nun bugünkü kültürel yapı taşımlarını oluşturmuş, Orta Asyadan gelen Türkler, geleneksel Türk inancı olan şaman inancı ve kendilerine özgü inanç ve inanışlarını törelerini, geleneklerini, sanatlarını da beraberlerinde getirmişlerdir. Bunlardan bazıları aynen saklanmış bazıları da bu tarih sürecinde Anadolu kültüründe yeni bir oluşumla yeniden şekillenmiştir. Anadolu aynı zamandafarklıdinsel gelenekleri bir arada bağrında barındırarak farklılıkları birbiriyle buluşturmuş ve bir arada yaşama ve yaşatma geleneğinin en güzel örneğini vermiştir. Bir arada yaşama geleneği ve isteği zamanla Anadolu toprakları üzerinde birçok farklı tarih, kültür ve din faktörlerinin etkisiyle birçoğu günümüze kadar ulaşabilmiş mabet, inanç ve tapınma merkezleri, turizm olgusunun oluşmasına katkı sağlamıştır.

Önemi ve potansiyelini her geçen gün artırarak devam eden Turizm, global sosyo-ekonomik ve kültürel bir sektör haline gelmiştir. Bu sektör birçok çeşit ve alanlardan oluşmaktadır. Bu turizm çeşitlerinden olan İnanç Turizmi de, insanlar daha çok deniz, kum, güneş gibi turizm türlerini tercih etmekte iken, 1970 yılından sonra Dünyada değişen turizm talepleri ile birlikte Türkiye'de de 1993 yılında projelendirilemeye ve planlanmaya başlanılmıştır. Anadolu topraklarında potansiyeli bilinen ancak uygulama için insanların turizm tercihlerinin ön planda olduğu bir alan olarak karşımıza çıkmıştır.

İnanç turizmi, turizm olgusunun oluşmasına diğer turizm türlerinden daha önce konu olmuştur. Başlangıç olarak kabul görülebilirliği olarak; asırlardan bu yana insanların bütün semavi ve ondan önceki inanç sistemleri için kutsal sayılan merkezlerin veya mekânların ziyaret edilmesi, bu ziyaretler neticesinde öncelikle yerel olarak o bölgenin, sosyo-ekonomik bir kazanç elde etmesi ile sonuçlanmıştır. Semavi dinlerin doğuşu ile birlikte bu hareketlilik global bir sisteme dönüşmüştür. Bu sistem inanç merkezlerinin varlıklarının belirlenmesiyle önemini daha da arttırmıştır. İslam âleminin en önemli inanç turizmi merkezleri olarak Mekke ve

Medine gelmektedir. Tıpkı Hıristiyanlıkta Kudüs, Roma ve Efes, Musevilikte yine Kudüs, kutsal mekânlar olarak en çok ziyaret edilen başlıca merkezler olmuşlardır.

Bu inanç merkezleri dışında, geniş ve köklü bir inanç ve kültüre sahip olan Anadolu toprakları üzerinde, her din veya inanç sistemi için kutsal sayılan çeşitli yerler bulunmaktadır. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam tarihi açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kilis en az bu bölge çevresinde yer alan Antakya, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Diyarbakır, Mardin, Adana, Mersin ve Kahramanmaraş kadar önem taşımaktadır. Bu önemi birkaç açıdan ele alıp değerlendirmek mümkündür. Kilis yüzyıllar boyunca birçok medeniyete, kültüre ve inanca ev sahipliği yapmış ve semavi dinlerin başlangıcı olarak kabul edilen bir coğrafyada yakın bir konumdadır. Her ne kadar İslam öncesi devirlere ait kalıntılara rastlansa da elbette uzun yıllardır İslam devleti hükümrânlığı altında olmasından mütevellit İslam eserleri daha yoğun bulunmaktadır. Bununla birlikte bu bölgede medrese, cami gibi inanç turizmi açısından önemli eserler bulunmakla birlikte halkın inançlarını ön plana çıkaran tekke, türbe ve diğer din inançlarına özgü ziyaretgâhlar da bölgeye turist çekmektedir.

Bu inanç turizmine konu varlıklardan en önemlisi ise, Kilis ilinin “Sahabeler Şehri” olarak yörede bilinmesi sebebiyle, türbelerdir. Bu sahabelerden; Peygamber Efendimizin, hayattayken cennetle müjdelediği Hz. Talha ve Hz. Zübeyr, yine Peygamber Efendimizin vahiy kâtipliği yapan Şurahbil Bin Hasane, Hz. Yakup’un oğlu Yuhada’nın, bir başka görüşe göre Hz. İsa’nın oniki havarisinden biri olan Havari Petrus (Simun), Peygamber Efendimizin ashabından olan ve 83 yıl at üzerinde savaşan Şem’un, Peygamber Efendimizin yemeklerini hazırladığına inanılan Şih Mansur bu sahabelerden sadece bir kaçıdır. Bu sahabelerle birlikte 3000 sahabe daha Kilis topraklarında yaşadığına inanılmaktadır. Bunun yanında, Roma Uygarlığı zamanından kalma eserlerinde ortaya çıkması Kilis’in mevcut kültür ve inançları daha da anlaşılır hale getirerek turizm potansiyelini daha da arttırmıştır. Kilis ilinin inançturizmpotansiyelinin belirlenmesi ve akademik bir çerçevede gün ışığına çıkarılması ve kamuoyu ile paylaşılması halkın inanç turizmine bakış açısı ve gelen ziyaretçilerinde ne beklediği konusunda yeni fikirlerin ortaya çıkmasını ve bu fikirlerin inanç turizmi kapsamında geliştirilebilmesini amaçlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM VE İNANÇ

1.1.Turizm Kavramı

Turizm sözcüğünün kökü Latince'den gelmektedir. Latince "Tornus" sözcüğü bir "dönme hareketini" ifade etmektedir ve İngilizce "Touring" kelimesi ile "Tour" kelimesi de bu sözcükten türetilmiştir. "Tour" dairesel bir hareketi, hareket edilen yere dönmek şartıyla bazı site ve yörelerin ziyaret edilmesini ifade etmektedir. "Touring" kelimesi ise; zevk için yapılan, eğitsel ve kültürel özellik gösteren seyahatler için kullanılmaktadır (Küçükaslan, 2007: 1). Dinçer'in bildirdiğine göre:

"İlk başlanılan yere dönülen; iş, zevk, eğitim için gezilen ve bu geziler sırasında çeşitli yerlerin ziyaret edilmesinden ve planlı bir seyahat programından meydana gelmiş yolculuk" anlamına gelmektedir (Dinçer,1993:5).

Turizm, insanların sürekli ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında, yerleşmemek ve ekonomik anlamda gelir eldeetmemek şartıyla, dinlenme, eğlenme, merak, spor, sağlık, kültür, deneyim kazanma, akrabalarını ziyaret etme, kongre ve seminerlere katılma, dini ibadetlerini yerine getirmegibi kişisel nedenlerle, kişisel yada toplu olarak yaptıkları seyahatlerdir. Bu seyahatlerinturizm faaliyeti sayılabilmesi için, turistlerin gittikleri yerlerde en az bir gecekonaklaması ve turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep etmelerigerekmektedir (Özgüç, 2003, 15).

Çakır tarafından aktarılan aşağıdaki tanıma göre;

" Başka bir ülke, şehir veya bölgeden yabancıları gelmesi ve geçici süre kalmaları ile ortaya çıkan hareketin ekonomik yönünü ilgilendiren faaliyetlerin tümü" olarak nitelendirmiştir." (Çakır, 1999: 8).

Lanquar'a göre ise:

" Günümüzün sosyal yaşam şekillerinden biridir." (Lanquar, 1991: 9).

Yapılan tanımlar çerçevesinde, yapılan seyahatlerin turizm boyutu taşıyabilmesi için;

- Kişinin sürekli ikamet ettiği yerin dışına seyahat etmesi,
- Kişinin seyahatinin ticari ve politik bir amaç taşımaması,

- *Seyahat edilen yerde 24 saat kalınması, yani en az bir gece konaklanmanın gerçekleşmesi,*
- Seyahat edilen yerdeki turizm işletmeleri tarafından üretilen mal ve hizmetlerin talep edilmesi ve tüketilmesi,*
- *Seyahatin zevk, spor, sağlık, dinlenme, kültürel amaçlar taşıması gerekmektedir.” (Lanquar,1991:9).*

1.2.Turizmin Tarihsel Gelişimi

Günümüzde modern turizm hem bir bilim dalı hemde bir endüstri koludur. Turizmin bugünkü şeklini anlayabilmek için tarihini incelemek gereklidir.Tarihin ilk çağlarından itibaren, insanlar ya açlıktan ya da bir takım dış etkenlerden kaçmak için seyahat etmişlerdir.İlk çağlarda Sümerlerin yazıyı bulmaları ile başlayan veyapılan arkeolojik kazılarda Sümerlere ait, M.Ö. 3.000'lerden kalma kızaklar ve arabalar çıkartılmış olmasından dolayı, ulaştırma imkânlarını geliştirmeleri sebebiyle seyahati keşfedenler olarak nitelendirilmektedirler.Hz Nuhçoğu yolcusu hayvan olmakla beraber, dünyada ilk geziyi düzenleyen kişidir (M'Intosh 1986:21).

Fenikeliler bir yerden diğerine tüccar olarak giden ilk seyyahlar olarak rivayet edilmektedir. Doğuda eski seyahatler, özellikle Çin ve Hindistan'da geniş ölçüde ticarete dayanmaktadır. Turistler bugün de, Eski Mısır'a MÖ 3000 yıllarında olduğu gibi Yahudi esirlerin zorla çalıştırılarak ortaya konulan piramitleri ve diğer eserleri görmeye gitmişlerdir. İlk çağlarda Romalılar en çok seyahat eden insanlardır. Yol yönlerinin konaklama yerlerinin ve uzaklıklarını işaretleyen yol haritaları yapmışlardır. Bu nedenle Romalıların zevk için seyahat eden ilk turistler olduğu, seyahat hedefi olan yollarda ve konaklama yerlerinde güvenliği sağlamışlardır(Hazar 1994: 37). Romalılar, ünlü tapınakları ve eserleri görmek için seyahat etmişlerdir. Bunlar arasında en gözde olanları Mısır piramitleri ve anıtlarıdır (M'Intosh, 1986: 21). Hellen (Büyük İskender) döneminde Küçük Asya'da geziye gösterilen ilgi sayesinde, turizmin oldukça hareketli bir dönem geçirdiği anlaşılmaktadır. Büyük İskender döneminde, MÖ 334'te sadece bir sezonda akrobasi, sirk, sihirbazlık gösterileri için 700.000 turistin Efes'e akın etmesi o dönemlerde turizme gösterilen ilginin bir göstergesidir (M'Intosh, 1986: 21).

Orta Çağda, Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşüne paralel olarak Avrupa ve Orta Doğudaki turizm genişlemeye başlamış, ilk çağlarda girilen eğlence, zevk, merak, dinlenme turizminin yerine, 7.yy. ilk çeyreği ile birlikte din turizmi ön plana çıkmış ve toplumlar buna paralel olarak her yıl birçok insanın Mekke ve Medine'yi ziyaret etmeleri, Hıristiyan ve Müslüman topluluklar arasında yaşayan Haçlı savaşlarının büyük kitlesel hareketler dönüşmesi, kısaca dini amaçlı seyahatlerden sayılmıştır. Orta Çağın en önemli turizm olaylarından biri de Marco Polo'nun 1271 yılında Venedik'ten başlayan yolculuğunun, 1295 yılında bitirmesi ve bu seyahati bir kitapta anlatmasıdır. Yeni Çağ'ın ilk döneminde zevk ve tatil için yapılan seyahat toplumda, sadece elit tabakaya ait bir imkândır. Seyahatlerin büyük bir kısmı tacirler tarafından ve iş amacıyla yapılmıştır. 15. yy. sonlarında Amerika kıtasının keşfi, Hindistan yolunun Afrika'nın güneyinden geçerek aşılması önemli olaylardır (M'Intosh, 1986: 25).

Yeni Çağda, Rönesans hareketleri nedeniyle İtalya'ya yapılan yoğun seyahatler kültür turizmini yaratmıştır (Hazar, 1994: 37). Endüstri devrimi, sosyal ve ekonomik yapılarda önemli değişikliklere yol açmıştır. İlk kez İngiltere'de Stoton-Darlington arasında döşenen demiryolu üzerinde yolcu taşınması ilkel taşıma düzeninden çağdaş taşıma düzenine geçişi simgeleyen bir dönemi vurgulamaktadır (Eralp, 1982: 23). Bu çağın son dönemlerinde nüfusun, gelirin ve şehirleşmenin artması ile turizmde artış meydana gelmiş, seyahatlerin önceden planlanması, organize edilmesi için "seyahat acenteleri" kurulmuştur. İngiltere'nin ilk seyahat acentesi kuran Thomas Cook, içkinin kötülükleri konusunda vaaz veren bir kişidir. Cook bir içkiyi bırakma, nefesine hâkim olma toplantılarına gezi düzenlemek amacıyla, 5 Temmuz 1841 yılında İngiltere'nin Leichestor-Loughbrough arasındaki 12 millik mesafede kişi başına 1 shilling karşılığında, trenle 570 yolcuyu taşıyarak, tarihte ilk defa tur düzenleme işine başlamıştır. Cook, on yıl sonra, 165000 yolcunun Londra'daki büyük müzeyi görmesini sağlamıştır. 1872 yılında ise ilk dünya turunu yapan turist grubunun liderliğini yapmıştır (M'Intosh, 1986: 42).

1.3.Turizm Çeşitleri

Turizm, birçok amaç ve nedenlerle, kalınan süreyle de doğrudan bağlantılı olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada; av, spor, kongre-fuar, deniz-kıyı, kültür, sağlık, yayla-dağ-kış, aile, eko, golf, çiftlik, mağara ve doğa turizm çeşitleri açıklamaları yer almaktadır.

1.3.1. Av Turizmi

Av turizmi, bilinçli ve belli bir eğitime dayanarak doğaya zarar vermeden yapılan sadece olgunluğa erişmiş hayvanların avlanması olayıdır. (Kozak, 2001: 24).Av, bilinçli, belirli bir eğitime dayanarak, doğayla iç içe ve doğaya zarar vermeden yapılan sadece olgunluğa erişmiş hayvanların avlanması olayıdır. Bu tür faaliyetlerden doğan turizme av turizmi denir (Çakır, 1999: 29).

Türkiye’de av turizmi kapsamında av organizasyonlarına izin verilen sahalar, işletilen ya da işletirilen örnek avlaklar, devlet avlakları, özel avlanma planları çerçevesinde avlanmanın yapılabilmesine Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğüne izin verilen yaban hayatı geliştirme sahaları ile milli parklar ve özel avlaklardır. Türkiye’de av turizmi kapsamında yapılacak tüm uygulamalar, her yılını (1 Nisan’dan başlayarak izleyen yılın 31 Mart sonuna kadar olan süre) içerecek şekilde komisyon tarafından belirlenmektedir. Bu kararlarda; avına izin verilen türler, avına izin verilen sahalar, avlanma tarihleri, ücretler, avlanma ilkeleri, yasaklanan avlanma usul ve şekilleri yer almaktadır. Kararlar, www.milliparklar.gov.tr internet adresinde yayımlanmaktadır. 2013-2014 av yılından itibaren aşağıda belirtilen av hayvanları ve belirtilen illerdeki sahalarda, belirlenen kotalar (avına izin verilen av hayvanı sayısı) dikkate alınarak avlarına izin verilmiştir. Bunlar:

-Yaban keçisi (*Capra aegagrus*, Wild goat, Bezoarwild, Bauguetin): Antalya, Adana, Adıyaman, Artvin, Bingöl, Erzincan, Erzurum, Hatay, Karaman, Kars, Kayseri, Mersin, Muğla, Niğde ve Tunceli

- Çengelboynuzlu dağ keçisi (*Rupicapra rupicapra*, AnatolianChamois, Gamse-Gamswild, Chamois) Artvin, Bingöl, Erzincan, Erzurum ve Tunceli

- Kızıl geyik (*Cervus elaphus*, Red Deer, Rothirsch-Rotwild, Cerf rouge):Ankara Afyon, Bolu, Denizli, Eskişehir, Kastamonu, K.Maraş ve Kütahya
- Karaca (*Capreolus capreolus*, Reo deer, Reh, Chevreuil):Karabük, Bolu, Hatay Kastamonu, Ordu ve Osmaniye
- Yaban koyunu (*Ovis gmelinii gmelinii* Mouflon) Ağrı, Van
- Anadolu yaban koyunu (*Ovis gmelinii anatolica*, Konya Mouflon) Konya
- Yaban domuzu (*Sus scrofa*, Wild boar, Wildschwein, Sanglier) 81 ilin 55'inde
- Çakal (*Canis aureus*, Jackal, Schakal, Chacal dore) 81 ilin 55'inde
- Tilki (*Vulpes vulpes*, Fox, Fuchs, Renard) 81 ilin 46'sında
- Melez yaban keçisi (Hybrid ibex) Adıyaman illerimizde avlanmaktadır (www.milliparklar.gov.tr, 2014).

1.3.2. Spor Turizmi

Son yıllarda turizm ve spor arasındaki ilişkinin giderek arttığı gözlenmektedir. Aslında her iki sektörde deküreselleşen ekonomide hızla büyüyen endüstriler durumundadır (Higham ve Hinch, 2002: 175).Turizmdeki gelişmelerle birlikte, günümüzde insanların sadece güneş, kum ve deniz öğelerini içeren birturizm hareketine yönelme dışında, yeni turizm çeşitleri arayışına girdikleri görülmektedir. Turistlerin buyeni arayışlarını şekillendiren turizm türlerinden biri de “Spor Turizmi”dir. Spor turizmi:

“Kişilerin eğlenmek amacıyla sürekli yaşadıkları yerden ayrılarak spor aktivitelerini seyretmek veya bunlara katılmak amacıyla, seyahat etmelerinden doğan faaliyetler bütünüdür.” (Erdem ve Girgin, 2008:389).

1.3.3. Kongre ve Fuar Turizmi

Son yıllarda gelişen ve önemi hızla artan turizm çeşitlerinden bir diğeri de kongre turizmidir. Kongreturizmi; uluslararası niteliğe sahip meslek kuruluşlarının, bilimsel, sanatsal, siyasal, eğitimsel, dinsel vb.konulardan birini tartışmak üzere

belirli aralıklarla düzenledikleri kongre, seminer, konferans vb. faaliyetlere katılması sonucu ortaya çıkan turizm şeklidir (Aktaş, 2002: 9).

Gartnere göre Kongre Turizmi:

“Çeşitli konularda düzenlenen seminer, toplantı veya konferans gibi organizasyonlardan oluşmaktadır. Eğitim seminerleri veya firmaların iş toplantılarına gelen katılımcılar, toplantıların yapıldığı yöredeki çeşitli hizmetlerden yararlandıkları için ekonomik bir katkı sağlamaktadırlar. Kongre turizminin bir diğer özelliği ise, turizm sezonunu uzatması ile ülkelere ekonomik canlılık katabilmesidir.” (Gartner, 1996: 318).

Ekonomik beklentilerle fuar ve sergilere katılmak ve gezmek, endüstri tesislerini ve ticaret merkezlerini ziyaret etmek, iş görüşmelerinde bulunmak ve ticari bağlantılar kurmak amacıyla yapılan bir turizm çeşididir (Usta, 2008: 13).

1.3.4. Kültür Turizmi

Kültür turizmi, bir ülke ya da bölgenin turizm işlevinin kültür ile ilişkili alt kümesi olarak görülebilir. Kültür turizmi, özellikle tarihi şehirlerdeki müzeler ve tiyatrolar gibi kültürel varlıkların bulunduğu kentsel alanlarındaki turizm içermektedir. Ayrıca açık hava festivalleri, heykellerle düzenlenmiş parklar ve peyzaj alanları gibi kırsal alanları da kapsamaktadır (Abacılar, 2008: 14).

1.3.5. Deniz ve Kıyı Turizmi

Eğlence, dinlenme, yüzme, sörf vb. amaçlarla kıyısı olan bölgelere yönelik yapılan ziyaretlerdir. Türkiye’yi ziyaret eden turistlerin önemli bir bölümü bu turizm şeklini tercih etmektedir (Kozak, 2006: 18)

1.3.6. Sağlık Turizmi

İnsanların sinirsel ve bedensel yorgunluklarını gidermek ve çeşitli rahatsızlıklarına fayda bulmak amacıyla katıldıkları turizm hareketleridir. İnsanlar, sıcak su, hamam, kaplıca ve bunları tamamlayan kür merkezlerini ve bazı tıbbi hizmetlerin sunulduğu sağlık merkezlerini bu amaçlarla ziyaret etmektedirler (Şaman, 2009: 5). Dinlenme amaçlarına yönelik turizm şekillerinden sağlık turizmi, doğanın sağlık verici özelliklerinden yararlanmak isteyen insanların sıcak su, maden

suyu, hamam, kaplıca ve bunları tamamlayan kür merkezlerini ve tıbbi hizmetlerin sunulduğu sağlık merkezlerini ziyaret etmeleridir (Usta, 2008: 12).

Klimatizm: Dağlar ve mağaraların bulunduğu merkezlerde temiz hava sayesinde uygulanan tedavi işlemlerinin bütünüdür (Usta, 2008: 12).

Termalizm: Doğal şifalı su kaynakları ile çamurlarla uygulanan tedavi sistemi bu amaçla yapılan turizm hareketidir (Hussein ve Saç, 2008: 18).

Üvalizm: Bazı yörelerde üretilen meyve ve sebzelerin kür amacıyla isteyenlere sunulmasıdır (Hussein ve Saç, 2008: 22).

1.3.7. Dağ, Yayla ve Kış Turizmi

Tatillerini şehir dışı yaşam koşullarında geçirmek isteyen insanların, bu amaçla belirli iklim ve doğa özellikleri olan yaylalara yaptıkları seyahatlerdir (Usta, 2008: 12).

Dağ ve dağcılık üzerine kurulmuş bir turizm çeşididir. Kış turizmi, kayak ve kış sporlarının yapılabilceği yöreleri kapsar. Mevsim gereği sert olan iklim, büyük tesislerin yeterli ısı ve konfora sahip olmalarını zorunlu hale getirir. Bu açıdan önemli bir potansiyele sahip olan ülkemizde 16 adet bu amaca hizmet eden merkez bulunmaktadır (Abacılar, 2008: 12).

Yayla turizmi ise, geleneksel turizmden farklı özelliklere sahip, daha spesifik motiflerle harekete geçirilen bir turizm ürünüdür. Dağ, kış, doğa, yeşil, orman, mağara, akarsu, doğal beslenme, farklı iklim, gürültü ve diğer kirliliklerden uzak olma; spor, yürüyüş, rafting, kayak, yüzme, çim kayağı, golf, festivaller, aylanma vb. gibi turistik ürün bileşenleri, yayla turizmini cazip kılan faktörlerdir. Yayla turizmi, doğayı tahrip etmek değil, tersine, koruma ve kullanma dengesi içinde, tabii ve kültürel çevrenin en iyi biçimde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır (İTO, 1997: 144).

Diğer taraftan yaylalar aynı zamanda turistik destinasyonlardır. Bu yönüyle yaylalar, turizm bakış açısıyla da tanımlanmıştır. Kozak'ın tanımı bu yöndedir. Kozak'a göre;

“Yayla Turizmi; Doğayla iç içe yaşamayı sevenler veya macera tutkunlarının genellikle günübürlük kullanımı veya kısa süreli konaklama amacıyla yüksek rakımlı yerlerde yaptıkları turizm faaliyetidir.”(Kozak, 2007: 12).

1.3.8.Aile Turizmi

Toplumsal değişimler, çocukların ve çocuklu ailelerin tatil davranışlarını etkilemekte ve ailelere yönelik hizmet veren işletmelerin bu konuda yoğunlaşarak hizmetlerini verimli duruma getirmesinde etkili olmaktadır. Genel anlamda aile turizmi; “aile bireyleriyle birlikte yapılan ortak dinlenme, eğlence” olarak tanımlanmaktadır.” (Hazel, 2005: 3).

Hazel’e göre aile seyahati kavramı şyledir:

“ocuklu aileler, büyük anne-babalar, büyük çocuklar, romantik hafta sonu tatilcileri ve balayı çiftlerinden oluşmaktadır. Eleştirmenlerin tartışmaları ve araştırmalar, tatilin sosyal bir hak olarak keşfedildiğini ve aile tatilinin refahın bir kaynağı olarak görüldüğünü kanıtlamaktadır.” (Hazel, 2005: 3).

1.3.9.Ekoturizm

Ekoturizm; doğal bölgelere yapılan, yerleşik toplumların bütünlüğüne, varlıklarına saygılı, yöre halkının kültürünü tanıma amacı güden, doğal çevrenin korunmasına katkı sağlayan bir turizm çeşididir (Kontogeorgopoulos, 1999:318).

Bu faaliyete katılan ekoturist ise doğal kaynakların değerini bilerek bu kaynakları koruyan, kaynakları kullanırken tüketicisi bir anlayışla yaklaşmayan, alanın korunmasında ve alanda yaşayanlara maddi katkıda bulunan kişi olarak tanımlanmaktadır. Ekoturizm ile ilgili birçok tanım yapılmaktadır. Ancak bu tanımlardaki ortak noktalar, biyolojik çeşitliliğin korunması, yöre halkının faaliyetlere aktif katılımın sağlanması ve ekonomik fırsatlar sunulması, doğal kaynaklar üzerine minimum etki, ziyaretçi ve alanda yaşayanların bilinçlenmesi, eğitimin sağlanması gibi temel unsurlardır (Yalınkılıç ve Arpa, 2005: 7).

1.3.10.Golf Turizmi

Golf, doğada özel olarak yapılmış bir sahada oynanan ve amacı, sahanın belirlenmiş 18 parkurunu golf topuna en az vuruş yaparak tamamlamak olan bir oyundur. Golf bir spor olarak rekabet üzerine kurulu olmakla birlikte, rakibe ve sahaya, yani doğaya saygıyı öngören katı kurallarla oynanan bir oyundur (Kozak ve Bahçe, 2009: 232).

Günümüzde, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin turizme daha fazla önem verdikleri gözlenmektedir (Akova, 1995: 130).

Dünya üzerinde 119 ülkede toplam 32 bin civarında golf sahası bulunduğu belirtilmektedir. Bu sahaların % 60'ı Kuzey Amerika'da, % 20'si Avrupa'da, % 12'si Asya'da bulunmaktadır. Son yıllarda Dubai ve Çin golf yatırımlarına özel önem veren ülkelerdir. Şu anda Çin'de, yarısından fazlası son 6 senede inşa edilmiş, 600'e yakın golf sahası bulunmaktadır. Golf turizmi, dünya turizminden 3 kat (yılda % 10-12 civarında) hızlı büyümektedir. Bir golf oyuncusunun harcaması da, ortalama bir turistin yaptığı harcamanın yaklaşık üç katıdır. 2010 yılı itibarıyla golf turizminde elde edilen gelirin 100 milyar \$ civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu gelir, 2010 yılında toplam 919 milyar \$ olan dünya turizm pastasının yaklaşık % 11'i kadardır. Golf oynayan genç sayısı hızla artarken, dünya nüfusunun da giderek yaşlanması ve emekli kesimin hareketli sporlardan daha az aktif sporlara yönelmesi golfü popüler hale getirmektedir (www.ttyd.org.tr/).

1.3.11.Çiftlik Turizmi

Tatillerini kent dışı yaşam koşullarında geçirmek isteyen insanların gerçek veya turizm amacıyla yapay olarak kurulmuş çiftliklerde, doğayla iç içe yaşamak, sebze ve çiçek yetiştirmek, meyve toplamak için seçtikleri turizm faaliyetleridir (Usta, 2008: 12).

1.3.12.Mağara Turizmi

Yeraltında bulunan, en az bir insanın girebileceği kadar genişliğe sahip olan boşluklara mağara denir. Bunlar bir kaç metreden, kilometrelerce uzunluk ve yüzlerce metre derinlik veya yüksekliğe ulaşabilirler. Mağaracılık: Mağaraların araştırılması ve haritalanması amacıyla yapılan bir doğa sporudur. Mağara ortamının

bilimsel açıdan incelenmesi ile ilgilenen bilim dalı “speleoloji” (mağarabilim), bu amaçla mağara araştırmaları yapanlar ise “speleolojist” (mağarabilimci) olarak adlandırılmaktadır. Sportif amaçlarla mağara araştırmaları yapanlara “caver” (mağaracı), bu spor dalına ise “caving” (mağaracılık) denmektedir (Arpacı vd., 2012: 59-60).

Yeraltında kayaçlar içerisinde insan girişine olanak verecek şekilde genişlemiş doğal yeraltı boşluklarıolarak tanımlanabilecek olan mağaralar, binlerce yılda oluşan eşsiz görsel zenginlikleriyle bugün ülketurizminde önemli bir öge durumuna gelmektedir (İşçen, 1992: 28).

1.3.13.Doğa Turizmi

Günümüzde sayıları hızla artan doğaseverler, farklı bir turizm anlayışı meydana getirmiştir. El değmemiş, bozulmamış doğal güzellikleri, hayvan ve bitki türlerini yakından görmek, incelemek isteyen bu doğaseverler otel yerine çadırı, karavani tercih edip, yerel kültürlerle ilişki kurma yolunu seçer. Doğaseverler milli parkları, doğal yaşam alanlarını ve arkeolojik harabeleri gezip yerinde görmek için binlerce kilometre yol kat etmeyi göze almaktadırlar (Çakır, 1999: 32).

1.4.İnanç ve İnanış

1.4.1. İnanç kavramı

“İnanç”, sözlük anlamı ile “kişice veya toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, birnesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi” (Boratav, 1994: 7), “Tanrı’ya, bir dine inanma, iman, itikat, birine duyulan güven, inanma duygusu”(www.tdk.org.tr/index, 2014) demektir. İnanmak, bir düşünceye, bir kanışa bağlı bulunma veyabağlı bulunan düşüncedir (Tuğlacı, 1980: 1208).

İnanç; Osmanlıcıda “itikat”, Fransızcıda “croyanse”, Almandaca “glauben”,İngilizcede “belief” kelimelerine karşılık gelir.Pratikledenetlenen, doğrulanan, deneyle doğrulanmamış varsayma güvenme, belirli bir devrin dinsel ve bilimsel gerçeklerine uyma” anlamlarına da gelmektedir (Ömek, 1966: 19-Hançerlioğlu, 1975: 268).

Bir ifade veya önermenin olduğu gibi kabul edilmesi, benimsenmesine inanma, boşekilde benimsenen ve genellikle düşünsel süreçlere hareket noktası

oluşturan kabullerin her birine de inanç denir. Varlıkların bizzat var oluşlarına veya var oluş biçimlerine ilişkin en temel ön kabuller, ifade veya önermelerin doğruluk ya dayanışlıklarını dikkate alarak gösterilen benimseyici ön tavır, bir şeyin öyle olduğuna ilişkin doğrudan, belirli nedenlere indirgenemeyen peşin kabul, sorgulama düzleminin dışına çıkarılmış bilgi inancı oluşturur (Demir-Acar, 1997: 115). Genel olarak, bir şeyin ya da kimsenin varlığına, bir iddianın doğruluğuna inanma, biri için güven besleme durumuna inanç diyoruz. Yine genel bir çerçeve içinde, özütiyariyle temsili bir karaktere sahip olup, bir önermeyi kendisine içerik olarak alan, ama son çözümlemede iradi davranışın kontrolü altında bulunan zihin halidir. İnanç temel ya da ilk bilişsel hal olarak görülür; algı, bellek, bilgi, yargı, niyet vs. diğerbilişsel ve zihinsel haller, inanç ile örneğin bilgi söz konusu olduğunda, doğruluk ve haklandırma türünden başkaca faktörlerin bir birleşimi olarak ele alınır (Cevizci, 2002: 552).

İnanç, bir sanı ya da bir kaniya dayanarak kabul etmedir. Türk Dil Kurumunca yayımlanan toplumbilim terimleri sözlüğünde inanç “herhangi bir öneriyi doğru diye benimseme” olarak tanımlanmıştır (www.tdk.org.tr/index, 2014) Felsefe alanında İngiliz düşünürü David Hume inancı “şimdiki izlenimle çağrışımlı ya da onunla ilişkili düşünce” olarak tanımlar. Hume’a göre nedensellik, bilimsel bir yasa değil, bir inançtır. Hayal gücünün pratikle bağımlı olarak işlemesi halinde bilimsel varsayımlar, pratikten kopmuş olarak işlemesi halinde de inançlar meydana gelir. Pratikte denetlenen ve doğrulanan inanç, inanç olmaktan çıkar, bilgi olur. İnsanlık önce gerçeklik içindeydi ve gerçeklikle özdeşti, hayal kurma yeteneği çok daha sonra gelişmiştir. İnsanlar kimi hayallerinde kendi gerçekliklerini belli bir ölçüde ve zorunlu olarak yansıtmışlardır. Bu yansımaya sanatsal abartma ve süslemelerin geniş çapta katılmasından kaçınılamazdı. Bundanötürüdür ki, inanç ürünleri bilim dışı olduğu halde inanç nedenleri bilimidir (Hançerlioğlu, 1993: 82).

"İnanç" sözcüğüne kaynakların farklı tanımlar yaptığını görmekteyiz:

"İnanç bir şeyi güvenle doğru sayma tutumudur. Buna göre, yeterince gerekçesi bulunmayan, kesin olmayan bir şeyi doğru sayma, akıl yoluyla genel geçer bir doğrulama yapmadan başkasının tanıklığı üzerine kurulmuş kanıtları, bir kuşku

olmaksızın onaylamadır. İnanç, bir düşünceye bağlı bulunma, Tanrıya, bir dine inanma, iman, birine duyulan güven, itimat, inanma duygusu, inanılan şey, görüş ve öğretilerdir. Din ve inanç kavramları birbirinden farklıdır. Ayrıca, din denen toplumsal kurum inanç ve tapınma adlı iki bölümden oluşur. Her iki bölümün temelinde de kutsallık ve yasak kavramları yatar.”(Artun, 2005: 81).

Gordon W. Allport, *Birey ve Dini* adlı eserinde inançtan şöyle bahseder:

“İnançtan kastımız bizim kendisine saygı duyduğumuz bir duygusal objenin varlığının tasdik edilmesidir. Her çeşit pozitif his kaçınılmaz olarak inancın bir derecesini içermektedir ve böyle bir inanç, yapmaya eğilim duyduğumuz her düşünce için motor ilişkilere sahiptir. Benzer bir şekilde negatif hisler reddedilen objelerin varlığına olan inancı içermektedir. Tanrı'ya inanmayan ve bunu kavramsal olarak reddeden bir ateistörneği gibi bu kuralın da istisnaları mevcuttur. Duyguların eşlik ettiği inancın yanında objelere bir çeşit pozitif güven duyma şeklinde ayrı bir inanma biçimi de söz konu sudur. Bu çeşit inanç biçimi kendisine söylenen her şeye inanan genç bir çocuğun durumunda kentlisini daha net gösterir.” (Allport, 2004: 140).

Boratav inancı şöyle tanımlamaktadır:

“Rıza göstermenin sonucu olarak tanımlar. Ona göre, her hükmün iki mefhum arasındaki munasebetinde tasdik veya red vardır. Hükmün önce zihinde bir rızaya dayanır. Yani zihin, iki mefhum arasındaki bu münasebeti bazen doğru, bazen yanlış diye kabul eder. Doğru diye kabul edilen hükümler müspet, yanlış diye kabul edilenler menfi olur. Buna göre; hükmün temelinde bulunan rıza olayına “inanç” denir. Yani inanç, kişice, ya da toplumca, bir düşüncenin bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi demektir. Bu durumda inanç şüphe barındırmaz olumlu ya da olumsuz kesin olarak varılan karardır”(Boratav: 1997: 7).

1.4.2. İnanış Kavramı

“İnanış” kelimesi sözlükte “inanma, inanılan şey” (www.tdk.org.tr/index, 2014), “İnanmak işi ve biçimi, Tanrının varlığını ve söylediklerini kabul etme” (Tuğlacı, 1980: 1208) olarak ifade edilmektedir. Geleneğe dayalı olarak oluşan inanma pratikleri ve benzer şeyler ise inanış kavramının içine girmektedir. İnanış, kaynaklarda “Batıl ve boş itikat” olarak karşımıza çıkmaktadır (Örnek, 1966, 15).

İnanış kavramını bu kelimelerin karşılığı olarak düşündüğümüzde “kimi nesnelere mutluluk veya mutsuzluk getirdiğine inanma” (Haçerlioğlu, 1975: 268) “boş olma” (Özön, 1971: 124-1954: 114) “belirli bir devrin dinsel ve bilimsel gerçeklerine uymayan” (Örneç, 1966: 19) anlamlarına gelmektedir. İnanış, Osmanlıca’da “batıl”, Fransızca ve İngilizce’de “superstition”, Almanca’da “aberglaube” kelimelerine karşılık gelir (Haçerlioğlu, 1975: 268).

İnanışlar, insanların zihninde, asla dağılmış bir şekilde olmayıp, sarsılmaz bir düzen içinde, bir bütün olarak bulunmaktadır ve insanların hayatının çeşitli yönlerini ayrı ayrı idare etmektedir. Onlar insanoğlunun evlenmesinden başlayıp; doğumuna, ölümüne, hatta ahiretine kadar, ona hep refakat etmektedirler. Onun, yani insanoğlunun; hem kâinatla, hem dünya ile ve ahiretle olan biten münasebetlerini ayarlamaktadırlar (Tacemen, 2001: 348). Bugün birçok kişinin "batıl" olarak adlandırdığı halk inanışlarına kültürel düzeyi ne olursa olsun birçok insanın yaygın olarak inandığı bir gerçektir. Örneğin; bugün yaygın olarak ağaçların yapraklarının geç dökülmesi sonucunda kışın geç geleceğine inanılır. Bunun gibi halk, birkaç örneğini gördüğü olayları inanç haline getirerek onu yıllarca sürdürmektedir. Bu inançlar daha çok korktukları bir doğa olayı etrafında oluşmaktadır ve o doğa olayını olağanüstü bir şekilde düşünmektedirler. Örneğin; yağmurlu havada eşğin üstünde oturulunca yıldırım düşeceği inancını oluşturarak günümüze kadar taşımışlardır. Bu olayın bilimsel bir açıklaması olmasa bile, halk bu olaya birkaç kez tanık olmuşsa eşğe yağmurlu havada oturmamak inanca dayalı bir davranışa dönüşmüştür. Halkımız pek çok şeyde olduğu gibi inançlarında da dini, ahlaki duygularından ve tecrübelerinden faydalanmıştır (Artun, 2005: 239).

1.4.3. İnanç ve İnanış İlişkisi

İnanç ve inanış birbirleriyle iç içe girmiş iki kavramdır. Benzer kavramlar gibi görünmesine rağmen aralarında birtakım farklar vardır. Halk Bilimi açısından baktığımızda inanç kavramını, din bilimlerinin incelediği manada ele alınmamaktadır. Odaha çok mevcut inancın halkın yaşamına etkilerini incelemektedir. İnanç, bizim anladığımız manada halkın kabul ettiği dinin getirdiği kurallar ve inanmalardır. İnanış ise halkın çok eski devirlerden günümüze sahip olduğu, temelleri ve gerçekliği tartışılabilir inanmalardır. Bunun aksine inancın

getirdikleri tartışılmaz; çünkü o kuralların inanılan din kendi koymuştur. Bir örnek verecek olursak: Göktürklerin Gök-Tanrı sistemi içerisinde yer alan, bir varlığın içindeki koruyucu ve kötü ruha, gizli güce inanmaları “inanç” iken, günümüzde İslamiyet’i kabul eden Türk toplumlarında geleneğe dayalı olarak devam eden bir unsur olduğu için “inanış” olarak değerlendirilmesi gerekir (Kılıç, 2003: 5). Kaynaklardan hareketle şu sonuca varabiliriz: İnanç belirli bir devrin dini sistemiiçinde olan, iman temeline dayanan, pratikle denetlenen uygulamalardır. İnanış ise, inanma temeline dayanan, dönemin kabul gören dini sisteminin bir motifi olmayan, yapılan pratik ve uygulamaların mutluluk veya mutsuzluk getireceği zannı taşımadır (İyiyol, 2003: 6).

1.5. İnanç, İnanış ve Turizm İlişkisi

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana hak veya batıl bir takım şeylere inanmıştır. İnsanlığın varoluş tarihinden günümüze kadar birçok değişik din ve inanç grupları çıkmıştır. Dinler inananlara belirli kurallar ve hükümler bildirmiştir. Bunlardan en önemlisi de seyahat faktörüdür. Hakiki, muharref (hak din iken sonradan asılları bozulan) ve batıl dinlerin hemen hemen hepsinde dinin liderleri kutsal mekânların ziyaretine önem vermişlerdir. Bu durum insanları kitleler halinde kutsal mekânlara sürüklemiştir (Şahiner, 2012: 26-27). İnanç insan yaşamının her anında etkisini göstermiştir. Var olduğu günden bugüne, insanoğlunun kimliğine ve yaşamına yon vermiş ve hala da vermeye devam etmektedir (Yenipinar, 2006: 73-74). Bütün toplumlardaki kuralların temel kaynağı olan dini inançların, etkisini turizm hareketlerinde de göstermemesi kaçınılmazdır. Dinin, etkisini turizm hareketlerinde göstermesinin sonucu olarak, din amaçlı seyahatler tarih boyunca seyahat amaçlarının içinde ayrı ve önemli bir yer tutmuştur (Aksoy, 2002: 421). Binlerce yıldır insanlar, kutsal sayılan yerlerle tanışmak ya da tanrıya ibadet etmek için seyahat etmişlerdir (Stanculescu ve Tirca, 2010: 129). Her geçen gün dini inançlarını yerine getirmek için seyahat eden kişi sayısı artmaktadır. Çünkü din insanlar için önemli bir unsurdur. Din insanların var olma nedenidir. Bundan dolayı dini sebeplerle seyahat edenlerin sayısı her yıl daha da artmakta ve turizm için önemli bir gelir kaynağı olmaktadır (Usta, 2005: 2).

İnanç, geçmişten bu yana insanları seyahate yönlendiren önemli bir faktör olmuştur. Turizm ise, seyahat olgusu üzerinde büyük bir etkisi olan din ile çok yakından ilgilidir (Henderson, 2003: 447). Bu seyahatler turizmin ilk biçimi olarak düşünülebilir (Stanciulescu ve Tirca, 2010: 129). Dini meseleler ve inanç, turistik hareketleri her zaman etkilemiştir. Dini topluluklar içinde ve özellikle Müslüman topluluklarda, bazı dini emirler turizmin kalitesini ve yoğunluğunu etkilemektedir (Arasteh ve Eilami, 2011: 1).

Toplumlardaki kültürün temelini oluşturan din, etkisini sanat, edebiyat, mimarlık, yeme-içme, giyim kuşam vb. maddi kültür öğelerinin yanında manevi kültür öğeleri üzerinde de sürdürerek toplumların hayat merkezini oluşturmuştur. Din insanların yaratmış oldukları kutsal mekânlara dini amaçlı gezi yapmalarını emretmiş ve böylece “inanç turizmi” olgusu bütün dinlerin dini kuralları arasında yer almıştır (Kaynak, 2010: 123).

Din ve inanç, geçmişte olduğu gibi bugün de insanımızın, sosyal yapımızın, kültürümüzün ana unsuru ve dinamiği olma özelliğini korumakta, toplumumuzun değer yargılarının, sosyal ilişkilerinin, ahlaki hayatının oluşması ve şekillenmesinde işlevini sürdürmektedir (Tümbek, 2009: 137). Turizm ise, insanların birbirlerini oldukları gibi tanıyabilmelerinin belki de en sade yoludur. Turizmde maksatlı iletişim algılamalarından arınmış olarak bizzat gitmek, görmek, doğal ortamda karşı karşıya gelmek vardır. Ancak inanç ve turizm olgusunun bu noktada bütünlüğünün sağlanabilmesi için dini, ticari, ekonomik, sosyal, kültürel gibi tüm şartlar sağlıklı şekilde yerine getirilmelidir (Tümbek, 2009: 138). Din ve turizm arasındaki ilişkinin önemini anlamak için din faktörünün turizm üzerindeki ekonomik ve sosyolojik boyutunu anlamak gerekir. Dinin turizm üzerindeki ekonomik boyutu, her zaman için turizm sektöründe faaliyetgösteren işletmeleri cezbetmiştir. Çünkü insanlar dini inançlarının gereklerini yerine getirmek için daha fazla harcama yapmaktadırlar. Bu da turizm sektöründeki işletmeleri inanç turizmi alanında faaliyet göstermeye yönlendirmektedir. Günümüzde parasal ve kitlesel bir olay haline gelen turizmin yarattığı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik etkiler, ülke ekonomilerinde, özellikle uluslararası ekonomik ve politik ilişkilerde önemli sonuçlar doğurmaktadır (Akat, 2008: 24).

Dini seyahatin ne olduğunu tanımlarken, dinin ne olduğunu anlamak daha önemlidir. Din, Richard tarafından kısaca şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Yüce bir varlığın içinde olan inanç sistemi muhteşem bir inanç ve bağlılık sistemi ile düzenlenmektedir. Bütün dinlerde yüce bir varlığa evrensel bir inanç var.”(Ketola, 2008: 19 ve Richards, 2007: 216).

Ketola'ya göre:

“Din insan varlığının temel sorulara cevap vermesine ilişkin doğaüstü inançlar ve cevaplarını içeren bakış açıları olarak anlaşılabilir. Bu tanımlar dinlerin sınıflandırırken ateizmi dışarıda bırakır.” (Ketola, 2008: 19 ve Richards, 2007: 216).

Dinler Budizm, Hinduizm, İslam, Musevilik, Hıristiyanlık, Batı Esoteria, modern dinler, Sihizm, Taoizm ve Calabrian olarak on tarihi geleneğe ayrılabilir (Ketola, 2008, 22).

İnançmotivasyonlu seyahat belki de insanlık tarihinin en eskisidir. İnsanlar inançlarını doğrulamak ve dini inançlarının ortaya çıktığı toprakları onurlandırmak için her tarafı seyahat etmişlerdir. Dini turizm ya da inanç turizmi dini nedenlerle yoğun bir şekilde motive edilmiş bir hactır (Rinschede, 1992). Dini turizm ‘niche¹ turizm’ olarak kabul edilmesine rağmen, ayrıca miras turizmi olarak da görülebilir. Anlatıldığı gibi, dini turizm yavaş yavaş kültür ve miras turizmine bağlanmaktadır. (Rinschede, 1992). Turizm literatüründe, miras turizminin çeşitli tanımları bir miras turizm etkinliği olarak hac içerir. Örneğin geçmişte farklı kültürel manzaraları ve formları yaşama arzusu için nostaljiye dayalı, özel seyahat için geniş bir alan olarak miras turizmi tanımlanır. Festivallere ve diğer kültürel olaylara ziyaret, mekânlara ziyaret ve doğayı incelemek için anıtlara ziyaret, folklor, sanat veya hac içerir. Dini turizmin dört farklı bakış açısına dayalı bir miras turizmi olduğu ifade edilir:

¹Niche(Niş), bir grubun içindeki alt grubu ifade etmektedir. Şu halde, niş pazarlamada işletme, pazar segmentleri içindeki alt segmentlere, küçük ama ortak özellikleri olan tüketici veya örgütlere odaklanır. Özellikle küçük işletmeler, pazarda küçük özel grupların - büyük işletmeler için pazar fırsatı olmayan, dolayısıyla rekabetin az olduğu kesimleri spesifik ihtiyaç ve isteklerini karşılayarak karlı şekilde çalışabilirler (Mucuk, 2001: 96).

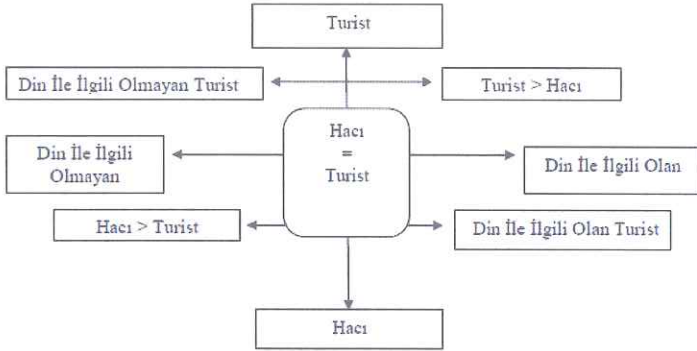
"1. Dini binalar kiliseler, camiler ve tapınaklar gibi halk için tarihi mekânlardır.

2. Kutsal yerler dini taraftarlar ve kültürel turistler için miras mekânlarıdır.

3. Ritüeller, törenler ve kutsal deneyimler dindarlar için manevi bir mirastır.

4. Geleneksel hac yolları ve rotalar hacılar ve diğer mirasçı turistler için önemli kültürel yollar haline gelmiştir." (Timothy, 2011: 54).

Tarih dini motive edici yolculuklar dini ve manevi ihtiyaçları karşılamanın yanı sıra diğer motivasyonlarla aynı zamanda çok amaçlı yolculuklar olduğunu ortaya koymaktadır. (Rinschede, 1992: 45). Turizm ve hac arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmacılar turist ve hacı arasındaki benzerlik ve farklılıklara odaklanmışlardır. Ancak bu ilişkinin geleneksel algısı hacıları dini seyahatçiler ve gezi turistleri olarak tanımlayan ikisi arasındaki bariz ayrımlar dikkate alınarak yönlendirilir (Cohen, 1992, 1998; Collins-Kreiner, & Kliot, 2000; Smith, 1992 : 65).

Şekil 1.1. Turizm ve İnanç İlişkisi
Kaynak: (Singh, 2005: 216)

Turizm ve inanç arasındaki ilişki, dinsel motivasyonun yoğunluk derecesine göre kavramlaştırılabilir. Bazı insanlar inanç ve ruhsal arayış gibi nedenlerle ortaya çıkan kutsal hacılık görevini yerine getirmek için inanç turizmine katılırken, bazıları ise kişisel ve ruhsal ihtiyaçları nedeniyle turistik amaçlarla inanç turizmine katılırlar.

İnanç turizmine katılan bazı kişiler turistten çok hacı olabileceği gibi bazıları ise hacıdan çok turist olabilir (Sharpley ve Sunduram, 2005: 162).

1.6. Dünya’da İnanç Turizmi

Dünya Turizm Örgütü’nün verilerine göre 2013 yılında 1.087 milyar kişi turizm hareketine katılmıştır. Ziyaretlerin % 52’si Avrupa’ya, % 23’si Asya ve Pasifik Ülkelere, % 15’i Amerika’ya, % 5’i Orta Doğu’ya ve % 5’i Afrika’ya yapılmıştır (unwto.org). Araştırmacı Ian Yeoman’a göre Hıristiyanlığın, İslamiyetin ve Yahudiliğin merkezi olan Orta Doğu, 2030 yılında 158.9 milyon turist ile inanç turizmi pazarını en çok büyüten bölge olacaktır (tourism-review.com).

İnanç merkezleri turizm hareketlerinin oluşmasında öncelikli alanlardır. Dünya üzerinde hac seyahatleri ile birlikte yaklaşık 300 milyon kişinin dini motivasyonlu turizm hareketlerine katıldıkları düşünülmektedir. İnanç merkezleri büyük ya da küçük farklılığı olmaksızın kültür turizminin altında bir çekiciliktir. Diğer birçok turizm türünden farklı olarak, din ve inanç motivasyonu çoğu topluluklar açısından zorunluluğu ifade etmektedir. Bu durum inanç merkezlerini turizm açısından önemli birer potansiyel haline getirmektedir (Bilim, 2014: 107).

Toplum tarafından en iyi bilinen dini ve kültürel fenomenlerden biri olan Hac yolculuğu, Budizm, Hinduizm, İslam, Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi dünyanın en büyük dinlerinin önemli bir özelliğidir (Collins, 2010: 440). Brahmanlıkta Benares; İslamiyet’te Mekke ve Medine; Hıristiyanlıkta Kudüs, Roma ve Efes; Musevilikte yine Kudüs, kutsal mekânlar olarak en çok ziyaret edilen başlıca merkezlerdir. Özellikle İslam dininde, Kurban Bayramı’nda Mekke şehrinde yapılan ibadetler Suudi Arabistan’ın petrolden sonra hac gelirlerinden büyük kazanç sağlamasında etkili olmaktadır. Musevilerin Noel’de Kudüs’teki Ağlama Duvarı’nı ziyaret etmeleri, Hıristiyanların Vatikan’da Papa’nın yönetiminde 24 Aralık’tan itibaren bir hafta süren Noel ibadetleri, bu mekânların özellikle bu dönemlerde yoğun ziyaretçi akınına uğramasına sebep olmaktadır (Sargın, 2006: 3).

İslamiyet’te Mekke ve Medine; Hıristiyanlık’ta başta Kudüs, Roma, Compostelle, Lourdes ve Fatimâ olmak üzere birçok hac mekânı vardır (Erbaş, 2002:

100). Hıristiyanlığın Anadolu'da da ziyaret yerleri vardır. Bu mekânlar Hıristiyanlık tarihi ve önemli şahsiyetleriyle bağlantılıdır. Pavlus'un misyonerlik gezileri esnasında dolaştığı yerler bugün bazı Hıristiyanlarca ziyaret edilmektedir. Antakya bu yerlerden biridir. Pavlus, Petrus ve Barnaba burada Hıristiyanlığı yaymışlar ve Antakya Kilisesi beş büyük kilise arasında yer almıştır. Diğer bir kutsal mekân da Efes'tir. Pavlus Efes'te kalarak Hıristiyanlığı yaymaya çalışmış, Havari Yuhanna ise burada yaşamış ve ölünce buraya defnedilmiştir (Özbay vd, 2012: 135). Hinduizmde, Hindistan toprakları, iki bin yıldan beri hac mekânı olarak kabul edilir (Erbaş, 2002: 100). Özellikle hac yerleri Benares ve Ganj Nehri'dir. Ayrıca Tanrı Vişnu ve Şiva'ya adanan büyük mabetler de hac merkezi olarak kabul edilir. Bu hac merkezlerine bir Hindu durumuna göre yılda birkaç sefer gider. Budizmde hac ziyareti, Buda'ya ait mekânlarla ondan kalanların bulunduğu yerlere yapılır. Bodhi Gaya, Hindistan'da Budistlerin en önemli hac yeridir. Bunun dışında hac için ziyaret edilen yerler; Nepal'deki Buda'nın doğum yeri olan Lumbini, Buda'nın ilk vaazını yaptığı Benares'deki Geyik Parkı ve Buda'nın olduğu yer olan Kuşinagara'dır. Yahudilikteki hac mekânlarını üç grupta toplamak mümkündür. İlk olarak, Kudüs ve çevresinde oluşmuş, tarihi özelliğe sahip ve Kitab-ı Mukaddes'in tarihi içinde ortaya çıkan Ağlama Duvarı gibi mekânlardır. İkinci olarak, genelde Celile'de bulunan, Talmut ve Kabala'da adı geçen bilgelerin mezarları, son olarak ise, Diaspora (Filistin dışında Yahudilerin yaşadıkları merkezler) bulunmaktadır (Özbay vd, 2012:133-135). Şintoizm'de hac merkezi olarak kabul edilen yer ise, İse'dir (Erbaş, 2002: 105).

1.7. Türkiye'de İnanç Turizmi

Anadolu, sadece Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğundan kalan İslami değerlere evsahipliği yapmakla kalmayıp, aynı zamanda tarih öncesi çağlardan başlayarak Hitit, Phryg, Hellenistik Dönem, Roma, Bizans vb. birçok kültürel değeri bağrında barındırmıştır. Tek tanrılı dinlere ait pek çok tarihi eser, bu imtiyazlı ülkenin kültürel birikimine değer katmıştır. Çünkü Anadolu, bu dinlerin serpilip, boy attığı yer olmuş, dinlerin doğdukları yere yakın olmanın sağladığı jeopolitik değer Anadolu'yu farklı kılmaya yetmiştir. Çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dinlere kadar

uzanan pek çok inanca ev sahipliği yapmıştır. Anadolu, Ana Tanrıça Kybele'ye ev sahipliği yapmanın yanında, birçok dinin, özellikle de tek tanrılı dinlerin doğduğu topraklara yakın olmanın verdiği avantajla bu dinlerin serpiştiği nokta olmuştur. Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu sayesinde İslamiyete ait izler Anadolu'yu süslerken, Erken Dönem Hristiyanlıkta başlayan ve sonrasında Roma ve Bizansla devam eden Hristiyan öğeler Anadolu'nun tarihini zenginleştirmiştir. Bu zenginlik, aynı zamanda hoşgörüyü de beraberinde getirmiş ve yüzyıllardır bu topraklarda Müslüman, Hristiyan, Yahudi vb. farklı inanç ve kültürler barış ve huzur içinde birarada yaşamışlardır (Berk,2011:280).

Anadolu'nun sahip olduğu sıradışı konum, çağlar boyunca ayrıcalık kazanmasına vesile olmuş ve kültürel zenginliğine katkıda bulunmuştur. İnanç Turizmi açısından Anadolu, sadece İslami kültüre ev sahipliği yapmakla kalmamış, aynı zamanda diğer din ve kültürler de ev sahipliği yapmıştır. Bu bağlamda Hz. İbrahim, Hz. Eyüp, Mevlana Celaleddin-i Rumi, Hz. Şems, Yunus Emre, Alaaddin Keykubat ve Fatih Sultan Mehmet, Mimar Sinan vb. peygamber, sultan, padişah, evliya, alim, mimar vb. binlerce İslami kimliği ile ön plana çıkan kişiye evsahipliği yapmıştır. Başta Hz. İsa'nın annesi Meryem olmak üzere Tarsus'lu Aziz Paul, Aziz Barnabas, Aziz Yuhanna, Lystralı (Hatunsaray) Aziz Timothy, Hristiyanlığın ilk kadın şehidi kabul edilen Konya'lı Azize Thekla, Noel Baba figürü olarak tüm dünyaca bilinen Aziz Nikola gibi Hristiyan figürler, Bizans mimarisinin şaheseri sayılan Ayasofya, Efes'teki Meryem Ana Evi, Bizans resim sanatının son dönemine ait (14.yy) mozaik ve freskoları barındıran, kilise ve cami olarak kullanıldıktan sonra müzeye çevrilen Kariye Müzesi, Sümela Manastırı, Akdamar Kilisesi, Mor Gabriel Manastırı, Saint Pierre Kilisesi vb. yüzlerce Hristiyanlık öğeleri taşıyan farklı dönemlere ait dini yapılar barındırmaktadır. Efes, Kadıköy ve İznik Hristiyanlığın temellerinin atıldığı pek çok konsile ev sahipliği yapmışlardır. Aslında birer topluluk (cemaat) olan ve İncil'de Vahiy bölümünde adı geçen ve Yedi Kiliseler olarak adlandırılan Aziz Yuhanna tarafından yazılan mektupların gönderildiği Ephesus (Efes), Smyrna (İzmir), Laodicea ad Lycum (Goncalı-Eskihisar), Sardis (Sart), Pergamum (Bergama), Philadelphia (Alaşehir) ve Thyatira (Akhisar) Anadolu topraklarındadır (Berk, 2011: 281).

Günümüzde de Türkiye'de Hristiyanlığa, Yahudiliğe ve çok az sayıda diğer dinlere mensup insanlar yaşamaktadır. Türkiye'de yaşayan bu dinlerin mensuplarından olan Yahudilerin çoğunluğu, 1492 İspanya zulmünden sonra İspanya'yı terk etmiş ve Osmanlı Devletine sığınmışlardır. İkinci Dünya Savaşına kadar Türkiye'de 250.000-300.000 civarında Yahudi'nin yaşadığı tahmin edilmektedir (Küçük, 2003: 760). İstanbul'da Neve Şalom Sinagogu, İtalyan Sinagogu, Aşkenazi Sinagogu, Zulfaris Sinagogu, Edirne de Yahudi Havrası, Manisa da Şart Sinagogu, İzmir de, Senora Sinagogu, Karataş Beth Israel Sinagogu, Ankara da Samanpazarı Sinagogu bulunmaktadır (Karaman vd., 2008: 209).

İKİNCİ BÖLÜM

KİLİS İLİNDE İNANÇ TURİZMİ

2.1.Kilis

2.1.1. Kilis İlinin Genel Özellikleri

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren Gaziantep'e bağlı bir ilçe konumunda olan Kilis 6 Haziran 1995 tarih ve 22305 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 550 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Türkiye'nin 79.ili olmuş ve kente Elbeyli, Musabeyli ve Polateli ilçeleri bağlanmıştır. Kilis 2010 yılı adrese dayalı nüfus sayımı istatistiklere göre 123.135 kişilik nüfusuyla Türkiye'de nüfus büyüklüğü bakımından 78. Sırada yer almaktadır. Her dönemde Anadolu'nun Suriye ve Ortadoğu'ya açılan sınır kapısı konumunda olan Kilis günümüzde de bu özelliğini sürdürmektedir. Gaziantep'e 58 km mesafede bulunan Kilis, Suriye Sınır kapısı Öncüpınar'a 5 km mesafede yer almaktadır (Helvacıkara, 2012: 12-17).

2.1.2. Kilis İlinin Doğal Yapısı ve Özellikleri

Yüzölçümü 1521 kilometrekare olan Kilis, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, Hatay-Maraş oluşu ile Fırat ırmağı arasında uzanan Gaziantep Platosu'nun güneybatı kısmında, Türkiye-Suriye sınırı boylarında 36. kuzey enlemi ve 32. doğu boylamı değerleri arasında yer alır. Şehir bu konumu ile Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri arasındaki geçiş kuşağı üzerinde yer alır. Ortalama yükseltinin fazla olmadığı (680 metre) bölgenin değişik kısımları arasında büyük yükselti farkları bulunmamaktadır. Genel durumu bozan küçük istisnalar göz önüne alınmadığında bölge; kuzeybatı, kuzey ve kuzeydoğudan daha yüksek kısımlarla çevrili korunmuş bir yamaç özelliği gösterir (www.kilis.gov.tr/detay/313/cografı-yapı, 2014).

Kilis'in sınırları; güneyde Türkiye-Suriye sınır hattı, batı ve kuzeybatıda Gaziantep-İslâhiye, Kuzey ve Kuzeydoğuda Gaziantep merkez ve doğuda Gaziantep-Oğuzeli ilçeleriyle çevrilidir. Kilis ovası ve diğer küçük ölçülü düzlükler dışında kalan çok geniş kısım platolardan oluşur. Bugün Kilis ovasının bulunduğu kısmın doğu-batı yönlü bir fayla çökmesi sonucu plato yükselmiş olup, olması gereken eğim hafif de olsa her iki taraftan orta bölüme doğru yönelmiştir. Kilis ovası tektonik kökenli bir ovadır. Güney kısmının düşey atımlı bir fayla çökmesi sonucu platodan aşındırılan malzemelerin bu kısımda birikmesiyle oluşmuştur. Yaklaşık 100-110

kilometrekarelik bir alana sahip olan ovanın denizden tahmini yüksekliği 600-650 metre civarındadır. Güneydoğu Anadolu step örtüsü ile Akdeniz'in tipik bitki örtüsü maki arasında bir geçit alanı durumunda kalan Kilis ve coğrafyasının, tarıma elverişli olmayan alanın yüzde 16'sını çayır ve meralar, yüzde 12'sini fundalıklar yüzde 6'sını da ormanlık alanlar oluşturur. Kilis'in batı bölümü, sularını Afrin Çayı ve kolları aracılığıyla Amik Ovası akarsu havzasına ve oradan da Asi nehri vasıtasıyla Akdeniz'e gönderir. Doğu bölümü ise, yöre ölçüsünde önemli sayılabilecek iki küçük akarsuyunu Halep'in güneyindeki Müftügölü kapalı havzasına boşaltır (Helvacıkara, 2012: 7-17).

Foto 2.1. Kilis İli Lokasyon Haritası
Kaynak: (maps.google.com, 2014)

2.1.3. Kilis İlinin İklim Özellikleri

Kilis'in iklimi genel karakteri itibari ile Akdeniz iklimi içerisinde yer alır. Akdeniz iklim bölgesi, Akdeniz havzasının genel atmosfer dolaşımı içerisindeki yeri gereği yazları çoğunlukla tropikal, kışları ise kutup ikliminin hava kütleleri gibi bir birinden farklı özellikler gösteren hava kütlelerinin etkisindedir. Yazın oldukça etkili

olan ve tarihi devirlerden beri etezyen olarak tanınan hava hareketi; yörede etkili olmadan önce az da olsa nem kazanır ve Amanos Dağlarını geçerken soğur. Bu devrede sıcak ve nisbi nemi düşük olan ilde serin-nemli etkisi ile bilinir ve Garbi olarak adlandırılır. Akdeniz iklimi ile karasal iklimin kesiştiği bir yerde bulunan Kilis ve yöresinde, söz konusu iklim kuşaklarının özellikleri egemendir. Bu yapı; bir sıcak-kuru diğeri serin-nemli olmak üzere farklı klimatolojik özellik gösterir (Helvacıkara, 2012: 9).

Kilis yöresinin asıl karakterlerini belirleyen dinamik koşullar üzerinde az çok değişikliğe yol açan coğrafi faktörler yönünden ise şu durum dikkati çeker Kışın Akdeniz'den doğuya doğru hareket eden hava kütleleri, Amanos Dağları engelini aşarak Hatay-Maraş grabeni üzerinden alçalır. Daha az etkili olmakla beraber Kurt dağları üzerinden yerden yükselir ve gittikçe alçalarak Kilis Ovasına ulaşırlar. Bu hareketler esnasında hava kütleleri geçtikleri yerlerin yükselteleri ve denizden uzaklıkları ile orantılı olarak nemlerini ve nispeten özelliklerini kaybederler. Kilis'te en sıcak ve en soğuk ay ortalaması arasındaki fark; Akdeniz kıyısındaki istasyonlarda 20 derecenin altında iken Akdeniz'e yaklaşık kuş uçuşu 60-80 km uzaklıkta olan Kilis'te 32'6 derecedir. Kilis'in etkilendiği denizle arasında, az bir mesafe bulunmasına karşılık, nispeten yüksek dağ kütlelerinin ayrırıcı etkisi nedeniyle deniz etkisinin denize uzaklığıyla orantılı olarak hissedilmediği görülür (Helvacıkara, 2012: 9). Kilis ili kendine has iklim özelliği ile 4 mevsim turistik faaliyetlerin gerçekleştirilebileceğini ve bu faaliyetlerin yapılacağını ortaya koymuştur.

2.1.4. Kilis İlinin Nüfus Yapısı

Kilis ilinin 2013 yılı adrese dayalı nüfus sayımı istatistiklerine göre, 128.586 Kişilik nüfusuyla Türkiye'de nüfus büyüklüğü bakımından en küçük şehirlerimizden bir tanesidir. Kilis ilinin, nüfusunun 102.889 Merkez ve Merkeze bağlı belde ve köylerde, 6.491 kişi Elbeyli ilçe ve köylerinde, 13.775 Musabeyli ilçe ve köylerinde, 5.431 kişi Polateli ilçe ve köylerinde yaşamaktadır. Kilis ilinin, 2012 yılı adrese dayalı nüfus sayımı istatistiklerine göre Türkiye'de nüfus büyüklükleri dikkate alındığında 6.075 kişi ve -%14,1 oranla en çok göç veren şehirlerden bir tanesi iken Kilis iline Suriyedeki iç karışıklık nedeni ile gelen Suriyeli sığınmacıların etkisi ile 2013 verilerine göre %3,2 nüfus artmıştır.

İkamet edilen il ile nüfusa kayıtlı olan il istatistiklerine göre şehir dışından gelip Kilis'te ikamet edenlerin oranı Kilis ilinin nüfusuna oranı %14,4 ile Türkiye ortalamasının altındadır. Buda Kilis ilinin yerli halkının nüfus yapısındaki büyüklüğünü göstermektedir. Kilis ilinin toplam nüfusunda, 5.951 kişi okuma yazma bilmemektedir. Ancak bir okul bitirmeyip de okuma yazma bilen kişilerin sayısı 28.164 dir. İlkokul mezunu sayısı 20.606 kişi, ilköğretim ve ortaokul ve dengi okul mezunu 32.281 kişi, lise veya dengi okul mezunu 15.968 kişi, yükseköğretim mezunu 8.102 kişi, 1077 kişinin de ne mezunu olduğu bilgisine ulaşılamamıştır. Buda Kilis ilinin eğitim seviyesinin Türkiye'de birçok şehirden daha düşük olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2013).

2.1.5. Kilis İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı

1995 yılında il olan Kilis'in Cumhuriyet dönemine kadar Halep, daha sonra Gaziantep gibi iki büyük şehrin ilçesi olması, ticaret-sanayi altyapısını büyük oranda etkilemiştir. Kilis'in Anadolu Suriye ticaret yolu üzerinde yer alması ve ülkemizin Ortadoğu'ya açılan en büyük gümrük kapısına sahip olması Gaziantep gibi metropol bir şehir ile ekonomik ve sosyal olarak iç içe geçen bir yapıya sahip olması neden ile hemen her dönemde canlı bir ticarete sahip olmuştur. Genel olarak tarımsal karakterin ağırlıklı olduğu Kilis'te sanayi sektörü de tarıma dayalı bir gelişme göstermiştir. Dolayısıyla il sanayisinin en belirgin özelliği tarımsal ve hayvansal kaynak potansiyeline yönelik olmasıdır. Nitekim il tarımında önemli bir yer tutan zeytin, üzüm ve buğday ürünleri aynı zamanda imalat sanayisinde pekmez, alkol, zeytinyağı ve bulgur üretim tesislerinde girdi olarak kullanılmaktadır. Bu tarım ürünlerinden özellikle üzüm ve zeytin kilise katma değer kazandıran iki önemli ürün grubunu oluşturmaktadır (Helvacıkara, 2012: 21-22). Bununla birlikte Kilis keçisi yörede birçok ailenin geçim kaynağı niteliğindedir. Kilis keçisinin en belirgin özelliği doğal bir ortamda yetişmesi iklimi ve bitki örtüsü ile yöreye uygun olmasıdır. Buna ilaveten bol süt verimi ve sütünün lezzetli olması da bundan dolayıdır. Kilis keçisi sütünden birçok peynir türü ve yoğurt hatta Maraş dondurmasının yapımında kısmi Kilis keçi sütü kullanılmaktadır. Bunun yanında turizm gibi bir ekonomik gelirin etkilerinin kullanılmasının farkındalığı ile Kilis ili

için çok büyük bir katma değer istihdam kamu borçlarının azalması döviz girdisi sağlayıp yine çevreye ve doğaya zarar vermeden kullanılması gerekmektedir.

2.1.6.Kilis İlinin Turizm Yapısı

Kilis tarihinin en eski dönemlerinden beri süre gelen yerleşimlerin tümüne rastlayabilmenin mümkün olduğu nadir bölgelerden biridir. Neolitik Çağ'dan itibaren sürekli iskân göre Kilis coğrafyası bu süreçte Babil, Hitit, Arami, Asur, Med, Pers, Makedon, Roma, Bizans, Arap, Selçuklu, Memluk ve Osmanlı olmak üzere pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Çok tanrılı inanışlardan Musevilik, Hıristiyanlık, Müslümanlık gibi tek tanrılı dinlere kadar çeşitli inanç ve dinlere de mekân olan Kilis toprakları tüm bu uygarlıklar ve kültürlerden izlerle doludur.

Kilis'te 147 arkeolojik merkez, 18'i höyük olmak üzere 22 arkeolojik sit alanı, 31 ibadethane, 13'ü toplumsal amaçlı tesis, 208 i konut olmak üzere toplam 223 taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır. Tarihsel kent dokusunun egemen olduğu ve kentsel sit olarak tescil edilen alanların varlığı, Kilis'in büyük bir turizm potansiyelinin olduğunun kanıtıdır. İlin henüz gün ışığına çıkarılmamış tarihsel ve arkeolojik yapıtları; sit alanları, ören yerleri, dinsel amaçlı kullanıma açık yapıları sivil mimari örnekleri geleneksel el sanatları ve yöresel mutfağı halk oyunları halk ezgileri ve diğer somut olmayan kültürel mirası yörenin kültür turizminde ne kadar büyük potansiyel taşıdığına sembolleridir. Kilis'te yapılan yüzey araştırmalarında; Geç Kalkolitik Çağ'a ait 39, Eski Tunç Çağ'a ait 47, Orta Tunç Çağ'a ait 38, Geç Tunç Çağ'ına ait 39 ve Demir Çağ'ına ait 40 adet yerleşimi belirlenmiştir. Günümüze kadar gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalara göre; yörede Geç Kalkolitik Dönemden Roma İmparatorluğu dönemine kadar süren stratigrafik bir süreklilik söz konusudur (Helvacıkara, 2012: 24). Belirtildiği üzere birçok önemli turistik faaliyetlere uygun turistik yapıya sahip olan Kilis ilinin belirtilen eserleri; özellikle inanç turizmi alanında sit alanı içerisinde olup bunlar koruma altına alınmıştır. Çoğu belirtilen yerlerde yapılan araştırmalarda dokuya zarar vermeden yenileme ve yenilenen dokuların çevreye ve doğaya uygun bir şekilde korunmaktadır. Bu özellikleriyle araştırmamızda, 27 adet tarihi camisi ve 24 adet türbe, 14 adet ziyaret yeri ile inanç turizmine konu olacak mekân tesbit edilmiştir.

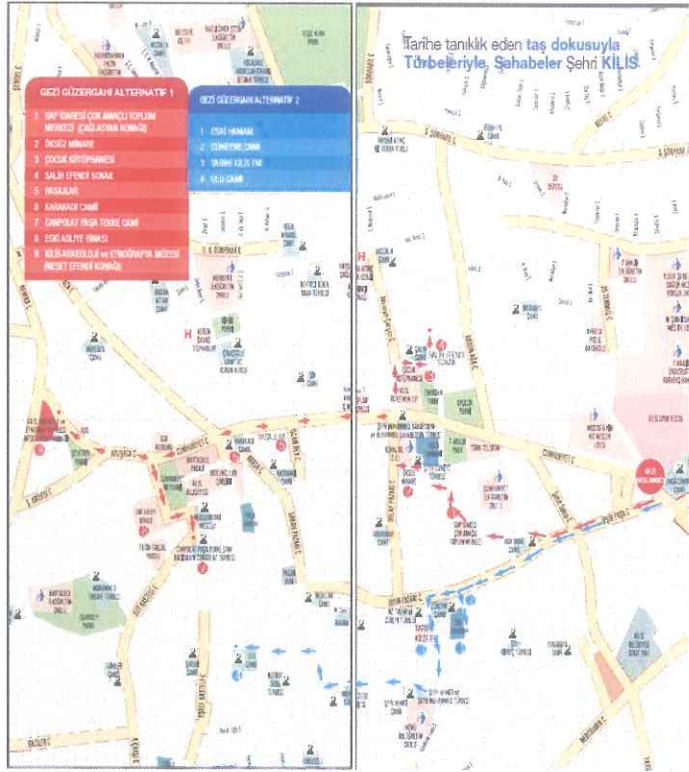

Foto 2.2.Kilis İli Camii ve Türbeleri Haritası
Kaynak: (Kilis İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014)

Tablo.2.1. Yıllara Göre Gelen Turist Sayısı (2013-2014 ilk 6 ay)

Gelen turist sayısı/Yıllar	Yabancı	Yerli	Toplam
2013	10.402	14.164	24.566
2014 ilk altı ay	6.848	8.824	15.672

Tablo.2.1. Yıllara Göre Gelen Turist Sayısı (2013-2014 ilk 6 ay)
Kaynak: (Kilis İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014)

Yukarıdaki Tablo 2.1'e göre son üç yıl verileri araştırılmış ancak 2011 ve 2012 yılları sağlıklı olmadığı için veriler analiz edilememiştir. Bununla birlikte günümüze daha yakın olan 2013 yılı ve 2014 ilk altı ayki veriler doğrultusunda yerli ve yabancı turist sayısı Kilis İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden alınmıştır. Son yıllarda insanların seyahat etme istekleri bakımından Kilis ilinde yıllar içerisinde hem yerli turist hem de yabancı turist anlamında bir cazibesinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo.2.2.2013 Yılı Uyuğa Göre Gelen Yabancı Turist Sayısı ve Oranı

ÜLKELER	SAYI	ORAN
A.B.D	354	% 3,40
ALMANYA	330	% 3,30
AVUSTURALYA	32	% 0,30
AVUSTURYA	16	% 0,15
BAHREYN	94	% 0,90
DANİMARKA	41	% 0,39
FAS	18	% 0,17
FRANSA	282	% 2,70
G.AFRİKA	209	% 2,00
HOLLANDA	63	% 0,60
İNGİLTERE	189	% 1,80
İTALYA	605	%5,80
İSVEÇ	33	%0,30
JAPONYA	37	%0,35
KANADA	78	%0,74
KUVEYT	18	%0,17
LİBYA	49	%0,48
MİSİR	41	%0,39
RUSYA	41	%0,39
S.ARABİSTAN	260	%2,50
SURİYE	6283	%60,40
ÜRDÜN	59	%0,57
DİĞER	1270	%12,20
TOPLAM	10402	%100

Tablo.2.2. 2013 Yılı Uyuğa Göre Gelen Yabancı Turist Sayısı ve Oranı
Kaynak: (Kilis İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014)

Yukarıdaki Tablo 2.2.'ye göre 2013 yılı verileri araştırılmış bu bilgilere göre veriler analiz edilmiştir. Bu bilgiler ışığında 2013 yılında Kilis iline gelmiş ve konaklama gerçekleştirilmiş turistlerin milliyetlerine göre sayıları ve buna karşılık

gelen oranları tabloda yansıtılmaya çalışılmıştır. 2013 yılında en çok ziyaretçi Kilis iline de komşu durumunda bulunan Suriye vatandaşları ziyarette bulunmuşlardır. Kilis iline 2013 yılında 10.402 toplam yabancı ziyaretede bulunmuş olup, bunların 6283 kişi (%60,40) Suriye vatandaşı, 605 kişisi (%5,80) İtalya vatandaşı, 354 kişisi (%3,40) A.B.D vatandaşı, 330 kişisi (%3,30) Almanya vatandaşıdır. Tabloda yer alan diğer ülke vatandaşları, 1270 kişisi (%12,20) tabloda yer almayan ülke vatandaşları tarafından ziyaret edilmiştir. Kilis ili son yıllardaki önemli uluslararası olaylardan dolayı birçok milletden vatandaşlar gelmekte ve Kilis ilinde konaklama yapmaktadırlar. Bu Kilis ili için büyük sorunlar getirse de uluslar arası tanınırlığını ve turizm ve konumuz olan inanç turizmi anlamında potansiyeli bulunan şehre sürdürülebilirlik anlamında katkı yaratacağı kanaati uyandırmaktadır. Bu iddaları yukarıdaki tablo ortaya koymaktadır.

Tablo.2.3. Kilis Öncüpınar Sınır Kapısı Giriş ve Çıkış Tablosu

Yıllar	Yabancı		Toplam Kişi Sayısı	Yerli		Toplam Kişi Sayısı
	Giriş yapan	Çıkış yapan		Giriş yapan	Çıkış yapan	
2011	433.154	677.381	1.110.535	323.002	313.619	636.621
2012	170.279	174.361	344.640	51.163	49.959	101.122
2013	416.860	371.726	788.586	613	505	1118
2014 ilk altı ay	223.220	167.381	390.601	155	131	286

Tablo.2.3. Kilis Öncüpınar Sınır Kapısı Giriş ve Çıkış Tablosu
Kaynak: (Kilis İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014)

Yukarıdaki Tablo 2.3'e göre 2011, 2012, 2013 ve 2014 yılı ilk 6 altı ay verileri dikkate alınarak Uluslararası sınır kapımız olan Öncüpınar sınır kapısından bu belirtilen yıllar içerisinde giriş çıkış yapan yerli ve yabancı vatandaşların analizlerini ortaya koymuştur. Bu verilere göre 2011 yılında giriş çıkış yapan yabancı toplamı 1.110.535 kişi yine aynı yıla göre giriş çıkış yapan yerli toplamı 636.621 kişi olmuştur. 2012 yılında giriş çıkış yapan yabancı toplamı 344.640 kişi yine aynı yıla

göre giriş çıkış yapan yerli toplamı 101.122 kişi olmuştur. 2013 yılında giriş çıkış yapan yabancı toplamı 788.586 kişi yine aynı yıla göre giriş çıkış yapan yerli toplamı 1118 kişi olmuştur. 2014 yılı ilk 6 ay verileri göre, giriş çıkış yapan yabancı toplamı 390.601 kişi yine aynı döneme göre giriş çıkış yapan yerli toplamı 286 kişi olmuştur. Bu bilgilere göre Kilis ili her zaman uluslar arası bir transit geçiş noktası üzerinde yer almaktadır. Ulusal sırlara komşu olan şehirler bazında Kilis ili Ortadoğu'ya açılan kapı konumunda buluna Suriye ile doğrudan komşu durumundadır. Bu sorunları bir kenara bırakılırsa fırsatları da beraberinde getirmektedir. Turizm anlamında illerin bu konumuna özel en iyi fırsatlardan birinin turizm sektörü olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Kilis ili turizm potansiyeli bakımından İnanç turizmi anlamında değerlendirilmemize dayanak olarak bu tablo bizi destekler niteliktedir.

2.1.7. Kilis İlinin Tarihi

Kilis coğrafi anlamda Kuzey Suriye bölgesinde Anadolu yaylasının güneyinde Suriye düzlüklerine doğru bir konumda yer almaktadır. Suriye ile Anadolu arasındaki geçiş bölgesinde yer aldığı için kültürlerin akışı içinde izlenmesi gerekli çok önemli bir bölgedir. Tarihin en eski dönemlerinden beri süregelen yerleşimlerin tümüne burada rastlanmaktadır. Tarih öncesi yerleşimler daha çok ilin güney kesimlerine yayılmıştır. Kilis'in doğusunu oluşturan Fırat Nehri üzerindeki önce Zeugma sonrada Birecik ve Karkamış geçitleri ile batısını sınırlayan dağlık kesimdeki geçitler, bölgenin doğu ve batısını kültür ve ticaret bakımından zengin ülkelere bağlarken, aynı zamanda sivil göçler ve askeri faaliyetler yönünden de bölgenin savunmasında kapı görevi ilişkiler yürütülmüştür. Kilis bölgesinin en savunmasız ve dışa açık kesimi güneydir. Hiçbir doğal engel olmaksızın Suriye ve gerisindeki doğu Akdeniz ülkeleri ile Mısır ve Mezopotamya'ya ulaşmak mümkün olduğu gibi oradaki devletlerinde aynı yoldan buraya ulaşmaları kolaylıkla mümkündür. Ayrıca, ticaret ve askeri-sivil ulaşım açısından Fırat nehri her zaman önemli bir unsur olmuştur (Ergeç, 2012: 87).

Kilis'in bu coğrafi tarihi sıralamasıyla gidecek olursak Anadolu'da insan eliyle çıkmış en eski çakmak taşı aletlerden bir bölümü de Fırat havzasında ele geçmiştir. Kuzeyindeki Gaziantep bölgesine nazaran daha yumuşak ve Akdeniz özelliklerini gösteren bir iklime sahip olduğu için daha fazla Paleolitik (MÖ 600.000-

10.000 Yontma Taş Devri) yerleşme yerinin bulunması mümkündür, ancak henüz yeteri kadar bilimsel araştırma yapılmadığı için bu dönem yeteri kadar tanınmamaktadır. Buzul çağların sona ermesiyle iklim, yüzyılıımızdakine yakın bir hal almıştır. Torosların güneyi –Doğu Akdeniz Kıyı Bandı-Zagros dağlarının çevrelediği ve Dicle-Fırat nehirlerinin kenarlarında yoğunlaşan “Bereketli Hilal”(Mezopotamya) denilen sulak bölgede ilk çiftçi toplumlar ortaya çıkmış ve ilk medeniyetler burada görülmüştür (Ergeç, 2012: 87).

Kilis Bölgesi'nde bereketli hilal ülkesinin (Mezopotamya) hemen kuzey batı köşesinde yer alarak buradaki gelişmelerden nasibini almıştır. Tarım ve hayvancılığın gelişmesi insanların sosyal alandaki olumlu değişimlerini hızlandırmıştır. Meslek gruplarının yanı sıra, sosyal gruplarda ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ayrıca toplumlarda devlet fikri doğmuş siyasi ve idari teşkilatlar kurulmaya başlanmıştır. Kilis iline dağılmış olan Kalkolitik Çağ yerleşmelerine 16 merkezde rastlanmış olup bunlar; Akpınar Höyüğü, Alahan Höyüğü, Alimantar Höyüğü, Çamurlu Höyük, Çörtenli Höyüğü, İlkizkaya Höyüğü, Karamelik Höyüğü, Leylit Höyüğü, Oylum Höyük, Saatli Höyüğü, Salhan Höyüğü, Sinnep Höyüğü, Tepecik Harabesi, Teliyli Höyük, Tilkip Höyüğü ve Yavuzlu Höyüğüdür.

Oylum Höyük'teki yerleşmenin Tunç Çağ'larında meydana geldiği anlaşılmıştır. Bu çağda güneyde krallık büyüklüğünde şehir devletlerinin olduğu bilinmektedir. Oylumunda bir krallık merkezi olması muhtemeldir. Kent, Hitit İmparatorluğu ve Geç Hitit Krallıkları döneminde de önemini devam ettirmiştir. Günümüzden 3850 yıl önce Orta Anadolu'da kurulan Hitit devleti, güneyindeki büyük devletlerden korunmak için Kuzey Suriye bölgesinin kontrol edilmesi gerektiğini kavramış ve bunun için sürekli seferler yapmış, hemen her seferinde de Gaziantep bölgesinden geçmiştir. O dönem (MÖ 1750-1200 Hitit İmparatorluğu) bütün alanda tek yerleşimin Oylum Höyük yerleşmesinin olduğu dikkat çekmek gerekir. MÖ 1285 yılında Kadeş savaşını kazanan Muvattalli ve MÖ 1270 yılında Mısır Kralı II. Ramses ile barış antlaşmasını imzalayan III.Hattuşili'nin yolu hep Kilis Bölgesinden geçmiştir.Aslında burası Fırat Nehrine daha yakın olmasının avantajını da kullanmak isteyen ve Suriye ile Anadolu arasında gidip gelen tüm orduların tercih ettiği geçiş güzergâhıdır.Geç Hitit şehir krallıkları döneminin (MÖ

1200-MÖ 800) Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile birlikte Kilis Bölgesi de MÖ 590 yıllarından itibaren Medlere tabi olmuş, bu hâkimiyet İranda Medleri devirerek yönetimi ele geçiren Perslere geçmiş, yaklaşık MÖ 550 yıllarından başlayarak da Pers hâkimiyetinde kalmıştır (Ergeç, 2012: 87).

Pers egemenliği, Büyük İskender'in Anadolu ile birlikte Kilis bölgesini de istilasına, yaklaşık MÖ 331 yılına kadar devam etmiştir. Kilis ve civarı MÖ 6.yüzyıl ortalarından itibaren Pers hâkimiyeti altına girmiştir. Perslerin bu bölgede, liman şehirlerinin gerisini emniyete almak üzere bir garnizon merkezi tesis ettikleri tahmin edilmektedir. Bu garnizon merkezinin, Kilis'in batısında bugünkü Belören Köyündeki konik bir tepenin üzerinde ve çevreye hâkim durumda muhkem bir askeri yapı olan Ravendan Kalesi olduğu tahmin edilmektedir. Kilis Bölgesi MÖ 331 yıllarından itibaren Büyük İskender'in hâkimiyetine girmiştir.Eski Yunan kültürü bütün ön asya ülkeleri ile birlikte bu bölgeyi de etkisi altına almıştır.Bu durum, İskender İmparatorluğu'nun bölüşülmesi sonucunda ortaya çıkan ve MÖ 301 yılından itibaren Seleukos Krallığını kuran Seleukos I Nikator ile devam etti. Makedonyalılar ile bölgeye gelen yenilikler, zaman içinde geleneksel yerli kültürle karışarak Helenistik kültür denilen yeni bir sentez ortaya çıkardı ki, etkisi yüzyıllar boyu devam ederek günümüzde bile dünya kültüründe söz sahibi oldu. Roma, bölgeye ilk defa MÖ 64 yılında Pompeius ile adım atmış ve ikiye ayırdığı MS 395 yılına kadar hâkimiyetini sürdürmüştür (Ergeç, 2012: 87).

Bu dönemde yine Antakya ile Zeugma ve Samosata arasında önemli bir konak olduğu için Cyyros² kenti önemini korumuştur. Ayrıca burada Zeus ve Athena kültürünün birer tapınağının bulunduğu içinde önemini devam ettirmiştir. Özellikle askeri birlikler ve sonra tüccarlar ve diğer yolcular bu yolu kullanmışlardır. Cyyrhus bu dönemde Antakya ile Zeugma ve Samosata'yı Doliche'yi ve Beroea (Halep)'yi birbirine bağlıyordu. Roma İmparatorluğu da ikiye ayrılınca Kilis Bölgesi de Anadolu ve Suriye ile birlikte Doğuda kalmış, sonradan Bizans adı verilmiş olan

²CYYROS: Kilis, Hıristiyanlığın ilk çağında, şimdiki yerinden 10 km kadar güney-batıda bulunuyordu. Makedonyalı Büyük İskender'in kurduğu ve o çağda bu isimle bulunduğu sanılıyor. M.S. IV. yüzyılda büyük bir açık hava tiyatrosu ile 117.000 nüfuslu, birçok yolların kavşağında "Cyyrhus" adıyla, şimdiki Kilis'in 10 km kadar batısında gösterilmiştir (Cambridge Üniversitesi,2006: c.11).

Doğu Roma İmparatorluğu 638 yılına kadar kesintisiz olarak bölgenin hâkimi olmuştur (Ergeç, 2012: 87).

MS 638 yılından 1077 yılları arasındaki dönem Kilis ve bölgesini de içine kapsayan İslam dönemi olarak bilinmektedir. Dört halife döneminden Abbasiler dönemine kadar Bizansla olan çekişmeler hep bu topraklarda yaşanmış ve bu çekişmeler arasında kalmıştır. 1084 ve 1516 yılları arasında birçok devlete ev sahipliği yapmış ve birçok devlet bu topraklarda son bulmuştur. Bu zaman diliminde Selçuklu-haçlı-memlûk çekişmeler ve savaşlarda Suriye'nin kuzeyi ve Anadolu arasında bu bölgelerde gerçekleşmiştir. Kilis'in Osmanlı topraklarına katılması 1516 yılında Yavuz Sultan Selim Han'ın Memlûklüler üzerine yaptığı sefer sonucunda gerçekleşmiştir (Ergeç, 2012: 87).

2.1.8. Kilis İlinin İsminin Kökeni

Kilis'in Yukarı Makedonya da Pella da Cyrrhus denen bir kentle aynı adı taşıdığı ve Osmanlı kaynaklarında oradakinin adı "Bosna Kilisi" veya "Kilis Kalesi" burasının da "Halep Kilisi" olarak geçmektedir. Şematik Literatür Profesörü Philip Hitti'de "History of Sury" edli eserinde bunu doğrulamaktadır. Sözcüğün Makedonya kökenli olduğu buna dayandırılmaktadır. Okunuşu "Kiris" olup "Kilis" sözcüğünün fenoteği bakımından büyük benzerlikler göstermektedir. 8.yy. bölgeye Türkmenler gelmeye başladığını, Kilis adının bunlar tarafından konulduğu veya Türk Yakut ağzında Kilis sözcüğünün, düz, dümdüz, perdahlanmış anlamında kullanılması nedeniyle günümüze böyle ulaştığı tahmin edilmektedir. İsmail Hami Danişmend:

"Cyrrhus'u "KİRİS" anlamını da "Efendi" olarak yazılmaktadır. Büyük olasılıkla Türkmenler Kiris'i, Kilis diye söylemiş ve bugünkü yeri Kilis olarak isimlendirmişlerdir."(Danişmend, 2011: 345).

Şor Türkleride bal dalağına (bal peteği) "Kilis" demektir. Sözcük aslında "Kiliz" biçiminde söylenmiş ve 985 yılında Bardas Fokas tarafından Araplardan alındığında ilk kez Arapçadan aktarma "Kiliz" olarak tarihe geçmiştir (İşiltan, 1928:103). Necip Asım Bey 1902 de Budapeştede "Keleti Szemle" adlı dergiye yazdığı "Türkçede Kilis Lehçesi" başlıklı Fransızca makalesinde:

“Asım Efendi (mütercim) ve günümüz yazarlarından bir kaç Kilis sözcüğünün Arapçadan geldiğini ve “Bir araya toplama (Bir araya getirme) anlamına geldiğini belirtmektedirler. Ayrıca Azez ve çevresinin Timurlenk tarafından yakılıp yıkılmasından sonra yöre halkının göçerek burayı kurarak, yeniden toplanmalarının anısında bu adı verdikleri doğrultusundaki düşünceleri desteklemektedirler. Bana göre ise bu bir yanılı, zirâ, bu kent fethedilmeden önceleri de Kilis namıyla anılmaktadır. Yörede buluna arkeolojik kalıntılar ve kentle ilgili belgeler Romalılardan kaldığını göstermektedir. Zeytinlikler ve daha başka Roma dönemi izi taşıyan sözcükler, Kilis'in Roma uygarlığının zenginliklerini taşıdığı doğrultusundadır.” yazmıştır (Çolakoğlu, 1952:6).

2.1.9.Evliya Çelebi'nin Kilis İli İzlenimleri

Bu yüzyıl için gerçeğe yakın bilgileri Evliya Çelebi'nin ünlü “Seyahatname” sinde bulunmaktadır. Evliya Çelebi Kilis'i görerek 17. yüzyıldaki durumunu, gözlemlerine dayanarak aktarmaya çalışan bir gezgindir. Hernekadar verdiği bazı bilgiler abartmalı ise de, gerçeğe çok yakındır. 9. cildinde Çelebi şu bilgileri veriyor:

“Kilis Halep Eyaletinde sancaktır. Lakin Valide Sultanların Hass-ı Hümayunlarından yetmiş yük (yüzbin akçe yük bir yük) akçe ile tasarruf olunur bir sancaktır ve beşyüz payesi ile sadaka olur şerif kazadır.”(Evliya Çelebi,1935: 343).

Bu günkü Türkçe ile Evliya Çelebi şöyle sürdürmektedir:

“Sancak Beyi seksen bin kuruş gelir sağlar. Kethüdayarı, ayran ve eşrafi vardır. Kalesi harap olduğundan kumandanı ve yüksek bürokratu Şeyhü'lislâmı yoktur. Com Kürtlerinin korkusundan evleri dirsek dirsek bitişik yapılmış bir kale gibi kendini yüksek duvarlarla korumaya çalışmıştır. Duvarların uzunluğu 7360 adımdır. Kentin 8 çıkış kapısı vardır. Bunlar; Ayın Tedribesi (Kapısı), Büyük Tedribe, Küçük Tedribe, Yusuf Çelebi Tedribesi, Alçak Tedribe, Culha Tedribesi gibi çıkışlarıdır. Bunların birde hendeği olsa sağlam bir Kilis Kalesinde söz edilebilirdi. Bunların içindeki mahalleler 5 tanedir. 4660 toprak ve kireç örtülü ev vardır ve hepsi sağlamdır. Otuz camiden en güzeli Canbolat Camisi (Tekye-Tekte Cami) padişahlara özge bir camidir. Şahane bir mimberi ve mihrabı, türlü türlü renkli

mermerlerle süslenmiştir. Bunları işleyecek bu yüzyılda usta bulunmaz.” (Evlîya Çelebi,1935:344).

Çelebi, cami konusunda çok ayrıntılı bilgi ve övgüler sıralandıktan sonra, kentin diğer camilerinden söz açarak adlarını saymaya başlar:

“Canbolat Caminden sonra Ulu Cami ve Şeyh Cami gelir. Çarşı içinde (Bedesten ve çevresi) Hasan Bey Cami(Şimdi Muallâk Cami adı ile bilinen) Cami gelir ki, çok sağlam merdivenle çıkılır bir yapıdır. Tabakhane Cami toprak damlıdır. Cüneyne Cami de kubbelidir (Kubbesinin sonradan yıkıldığı anlaşılıyor) ve Ali Subaşı Cami kireç örtülüdür. Ali Çavuş Camisi (Pirlioğlu), Hacı Hilal Mescidi. Yedi medrese ile 11 ilkokul ve 9 çeşme vardır. 2700 dükkân ile 3 hamam vardır. (Hasan Bey Hamamı ile Toğlu Hamamı henüz yapılmamıştı. Çelebi üç hamamdan söz etmiştir.) Hepsinden güzeli çarşı içindeki Paşa Hamamıdır. Halep ve Bursa'dakine benzer bedesteni 11 handan en büyüğü Canbolat Han, demir kapıdır.40 kahvehane, 7 tekyesi vardır. Bunların en büyük ve en güzeli Bey Saray yakınındakidir (Mevlevihane). Dört yanı güller ve su sebilleri ile donatılmıştır.”(Evlîya Çelebi, 1935: 345).

Evlîya Çelebi, Kilis'in bu yüzyıl koşullarında gelişmişliğini ve bayındırlığını en kesin kanıtları ile ortaya koymuştur.1677 de Kilis yönetiminin “Kilis Zabıtı” adı altında, Abaza Mehmet Ağa'nın elinde bulunduğu görülmektedir. Bu da; kentin güneyindeki ve halen “Özbeğin Camisi” adı ile bilinen asıl adı “Şeyh Süveyden” olan, caminin kitabesinden çıkarılmaktadır. Kitabede bu bilgi şöyle yazılıdır:

“Bu cami 1677 yılında Kilis Zabıtı Abaza Mehmet Ağa'nın katibi Valide Sultan Kethüdası Mustafa Efendinin tabii, hayır yapmayı sevenlerden Yusuf Efendi yeniledi.”(Evlîya Çelebi, 1935: 346).

Abaza Mehmet Ağa Canbolat oğullarının kethüdalığını yapmıştır. Sonradan “Paşa” olmuş, Osmanlı Devletine büyük hizmetleri geçtiği gibi, isyanı ile ünlüdür (Çolakoğlu, 1995: 50-51).

2.2. Kilis İlindeki Ziyaret Yerleri

Kilis ilindeki ziyaret yerleri bakımından dört bölümde değerlendirilmiştir. Bunlar: Kilis ilindeki camiler, Kilis ilindeki türbeler, Kilis ilindeki tekke ve medreseler son olarak kutsal sayılan diğer mekânlar diye sınıflandırılmıştır.

2.2.1. Kilis İlindeki Camiler

Çalışmamızda, Kilis ilinde 27 adet tarihi cami inanç turizmi kapsamında değerlendirilmiştir.

2.2.1.1. Ulu Cami (1388-790 H)

Foto 2. 3. Ulu Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Nurettin Mahallesinde bulunmaktadır. Kilis ilinin en eski yerleşim yerlerinden bir olan bu mahalle, eski vakıf kayıtlarında "*Sibat Mahallesi*" olarak anılmaktadır. Camide farklı tarihlere ait 11 adet kitabe yer almaktadır. Caminin ilk yapım tarihi bilinmemektedir. En eski tamir kitabesinden 1388 (790 H) yılında Abdullah oğlu Hacı Halil tarafından tamir edildiği anlaşılmaktadır. Buradan

hareketle Ulu Caminin Osmanlı Dönemine ait olduğu söylenebilir. Cami-i Kebir olarak da anılan Ulu Cami medrese olarak da kullanılmıştır. İçe dönük mimari düzenleme ve yaşam anlayışın en belirgin özelliği olan cami, şehrin en büyük anıtlarından bir olmasına karşın, dışarıdan algılanması zor bir konumda, mahalle dokusu içinde evlerle sırt sırta yerleştirilmiştir. Ana sokaktan geçerken 10 m ötede Ulu Camiyi fark etmek zordur. Ancak dar sokaklardan geçip, çıkmaz sokağa yönelip, dipteki kapıdan ve dehlizden geçerek cami avlusuna ulaşmak; kocaman genişliğiyle ve ölçüsüyle oldukça şaşırtıcı bir ferahlık verir. Avlulu evler için de geçerli olan bu anlayış, bölgedeki geleneksel mimarinin vazgeçilmez bir özelliğidir. Çünkü mekânlar uzaktan seyredilmek için değil, içinden yaşamak üzere düzenlenmiştir (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 48).

Foto 2. 4. Ulu Cami 1.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Cami alanın farklı yerlerinde 11 adet kitabe yer almaktadır. Kitabelerin ilki olan Harime açılan 9 dokuz girişi kapsının en batısındaki kapıdan girince, birinci ve ikinci kapı arasındaki duvara yerleştirilen, Arapça üç satırlık sülüs hatlı, kabartma tekniği ile hak edilmiş, en eski tarihli tamir kitabesinde:

“Bu mübarek yeri, Allah’ın aciz kulu ve onun yardımına muhtaç olan Abdullah’ın oğlu Hacı Halil, 1388 yılı Temmuz (790 H Recep ayında) yeniletti.” yazmaktadır. (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 48).

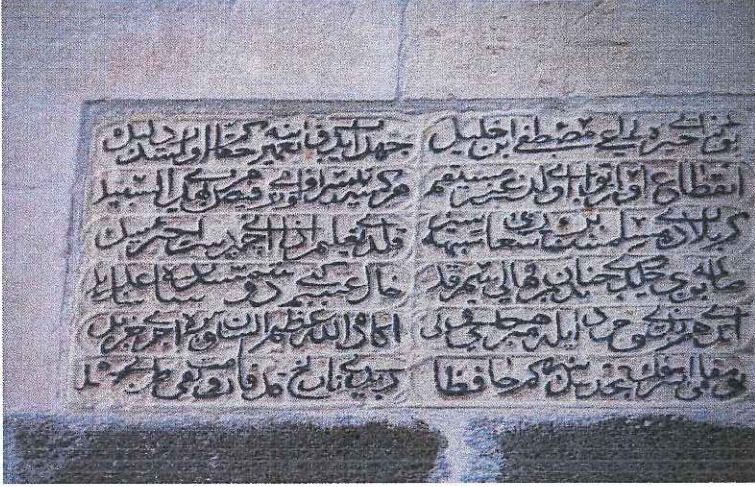

Foto 2. 5. Ulu Cami 2.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Minarenin kapısı üzerindeki 6 satırlık sülüs hatlı kitabede şu ifadelere yer verilmiştir:

“Bu binayı Hayırsever Halil oğlu Mustafa, azimle tamir ettirmiştir. Doğru olan bu davranışın sevabı kesilir mi? Herkese böyle bir sevap işlemek nasip olur mu? Bu öyle bir sevap ki, Müslüman beldesinin işareti olan Ezan-ı Ahmedi'yi okuttu. Bu ezanla sanki cennetteki gümüş boylu fidandan koku geldi. Adaletli Hacı Veli bu binayı bedeni ile yaptı. Bu şerefli makamın yenilenmesine de Hafız, bu güzel yere tarih düştü.” (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 6. Ulu Cami 3.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Minarenin güneye açılan kapısı üzerinde bulunan nesih hatlı, kartuşlu, alçak kabartmalı kitabe de:

“Zelzelede yıkılan bu minareyi, Tahir Efendi adında bir hayırsever 1824 (1240 H) yılında tamir ettirmiştir.” (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 7. Ulu Cami 4.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Avlunun kuzeyinde yer alan mescitlerin, soldan ikinci kemerini yanındaki niş içinde bulunan, alçak kabartmalı, talik hatlı, Arapça kitabede:

“Bu iki mescit müstean (ancak kendisinden yardım dilenilen) Allah'ın yardımı ile 1905(1323 H) yılında yenilendi.”(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Bu kısımlar yapıma özellikleri ise Hanefi ve Şafii mezheplerinde olanların namaz kılmaları içindir.

Foto 2. 8. Ulu Cami 5.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Harime giriş kapısının üzerinde yer alan nesih hatlı satırlar artuş içinde alınmış, alçak kabartma tekniği ile mermer taşla işlenmiştir. Kitabede:

“Hakkın yardımıyla görevli olan Hacı Mustafa Lütfü Efendi, Allah'ın mescitlerini bina eyleme emrini yerine getirip yenilenmesine çokca gayret etmiştir. Allah ona mükâfatını versin. Mahir de her kim ki takva ile bir şey yaparsa emrine kurtuluş gayesi ile uyarak mescidin yenilenmesine tarih düşmüştür.”(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

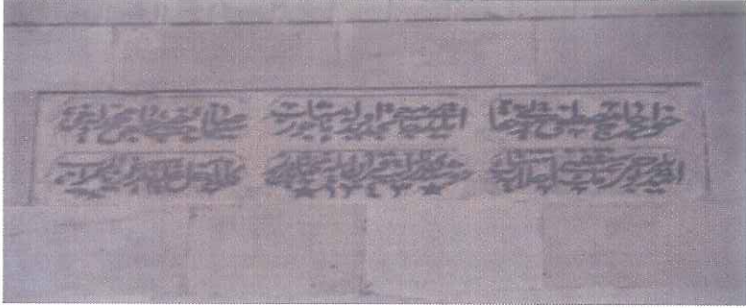

Foto 2. 9. Ulu Cami 6.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Mihrabın üzerinde bulunan kitabedeki iki satırlık manzume kartuş içine alınmıştır. Alçak kabartma tekniği ile talik hatla yazılmış olan kitabenin Hâkkaki Halis Efendi şöyle demektedir:

“Caminin görevlisi Hacı Mustafa Efendi, camiyi tamir edip yeniledi. Sevaplara nail olsun. Hayır sahibi Hacı Mehmet de, caminin çatısını yükseltti. Muhtar da bir ayeti kerime ile bu olayın tarihini düştü.” Kitabede geçen Ayet-i Kerime:

“Zekariya (as) mabede Meryem'in yanına her girişinde onun yanında bir yiyecek bulurdu.” (Kurani-Kerim, 3/37).

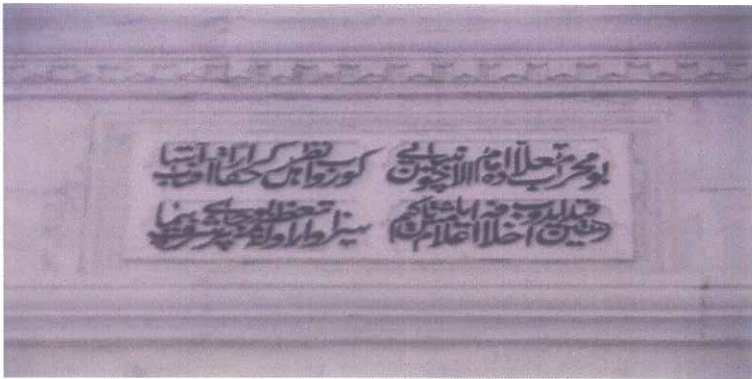

Foto 2. 10. Ulu Cami 7.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Mihrabanın doğu kısmında, Peygamber Makamı olarak adlandırılan yerin üzerinde, talik hatlı, alçak kabartmalı, iki satırlık kartuşlu kitabede:

“Bu yüce mihrapta enbiyaların imamını, Güneş gibi parlayan, (Hz.Muhammed A.S.) ehli nazartekrar tekrar görüp. Rehini kayıt edip bizden sonrakilere bildirmeyi eylemişler ta kim Şeref dolu bu yer saygıya uygun ola.” yazmaktadır (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 48).

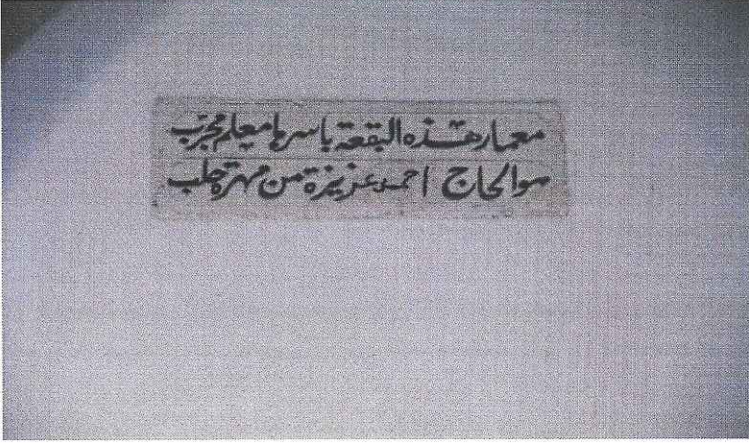

Foto 2. 11. Ulu Cami 8.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Mihrabın hemen doğusunda yer alan iki satırlık Arapça yazılı talik hatlı kitabede şu ifadelere yer verilmektedir:

“Baştanbaşa bu yerin mimarı, Halep'in tecrübeli ve ünlü muallimlerinden Hacı Ahmet Azizi'dir.”(Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Cami, Halep'in ünlü mimarlarından Hacı Ahmet Azizi baştanbaşa yenilemiştir anlamı çıkmaktadır.

Foto 2. 12. Ulu Cami 9.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Caminin batı kapısının hemen üzerinde yer alan kitabede şu ifadelere yer verilmektedir:

"1912 (1331 H) senesinde tamir edilmiştir."(Bahar,30Yaş, Okutman).

Foto 2. 13. Ulu Cami 10.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Caminin batı kapısının hemen karşısında yer alan sütunda bulunan kitabede:

"1909 (1327 H) senesinde" yazmaktadır (Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 14. Ulu Cami 11.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Cami avlusunda yer alan sütunun en üst kısmında bulunan kitabede şu ifadelere yer verilmektedir:

"Hayır ehlinin yardımı ile bu eser yapıldı. 1902,(1321 H) bu hayrın tarihidir."(Bahar, 30 Yaş, Okutman).

2.2.1.2. Tekke Cami (Canbolat Paşa-Tekye Cami)-(1553-961 H)

Foto 2. 15. Tekke Cami (Canbolat Paşa-Tekye Cami)
Kaynak: (Bahar, 2014)

Tekye Mahallesiinde, Cumhuriyet Meydanı güneyinde yer almaktadır. 16. yy. Klasik Osmanlı uslubunda yapılmış, merkezi planlı bir camidir. Avlunun batısında medrese odalarından sadece üçü ve kuzeydeki üç eyvan günümüze ulaşmıştır. Şehrin en önemli abidesidir. Osmanlı Döneminde, Pazar Meydanı olarak da kullanılan ve halk arasında “Avlu” denilen meydana yer almaktadır. Mevlevi Tekkesi (Mevlevihane- Ak Tekke), Paşa Hamamı, Canbolat Hanı, Canbolat Bedesteni (Sabah pazarı yerinde olup, günümüze ulaşamayan) ve çevresindeki diğer çarşılarla birlikte bir külliye oluşturuyordu. Mimarı bilinmemektedir. 16. yy.Klasik Osmanlı Mimarisi özellikleri taşıdığı için Mimar Sinan’a ve onun kalfalarına mal edilmekle

birlikte bu durum aydınlatacak bir belgeye henüz rastlanmamıştır. Ancak Mimar Sinan'a ait Halep'teki Hüsreviye Cami ile benzerlikler göstermesi bu tahmini güçlendirmektedir. Caminin üç girişi bulunmaktadır. Doğu, güney ve batı bahçesinde hazire ve güneyinde mihrap önünde altıgen planlı türbe yer almaktadır. Avludaki yuvarlak şadırvan bugün yerinde bulunmamaktadır (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 54).

Foto 2. 16. Tekke Cami (Canbolat Paşa-Tekye Cami) Kitabesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

Mihrab üzerinde kuşak olarak yerleştirilen ve yedi kere tekrarlanan:

“ La ilahe illallah muhammedur resulullah “

Hattı satrançlı küfi ile yazılmıştır. Kitabe de alçak kabartma tekniği kullanılmıştır. Vakfiyesine göre cami, 1553(961 H) yılında Kilis Sancak Beyi Canpulat Bey tarafından yaptırılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman tarafından Kilis'e Sancak Beyi olarak atanan Canpulat Bey, şehirde büyük bir imar faaliyetine girişmiştir. 1 cami, 2 hamam, 1 tekke, 1 bedesten, 1 han yaptırarak Kilis'e şehir statüsü kazandırmıştır. Bilindiği gibi bir yerin şehir olabilmesi için en az, 1 hamam, 1 çarşı ve 1 cami bulunması gerekmektedir. Canpulat Bey bunları fazlası ile yapmış, Kilis'i her yönüyle refahlı bir şehir haline getirmiştir (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 54).

Canpulat Bey (1500-1572)

Babası Kasım Bey, 1516 da Kilis Sancak Beyi olarak Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferine katılmıştır. Daha sonra oğlu Canpulat Bey ile beraber padişahın refakatinde İstanbul'a gelmiştir. Yavuz Sultan Selim'in emriyle İstanbul'da idam edilip, oğlu Canpulat Bey Enderun'a alınmıştır. Canpulat Bey, 1518 'de İstanbul Topkapı Sarayında, Saray Akademisinde yüksek tahsile başlamıştır. Belgrad Seferine padişah yazıcısı olarak katılmıştır. Daha sonraki dönemlerde Kanuni Sultan Süleyman'ın 13. Zigetvar Seferi dışında bütün seferlerine katılmıştır. Zigetvar Seferine oğlunu gönderdiyse de, ondan sonraki Kıbrıs 'ın fethine bizzat katılmıştır. Kilis Sancak Beyi olarak hayatını tamamlamıştır (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 54).

Foto 2.17. Canpulat Bey
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.1.3. Kadı Cami (1526-933 H)

Foto 2. 18. Kadı Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Büyük Kütah Mahallesiinde yer alan cami, şehir merkezindedir. Camide 5 adet kitabe bulunmaktadır. Bu kitabelerin ilki olan batıya açılan giriş kapısı üzerindeki tamir kitabesi “Kapı 1889 (1306 H) yılında onarılmıştır.” yazmaktadır.

Foto 2.19. Kadı Cami 1.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Caminin harime açılan iki kapısı bulunmakta olup, harimin ana giriş kapısı üzerinde üç satırlık nesih hatlı, alçak kabartma teknikli kitabede şu ifadeler yer almaktadır:

“Kadı Caminin meydana gelen zelzeleden sağlam olmadığı için dört sütunun yıkıldığını, Vakıf görevlisi Hacı Abdurrahman'ın çabaları ve Allah'ın yardımı ile Hacı Abdurrahman caminin ikinci kez kemerini ve onarımını yaptırmıştır. Bu tarihi düşenin adı da Üçlerden Haki'dir” (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 20. Kadı Cami 2.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Harimin doğusundaki caminin ikinci kapısının hemen batısında bir tamir kitabesi daha bulunmaktadır. Üç satırlık, kartuşlu, alçak kabartmalı, talik hatlı bu kitabeşu ifadelere yer verilmektedir:

“Cemaat kalabalık olunca, cami müminlerin kalbi gibigenişletilmeye uygun görüldü. Allah'ın yardımı ile Hacı Abdurrahman bu camiyi şeriata uygun bir şekilde meydana getirdi. Bu genişletmenin tarihini noktalı harfler yazdı. Allah bu hizmeti kabul etsin.”(Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 60).

Foto 2. 21. Kadı Cami 3.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Cami mihrabının üzerinde üç satırlık sülüs kitabenin tarih düşüren yine Haki'dir. Orada da şu ifadeler yer almaktadır:

“Beş vakit gelip görünler diye yüzünü mihraba dön, ayetini yazmıştır.”(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 22. Kadı Cami 4.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Camiinin batı yönündeki ikinci mihrabının üzerinde Arapça kitabede şu sülüs yazı okunur;

“Cami 1889 (1307 H) yılında bir daha genişletilmiştir.”

İbrahim Hakkı Konyalı'nın kitabında belirttiğine göre Kara Kadı, Kilis'in Osmanlı döneminde fetihden önce ve fetih sırasında tahririni yapmış, bu yaptığı deftere de “Deftere Atık” adı verilmiştir (Konyalı, 1968:150).

Enver Çakar'ın kitabında verdiği bilgilerle Konyalı'nın bilgileri uyuşmaktadır. Çakar şu bilgilere yer vermiştir:

“1526 (933 H) yılı tahriri iki defterden oluşmaktadır. 1550 tarihli Halep Kanunnamesinde, zamanın yazıcısının Kara Kadı olduğu ve defteri tamamlamadan öldüğü anlaşılmaktadır.” (Çakar, 2003: 29).

Yukarıdaki bilgiler ışığında Çakar, Kara Kadı hakkında şu biyografik bilgileri vermektedir:

“Asıl adı Ali bin Ahmet Alaedin Er-Rumi olup, Halep vakıflarının ve mülklerinin teftişi ve buradaki sultana ait malların kontrolünden sorumlu kişidir. Fakat bu malları toplamada ve değerlendirmede, Şafiilerin akrabalarının mirasına

el koyup, devlet malına aktararak satışını yasaklamıştır. Bu gibi icraatlarıyla aşırılığa kaçtığı ve halkın tepkisine sebep olduğu için, Halep Ulu Camisinde bir cuma günü, halkın galeyamı sonucunda öldürülmüştür."

Bu bilgilerin ışığında caminin Kara Kadı tarafından 16. yy başlarında yaptırıldığı söylenebilmektedir (Çakar, 2003: 29).

2.2.1.4. Akcurun Cami (1583-991 H)

Foto 2. 23. Akcurun Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Kilis'in en eski mahallelerinden biri olan Hacı İlyas Mahallesinde, çarşı içerisinde yer almaktadır. Üzeri dam olan caminin mihrap önü ve kubbesi vardır. İç mekânda harim kısım, kubbenin sağ ve solunda beşik tonozla geçilmiştir. Harimden daha derin bir ölçüye sahip olan son cemaat yeri, iki akslı çapraz tonozlarla geçilmiştir ve dört açıklıktan oluşmaktadır. Cami, çarşı içinde yer aldığından batı cephesinde beş adet dükkân yer almaktadır. Avlunun kuzeyinde sıralanan eyvanlar

ve doğusunda hücreler yer almaktadır. Kuzeyden ve batıdan iki girişi olan caminin kuzeyinde sokağa bakan cephesinde çeşme yer almaktadır.

Camide iki kitabe yer almaktadır. Bunların ilki olan minare kapısı üzerindeki sülüs hatlı üç satırlık kitabenin bazı kısımları bozulmuş olduğundan okunması epey zordur. Alçak kabartma tekniği ile hak edilmiş Arapça kitabenin okunan satırlarının anlamı şöyledir:

"Bu mübarek minareyi Hasan Kızı Seyide Fatime Allah rızası için 1583 yılı Ramazan ayında yaptırdı. Minareyi, Seyide Fatime Hatun 1583 (991 H) yılında inşa ettirmiştir."(Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 62).

Foto 2. 24. Akcurun Cami Kitabesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

Son cemaat yeri girişinin sağında, eyvan kemeri üzerinde yer alan, talik hatlı dört satırlık kitabe:

*"Tavanı aşağı eğilmiş olan cami, yok olmaya meyilliydi ve cemaat tavanın aşağı inmesinden çok korkardı. Kilis vakıflarının memuru Muhyiddin Efendinin yardımı ile yeni bir üslûbla tamir etti. Ey namaz kılan noktalı harfler bu olayı tarihini verir, oku ve dua et."*yazmaktadır (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

2.2.1.5. Tabakhane Cami (1725-1138 H)

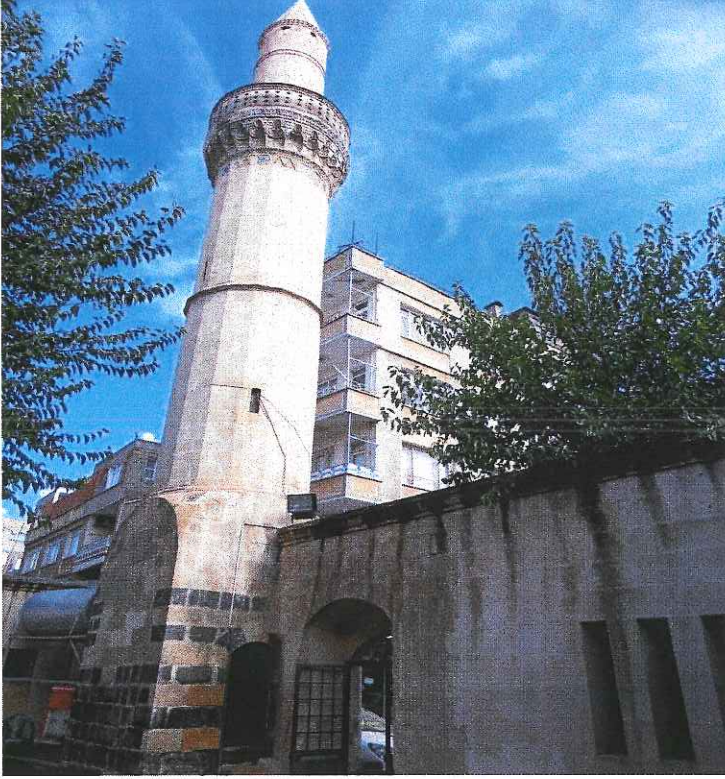

Foto 2. 25. Tabakhane Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Dolap Pazarı Caddesi üzerinde yer alan caminin; Abdülhamit albümlerinde yer alan fotoğraf ve plan düzeninin incelenmesi sonucunda doğu yönünde bir aks daha uzun olduğu sanılmaktadır. Caminin 4 kitabesi bulunmaktadır (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 64).

Foto 2. 26. Tabakhane Cami 1.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Bunlardan ilk kitabe olan, son cemaat yeri içinde harim girişinin solunda yer alan,4 satırlık Arapça kabartma şeklinde hak edilmiş sülüs hatlı kitabenin okunuşu şöyledir:

“Allahın mescitleri, kurtuluştur. Bir olan Allah'a birlikte dua ediniz, Allah'ın dinini İslamiyet ile birlikte uy.”(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 27. Tabakhane Cami 2.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Son cemaat yeri sağında yer alan tamir kitabesi, sekiz satır, kabartma tekniğinde ve sülüs hat ile yazılmıştır. Bu kitabede şu ifadelere yer verilmiştir:

“Aşığın gönlü gibi harab olmuş olan bu camiye yenileyip, bayındır eden Hacı Haydar ile Veli, kıyamet gününde ehli saadetle kutlu olsunlar. şanlı Kuranı beş vakit okusunlar, farzları sünnetlerle aynı anda yapsınlar.Caminin yenilenmesini Hacı Haydar, Tarih düşmesini şevki yaptı.”(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

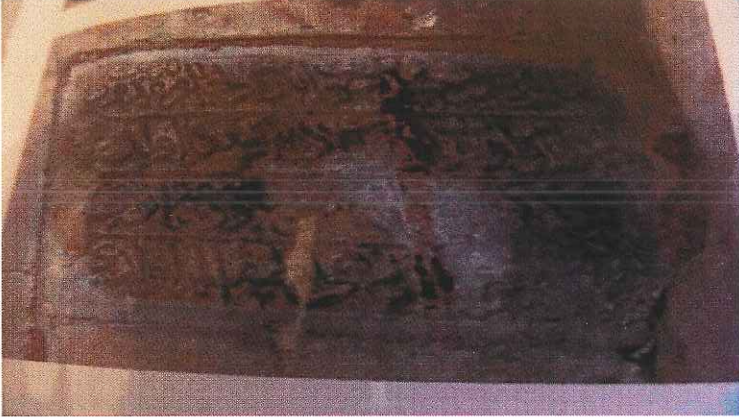

Foto 2. 28. Tabakhane Cami 3.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Minare kapısı üzerinde yer alan, 4 satırlık sülüs hatlı, oyma ve kabartma olarak hak edilmiş olan kitabede şu ifadelere yer verilmektedir:

“Hacı Haydar, çabalayıp hayır elde etti. Allah'ın yardım eli ona ulaştı, Seherde can kulağına gizliden bir ses geldi ve Allah'ın yardımıyla cami minaresini tamamladı ve şevki bunun tarihini söyledi.” (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 29. Tabakhane Cami 4.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Harim giriş sağında, sıva üzerine talik hat ile yazılmış kitabede şu ifadelere yer verilmektedir:

" Bu mukaddes caminin tamirini çok özenle Abdusselam yaptı. Ona caminin ikinci yapıcısı denilse bunu haketmiştir. Caminin tammalanmasını sağlamıştır. Ey Allahım onun yerini cennet kul.Caminin tamirinin tamam olduğunu 1968 (1388 H) yılında Fevzi yazmıştır. "(Bahar,30 yaş, Okutman).

A. Dündar'ın kitabında söylediği Hurufat Defterlerinde³ ki 1725 (1138 H) yılına ait Kilis'te Bağhane Cami demekle, Maruf Şeyh Gökçe Camii Şerifi ibaresinden hareketle, mezarı avluda bulunan Şeyh Gökçe'nin Caminin yapıcısı olduğu anlaşılmaktadır. Tarikat serpuşlu taş sandukasından bir din âlimi olduğu anlaşılmaktadır. Hoca Hamamı kitabesinde 1545 yılında, adı geçen Şeyh Gökçe'nin, Kanuni Sultan Süleyman zamanında yaşadığı, Tabakhane Camisi'nin de 16. yy.ilk çeyreğinde yapıldığı tahmin edilmektedir (Dündar, 1999: 251) .

³Hurufat defterleri, Vakıf kurumlarında görev yapan imam, hatib, vâiz, müezzin, mütevellî, müderris, cüzhân, câbi, ferrâş, zaviyedâr gibi cihet ehli ile muhızır gibi mahkeme görevlilerinin ve esnaf örgütlerinin yöneticilerinin atama kayıtlarını içeren belge gruplarıdır (Beyazıt: 2013: 39-69).

2.2.1.6. Muallâk Cami (1599-1008 H)

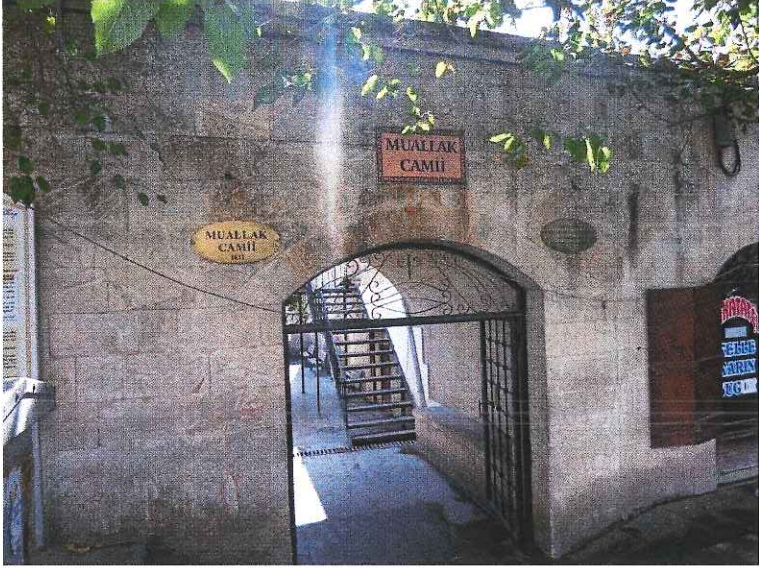

Foto 2. 30. Muallak Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Meşhetlik Mahallesi, Sabah Pazarının güneydoğusunda yer almaktadır. Ticaretin yoğun olduğu bir noktada, Sabah Pazarı yerinde bulunan eski bedesten ve odun pazarının birleştiği köşededir. İki katlı olan camini alt katında dükkânlar yer aldığından harim kısmına üstte yüksek terastan girilmektedir. Minare batıdaki giriş kapısı üzerine oturduğundan ve cami iki katlı olduğundan “Muallak” adını almıştır. Kuzey kapısından girilen avluda caminin kurucusu Hasan Bey’in mezarı bulunur. Mezar taşında bir rozet motifi bulunmaktadır (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 66).

Foto 2. 31. Muallak Cami-Hasanbey Mezar Kitabesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

Kabartma teknikli, sülüs hatlı, Arapça kitabenin üstü yeşil boya ile boyandığından zor okunmaktadır. Bu kitabede:

*"Tanrıverdi oğlu Hasan Bey, 1008 yılı zilkade ayında vefat etti."*yazmaktadır.

Bu kitabeye göre Tanrıverdi oğlu Hasan Bey 1599 (1008 H)yılında vefat etmiştir. Hasan Bey bu cami haricinde Çaylak Mahallesinde bir hamam yaptırmıştır. Hasan Bey, Şamlı bir Türk diye bilinmektedir. O yıllardaCanpulat Bey kahyası, kendisi Kilis zabıtı idir. Caminin inşa kitabesi bulunmamaktadır. Cami avlusundan bulunan Hasan Bey'in mezarından hareketle, caminin 16. yy. son çeyreğinde yapıldığını göstermektedir (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 66)

2.2.1.7. Cüneyne Cami (1626-1036 H)

Foto 2. 32. Cüneyne Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Günümüzde Abdî Oymağı olarak geçen, eski vakıfkayıtlarında ise “Meşhetlik” olarak anılan mahallede yer almaktadır (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 67).

Foto 2. 33. Cüneyne Cami 1. Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Harime açılan 3 kapıdan, orta kapının solunda Arapça sülüs tamir kitabesinde şu ifadeler yer almaktadır:

“ *Cami 1815 (1231 H) yılında tamir ettirilmiştir.*”(Bahar,30 yaş,Okutman).

Foto 2. 34. Cüneyne Cami 2. Kitabesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

Yönü kuzeye bakan doğu tarafındaki giriş kapısı üzerinde talik hatlı ikinci bir tamir kitabesinde şu ifadelere yer verilmektedir:

“*Esirgeyen ve bağışlayan Allahın adıyla başlarım. Allah'ın meşitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden, kimseler imar eder.*”(Kuran-ı Kerim, 9/18).

Cüneyne Camii'nin inşa tarihi ile ilgili herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak Dündar'ın kitabında zikrettiği Hurufat Defterlerindeki(Beyazıt: 2013: 39-69)1626 (1036 H)tarihi bir kayıta:

“*Kilis' te Meşetlik (Şehitlik) Mahallesi'nde Cüneyne Camii şerifinde Ömer Zaim Müceddeden va'd eylediği kürsüye vaiz lazım olunmakla.....*”

Yukarıda yer alan ifadedenhareketle, eserin 1626 yılındamevcut olduğu anlaşılmaktadır (Dündar, 1999:232).

2.2.1.8. alk Cami (1911-1330 H)

Foto 2. 35. alk Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Aşıt Mahallesinde yer alan camini avluya üç giriş kapısı bulunmaktadır.

Foto 2. 36. Çalık Cami 1.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Batı tarafındaki kapı üzerinde, Mevlevi Sikkesi şeklinde yapılmış olan taç içerisinde oyma ve kabartma teknikli sülüs hatlı kitabede şunlar yazmaktadır:

“ 1911 (1330 H) yılı içerisinde tamir edilmiştir. ”(Bahar, 30 yaş, Okutman).

Foto 2. 37. Çalık Cami 2.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Caminin harimine açılan kapısı üzerinde, 5 satırlık sülüs hatlı alçak kabartma tekniği ile yazılmış inşa kitabesinde şu ifadelere yer verilmiştir:

“Hayır sahibi Hacı Ali bu cami ile medreseyi güzelce tamir edip, tamamladı. Buraya beş vakit namaz için gelenler beraberinde ilim de tahsil etsinler. Bu iki güzel yerin yapılmasının tarihini bir mısradaki söylemek istedim. Bu tarih düşen Şevki, bu medreseyi yapan da Hacı Ali'dir.”(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 38. Çalık Cami 3 .Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Caminin son cemaat yeri doğusunda yer alan kemerlerin orta kısmında yarı bir tamir kitabesi bulunmaktadır. Sülüs hatıl dört satırlık kabartma kitabede şu ifadeler yer almaktadır:

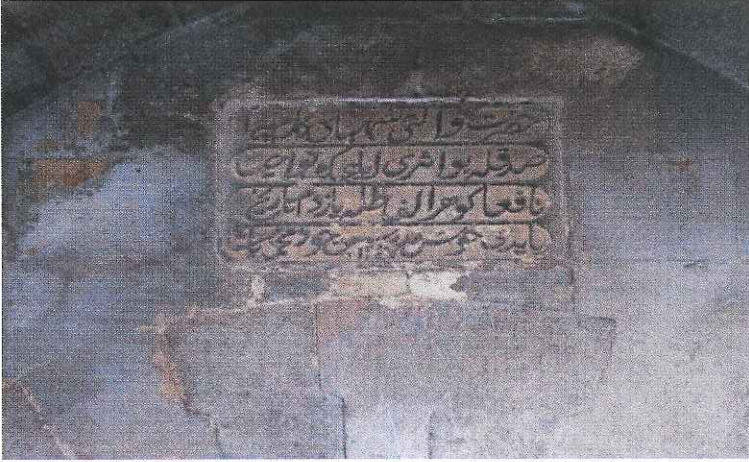
“Hayırsahiplerinin çabalarıyla caminin salomu yapıldı. Onların hepsine Allah Cennette bir mekân olan Adn'den versin. Aşağıda bu olayın tarihini yazdım. İhsan sahibi ve bağışlayıcı Allah bu çabanızı kabul etsin.”(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

2.2.1.9. Mehmet Paşa Cami ve Medresesi (İbrahim Efendi) (1831-1247 H)

Foto 2. 39. Mehmet Paşa Cami ve Medresesi (İbrahim Efendi)
Kaynak: (Bahar, 2014)

Vaiz Mahallesi, Dolap Pazarı Caddesinde kendi adıyla anılan sokağın köşesinde yer almaktadır. Medrese ve camiden geriye sadece minare ve giriş kapısı kalmıştır. Camide 2 adet kitabe bulunmaktadır.

**Foto 2. 40. Mehmet Paşa Camii ve Medresesi (İbrahim Efendi)
Kaynak: (Bahar, 2014)**

Bunlardan ilk kitabe olan Giriş kapısı üzerinde, talik hatlı, dört satırlık, alçak kabartmalı kitabenin okunuşu şöyledir:

“Halep Valisi cömertliği ve yüceliği ile bu eseri yeniden diriltti. Şair Nafi noktalı harflerle tarihini yazdı. Güzel medreseyi Mehmet Paşa yaptı. Tarih 1831 (1247 H).”

İkinci kitabe Hicaz Dünder Kuloğlu, Mehmet Paşa Camii ve Medresesi yıkılmadan önce, cami eyvanında bulunan kitabeyi alarak, İbrahim Hakkı Konyalı'ya teslim etmiştir. İbrahim Hakkı Konyalı da bu kitabeyi kitabında yayınlamıştır (Konyalı, 1968: 369). Yayımlanan bu kitabenin açıklaması:

“Halep Valisi kerem sahibi, bu güzel eserin bayındır olmasını başardı. Ben dahi noktalı ve noktasız güzel tarihini diledim. Alçak gönüllükle, yüz sürerek kudretli kapıdan gir.”

A. Dünder 'ın kitabında söylediği ifadeler şöyledir:

“1719 tarihli vakfiyesine göre cami, Kızılca nam sakinlerinden Hacı Mustafa oğlu Hacı İbrahim inşa ettirmiştir. Halep valisi Mehmet Paşa da 1831 yılında bu eseri yeniden yaptırmıştır.” (Dünder, 1999: 269).

2.2.1.10. Şeyh Süleyman Cami (Şihlar Cami) (1655-1066 H)

Foto 2. 41. Şeyh Süleyman Cami (Şihlar Cami)
Kaynak: (Bahar, 2014)

Şihlar Mahallesiinde yer alan cami, Eşref Kasteli denilen çarşı aksı üzerinde yer almaktadır. Giriş kapısının yanında yükselen minare, kare üzerine sekizgen gövdelidir. Camide çeşitli yerlerde kitabe bulunmaktadır.

Foto 2. 42. Şeyh Süleyman Cami (Şıhlar Camii) 1. Kitabesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

Avlu giriş kapısı üzerinde yer alan, alçak kabartmalı sülüs kitabede:

“Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adıyla başlarım. Allah’ın mescidlerini ancak Allaha ve ahiret gününe iman eden , (namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allahtan başkasından korkmayan) kimseler iman eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır. Bu mübarek ve şerefli camiye Abaza Hasan Paşa 1655 (1066 H) yılında yeniledi.” yazmaktadır (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 43. Şeyh Süleyman Cami (Şıhlar Cami) 2. Kitabesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.kitabe, son cemaat yeri giriş, sağ üstte yer alan ebadında, alçak kabartma tekniği ile yazılmış sülüs hatlı kitabe, kartuş içine alınmış olup, kartuşların etrafı birbirine geçme palmet motifleriyle süslenmiştir. Bu kitabede şunlar yazmaktadır:

“Esirgeyen ve başıslayan Allah'ın adıyla başlarım kullarıma haber ver ki, gerçekten ben, çok başıslayıcı ve çok merhamet edenim.”(Kuran-Kerim, 15/49).

Bu kitabeye göre cami 1960 yılında tekrar bir tamir geçirmiştir.1655 yılında Abaza Hasan Paşa tarafından tamir ettirilen caminin, inşa tarihi ve yapıcısı hakkında hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır.

2.2.1.11. Türkler (Kürtler) Cami (1705-1117 H)

Foto 2. 44. Türkler (Kürtler) Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Bölük Mahallesi'nde bulunan caminin kuzeydoğu köşesinde Küçük Çarşı Çeşmesi yer almaktadır. Özgün plandaki son cemaat yeri kapatılarak harime katılmıştır. Cemaatin yaşlı üyelerinden alınan bilgilere göre; harim kısmının Kilis'teki diğer camilerden farklı olarak kuzey güney yönünde, mihrabın sağında ve solunda geniş açıklıklı tek kemerle geçirilen üzeri ahşap kirişli, düz toprak damlı bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Küçük Çarşı Çeşmesi cami yapısından kopuk olarak ve "L" planlı, diğer köşesinde tek ayak olduğu anlaşılmaktadır. Bugün ise cephesi kapatılarak üzerine oda eklenmiş durumdadır. Avlunun güneyinde üç kemer gözlü eyvan ve batısında hücreler yer almaktadır. Minare, kuzey duvarı üzerinde yer almakta, özgün cami girişinin minare bitişiğinde olduğunu gösteren kemer izi görülmektedir. Camide farklı bölümlerde kitabeler bulunmaktadır.

Foto 2. 45. Türkler (Kürtler) Cami 1.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Yukarıdaki kitabede şu ifadeler yazmaktadır:

“Bu salonu Emine Hatun ile Molla Halil 1705 (1117 H) yılında yaptırmıştır.”

(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 46. Türkler (Kürtler) Cami 2.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Harime giriş kapısı üzerinde yer alan, talik hatlı kitabede şu ifadeler yer almaktadır:

“ Bu camiyi, hayırseverlerin himmet ve gayretleriyle 1955 (1375 H) yılında yeniden yapılmıştır.” (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 47. Türkler (Kürtler) Cami 3.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Yukarıdaki kitabede:

“Bu salomu hayır sahiplerinin gayreti ile 1954 (1374 H) yılında yapılmıştır.”
(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

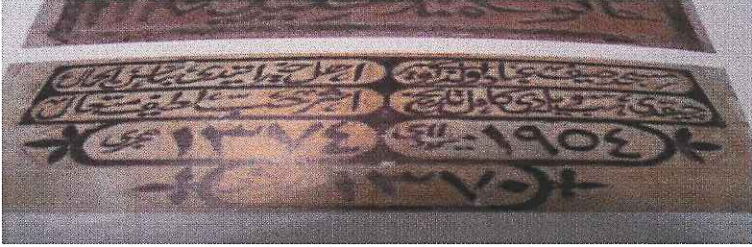

Foto 2. 48. Türkler (Kürtler) Cami 4.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Yukarıdaki kitabede şu bilgiler yer almaktadır:

“Bu yer, ibadet edenlerin yazlık mescidi oldu. Hayır sahipleri yapısını tamamladılar. Bu eser çok güzel, yüce ve hoş oldu. Kamil 1954 (1374 M) yılını tarih düştü.”(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkılarak, Abdülkadir Dündar'ın Osmanlı arşivlerinde tespit ettiğini söylediği, 26 Ekim 1759 (4 rebiyül evvel 1173 H) tarihli bir belgede:

“ Kilis'te Vaki Kürt Hüseyin Ağa medrese ve mescit'i yaptırdığı, Cedid Hüseyin Ağa'nın bir cami, bir medrese yaptırdığı” anlaşılmaktadır (Dündar, 1999: 260).

2.2.1.12. Hacı Derviş Cami (1909-1327 H)

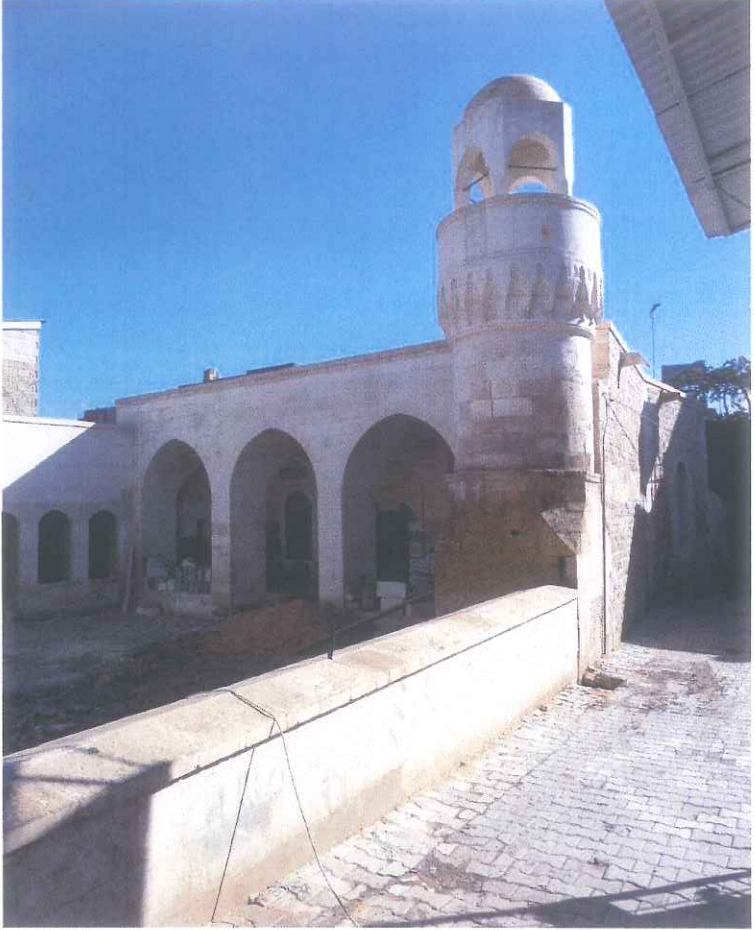

Foto 2. 49. Hacı Derviş Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Cumhuriyet Caddesi üzerinde, eski Vakıflar Müdürlüğü karşısında yer almaktadır. Birçok vakıf eseri ile birlikte Vakıflar Müdürlüğü tarafından 1937 yılında özel kişilere satılmıştır. 2014 yılı içerisinde restorasyon faaliyetleri

başlatılmıştır. İbrahim Hakkı Konyalı kitabında, son cemaat yeri pencere üstünde bozukça bir sülüs ile dört satır halinde şu kitabe okunmaktadır:

“İyilik, sonsuz cömertlik sahibi Davud Ağa iyi bir çalışma ile hayırla anılmak için, bu mescidi yaptı. Şafak vakti, Ayşî mısraya 1909 (1327 H) tarih düştü. Hayırlı mescid yenilendi. Sala okunması tamam oldu.”(Konyalı,1968:350-351).

Ayşî adlı şairin hazırladığı kitabeye göre Davut Ağa adlı hayırsever, 1678 (1089 H)yılında camiyenilenmiştir. Cepheadeki talik hatlı, üç satırlık diğer kitabe de şunlaqr yazmaktadır:

“Kitabenin son mısrası ebced hesabına vurulduğu zaman 1324 tarihi bulunur. Hamî Efendi bir üst mısrada tamiye yaparak, alı tarih mısrasının toplamına 3 ekleneceğini bildirmiştir. Böylece 1327 tarihi bulunur. Bu tarih taşın altına yazılmıştır.”(Konyalı,1968: 350-351).

Şair Hamî'in hazırladığı manzumeye göre cami, 1909 yılında Usta Osman adında bir hayırsever tarafından yeniden yapılmıştır. İbrahimHakkı Konyalı'nın kitabında zikredilen inşa kitabesine ait bilgiler şöyledir:

“Bu mübarek yeri 959 yılında Abdullah oğlu Hacı Mustafa yaptı. Bu camiyi Hacı Mustafa adlı bir hayırsever 1551 (959 H) yılında yaptırmıştır.” (Konyalı,1968: 350-351).

2.2.1.13. Hindioğlu Cami (1664-1075 H)

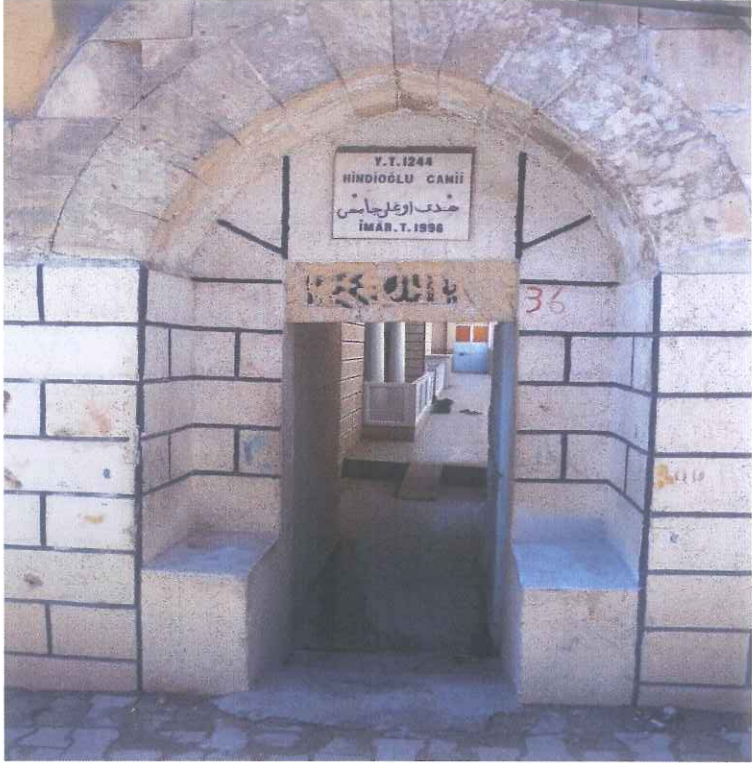

Foto 2. 50. Hindioğlu Cami ve Kitabesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

Hindioğlu Mahallesi Dedeğa Sokakta yer alan caminin, iki girişi vardır. Doğu girişi kapısı üzerine oturan minareye avludaki merdivenlerle çıkılmaktadır. Son cemaat yeri doğusundaki bölümde Şeyh Osman Çelebi Türbesi (Konyalı, 1968: 354) bulunmaktadır. Avlunun kuzeyinde ve doğusunda yer alan hücrelerin bir kısmı kaldırılmıştır.

Sokak giriş kapısı üzerinde sülüs hatlı alçak kabartmalı kitabede:

“ *Ya Allah 1828(1244 M)*” yazısı okunmaktadır. Bu kitabeden hareketle caminin 1828 (1244 H) yılında tamir edildiği anlaşılmaktadır.

Kadri Timurtaş eserinde (Timurtaş, 1932:93-94) Hindioğlu Cami'nin Kilis voyvodalarından K r Hüseyin Ağa tarafından 1664 (1075 H) tarihinde yaptırıldığını zikretmekteyse de; A. Dündar kitabında bu fikri kabul etmemekle birlikte Şu açıklamayı yapmıştır:

“Eserin son cemaat mahallinde ki m karnaslı sütun baŐlıđı diŐler e bu diŐlerdeki yaprak motifleri gibi orijinal unsurlardan hareketle caminin 16. yy. ilk yarısından sonra inşa edildiğifikrini dile getirirerek, caminin K r Hüseyin Ağadan daha önceki dönemde yapıldığı belirtmektedir.”(Dündar, 1999: 158).

2.2.1.14. Şeyh (Şih) Cami (1569 -977 H)

Foto 2. 51. Şeyh (Şih) Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Tırıklı Mahallesinde yer alan cami mihrap önü kubbe, sağı ve solu ise beşik tonozdur. Özgün son cemaat yeri yoktur. Toprak dam yenilenerek beton örtü yapılmıştır.

Foto 2. 52. Şeyh (Şih) Cami Kitabesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

Harim giriş kapısının sağ tarafında yer alan, sülüs hat ile yazılmış iki satırlık alçak kabartmalı, kitabede şu ifadeler yer almaktadır:

“Bu mübarek yeri, Hacı Hulgur oğlu Hacı Baki Murat, 1569 (977 H) yılında yaptırdı.” (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 80).

2.2.1.15. Şeyh Ahmet (Şeyh Halil) Cami (1631-1041 H)

Foto 2. 53. Şeyh Ahmet (Şeyh Halil) Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Çaylak Mahallesiinde yer alan caminin doğusunda Şeyh Ahmet Türbesi yer almaktadır. Cami avlusunun doğusunda hücreler, hücrelerin kuzey ucunda da minare yer almaktadır. Cami harım mekânı önemli ölçüde özelliğinin yitirmiştir. Yol genişletme çalışmaları sırasında batıya uzanan bölümü yıkılmış, iç mekânı bölen kemerli aks tamamen kaldırılmıştır (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 81).

Foto 2. 54. Şeyh Ahmet (Şeyh Halil) Cami Kitabesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

Minare üzerinde yer alan bozukça bir hat ile yazılmış, sülüs kitabede şu ifadeler açıklanmaktadır:

“Bu mübarek yeri, Musa kızı Fatime, Allah için 1646 (1052 H) yılında güzel etti.”(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

İbrahim Hakkı Konyalı kitabında, belirtilen caminin dış duvarında, o zaman var olup, şimdi bulunmayan Arapça kitabede şu metine yer verilmiştir:

“Bu yeri Şeyh Hilal 1631 (1041 H) yılında, Mart ayında yaptırdı.”
(Konyalı,1968: 381).

2.2.1.16. Pirlioğlu Cami (1654-1065 H)

Foto 2. 55. Pirlioğlu Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Pirlioğlu Cami'nin inşa tarihine dair herhangi bir kitabe ve kayıt mevcut değildir. Bu nedenle eserin kesin inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak, minarenin şerefe altındaki mukarnaslardan, son cemaat yerindeki rozetten, g¼neydođu k¼şedeki eşme kitabesinin inşa tarihinin 1654 (1065 H) yılına denk gelmesinden hareketle, Pirlioğlu Camisinin 17. yy. ortalarında yapıldığı s¼ylenebilir. Pirlioğlu Caminin banisi ve mimari hakkında herhangi bir bilgi mevcuttur. 1953 yılında yapılan tamiratla d¼z toprak dam betonla kapatılmıştır. Harim b¼l¼m¼ boyuna iki, enine ¼

akstan oluşmakta, çapraz tonozlar taş ayaklara oturmaktadır. Son cemaat mahalli üzeri beşik tonozla örtülmüştür (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 82).

2.2.1.17. Katrancı (Alacah) Cami (1460-865 H)

Foto 2. 56. Katrancı (Alacah) Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

İnnaplı Kütah Mahallesi, Arasa Çarşısında yer almaktadır. Özgün yapısı tamamen değişmiştir.

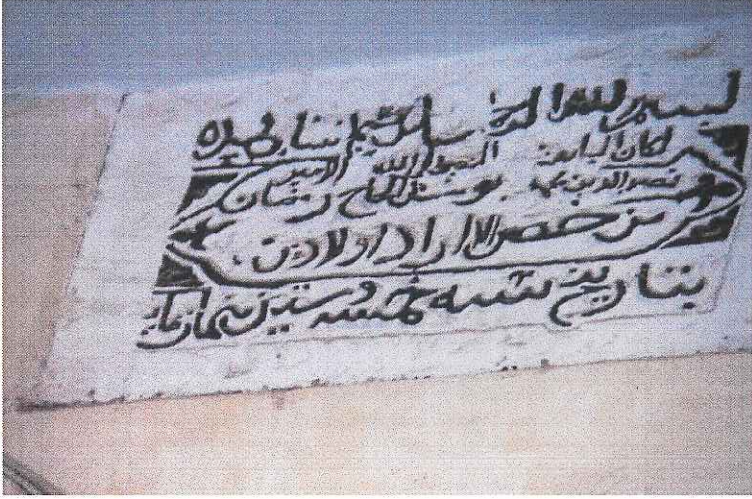

Foto 2. 57. Katrancı (Alacalı) Cami 1.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Harim kapısı üstündeki sülüs hatlı Arapça kitabe şunlar yazmaktadır:

“Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla bu mübarek yeri, Allahın lütfuna muhtaç Yusuf Hacı Ramazan oğlu Nasruddin Mehmet izin ve irade sağladıktan sonra 1460 (865 H) yılında yaptırdı.” (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Alacacı Camii, Memluklar Döneminde Nasruddin Muhammed bin Yusuf El-Hac Ramazan tarafından yaptırılmıştır. İbrahim Hakkı Konyalı'nın, cami avlusunda bulunduğu taş kitabe maalesef bugün yoktur. İlk dört satırı sülüs hatlı manzumenin okunuşu şöyledir:

“Bu yüce yeri, görevlisi Hanefi adlı yüce, bilge kişi güzel, ferah, gönül açacak şekilde yaptırdı. Buraya tarihi Kamil düşmüştür. Burası bilgi isteyenlerin başvuracağı Hanefinin yaptırdığı mekândır ve bunun tarihi Hanefeyye Dürerden kitabında 1887(1305 H) yılıdır.” (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

“ Bu Hoca, Alacacı Caminin imam hatibi, Karpuz Hoca Şöhretli Mehmet Efendinin kardeşi idi.” yazmaktadır. Bu dersane günümüze ulaşmamıştır. (Konyalı,1968:339).

Foto 2. 58. Katrancı (Alacalı) Cami 2.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Cami haremindediğu duvarında celi sülüs hatlı Arapça kitabenin okunuşu şöyledir:

“Bu mübarek mescidi, 1659 (1070 H) yılında Kilis Zabıtı Murtaza Ağa yeniledi.”(Konyalı,1968:598).

2.2.1.18. Zeytinli Cami

Foto 2. 59. Zeytinli Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Bülük Mahallesi, Hacı Ömer Sokak'ta yer alan cami, şu anda kullanılmamaktadır. Daha önce avlu alanı olan yere, yeni bir cami yapıldığından eski cami terk edilmiştir. Mahalle mescidi büyüklüğünde olan eski Zeytinli Camii, iki akslı, ortada taş dikmeli harim kısmı, üç kemerli son cemaat yeri olarak düzenlenmiştir. Kemerlerin basmış olduğu taş sütunlar ve son cemaat cephesi yontma taştan yapılmış olup, güney cephesi moloz taştır. Güney cephesi üzerinde mihrap, dik açı ile sokağa çıkıntı yapmaktadır. Caminin kitabesi olmadığından, ne zaman yapıldığı tespit edilememiştir (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 85).

2.2.1.19. Ali Çavuş Cami (1496-902 H)

Evliya Çelebi seyahatnamesinde zikredilen bu camiden maalesef günümüze hiçbir iz kalmamıştır. Vakıf kayıtlarında Arslan Mahallesi'nde olup, 2 kitabesi bulunmaktaydı (Konyalı, 1968:375).

Evliya Çelebi bu kitabeleri zikreder:

“Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla başlarım. Allah'ın mescidlerini ancak Allaha ve ahiret gününe iman edenler imar eder. Bu mübarek mekân, yüce Allahın izniyle Mart ayının, 1538 (945 H) yılında Ali Çavuş tarafından yenilendi.”

2. kitabede ise:

“Bu mübarek yeri Allahın aciz kulu Mevlana Kadı Veli 1496 (902 H) yılında yaptırdı.” yazmaktadır (Evliya Çelebi, 1935:361).

2.2.1.20. Kesik Minareli Cami (1620-1030 H)

Foto 2. 60. Kesik Minareli Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Karaali Mahallesi'nde yer almaktadır.

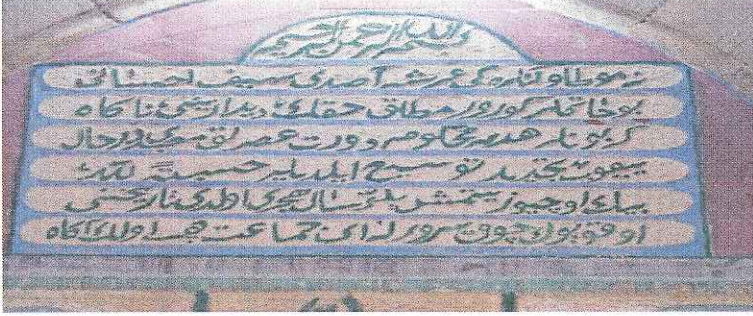

Foto 2. 61. Kesik Minareli Cami 1. Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Caminin harime giriş kapısı üzerinde altı satırlık talik hatlı, alçak kabartma tekniği ile yazılmış kitabede şu ifadeler yer almaktadır:

“Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. Ne mutlu onlara ki iyilik kılıcına göğe astılar. Bu mühürler mutlaka hakkın yüzünü, ansızın görürler. Dört asırlık yıkılmaya yüz tutmuş olan mabedi, derhal yıkıp, Allah rızası için yeniden yükselttiler. 1957(1377 H) tarihi oldu çok sevinçle okuyun ey cemaat, hep uyanık olun. Bu bize Allah'ın fazlındandır.” (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 86).

Foto 2. 62. Kesik Minareli Cami 2. Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Harime giriş kapısının hemen solunda yer alan mihrapçenin üzerindeki bozuk bir sülüs hattı ile yazılmış Arapça mensur kitabede şu ifadeler yer almaktadır:

” Bu mübarek mescidi, Hacı Satılmış oğlu Hacı Osman 1620(1030 H) yılında yaptırdı.” (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 63. Kesik Minareli Cami 3.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Caminin içerisinde, eskiden idareye açılan, fakat şimdi kapalı olan kapının üzerinde alçak kabartma tekniği, celi sülüs hatlı, Arapça şu iki satır okunur:

“Bu minareyi, Vezir-i Azam Halil Paşa 1626(1030 H) yılında yaptırdı.”(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Foto 2. 64. Kesik Minareli Cami 4.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Yemekhane ve hafızlar dershanesinin bulunduğu yerin üst kısmında yer alan altı satırlık alçak kara kabartmalı, sülüs hatlı kitabede şu ifadeler yer almaktadır:

“Bu yer bir zamanlar ilim mektebi, bilim yurdu idi. Bu yer harap iken bayındır oldu. Şimdi Allah kelamı okunmakta din sahipleri Allaha şükür tamamlanmasını gördü. Ergüla'nın kaleminden su gibi tarih aktı. Hayırsahiplerinin çalışması ile bu cami yapıldı.”(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

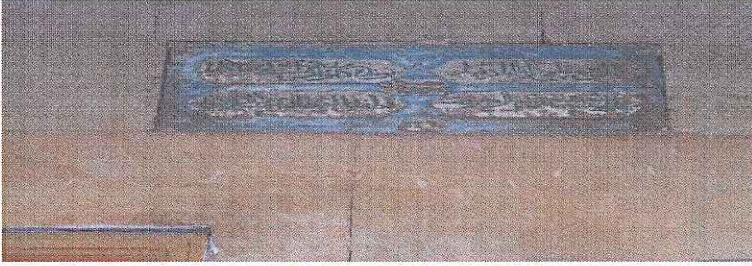

Foto 2. 65. Kesik Minareli Cami 5.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Caminin kuzeyinde yer alan derslane penceresinin üst kısmında yer alan, iki satırlık nesih hatlı, alçak kabartma teknikli satırları kartuş içerisine alınmış kitabedeşağıdaki ifadelere yer verilmektedir:

“Ey Allahım bu makamı daima bayındır kıl. Buraya gelip oturana tasadan azat kıl. Olgunluğu yoklukta bulmayı, bilmeyi nasip et. İsteklilerin iyi emellerini arttır.” (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

Bu kitabeyi 1714 (1126 H) yılında Hüseyin adında bir zat yazmıştır (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 86).

Foto 2. 66. Kesik Minareli Cami 6.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Caminin batıya bakan dış yüzündeki duvarında 6 satırlık alçak kabartma tekniği ile yazılmış, talik hatlı kitabesinde şu satırlar okunmaktadır:

“Bu caminin tamiri çok uzun zamandır bekliyordu. Ayağa kaldırmak için çalışıldı. Nur sahipleribu mabette namaz kılmuşken, nasıl çalışılmaz ki. Bu mescitten feyz almak için, genişletip tamir ettirdiler. Açıldığı gün hatırlansın diye Kamiltarihini düşmüştür.” (Başçılar,1968:235-236).

2.2.1.21. Helvacioğlu Cami (1903-1321 H)

Foto 2. 67. Helvacioğlu Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Helvacioğlu Mahallesiinde bulunan caminin, kuzeyinde Helvacioğlu Çıkmağı, doğusunda ise Güllü Bahçe Sokağı bulunmaktadır. Cami, 1937 yılında Vakıflar İdaresi tarafından bir şahsa satılmıştır. İbrahim Hakkı Konyalı kitabında o sırada sağlam olan camini kemerli kapısının üzerinde bulunan kitabeden şöyle bahsetmektedir:

“Hayırsahiplerinin yardımıyla bu eser yapıldı. Ey yüce kalple, tarih olsun. Aralık 1903 (1321 H)”(Konyalı, 1968:353).

2.2.1.22. Çekmeceli Cami (1781-1195 H)

Foto 2. 68. Çekmeceli Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Cami, Bölük Mahallesinde, Şeyh Efendi Tekkesi doğusunda yer almaktadır.

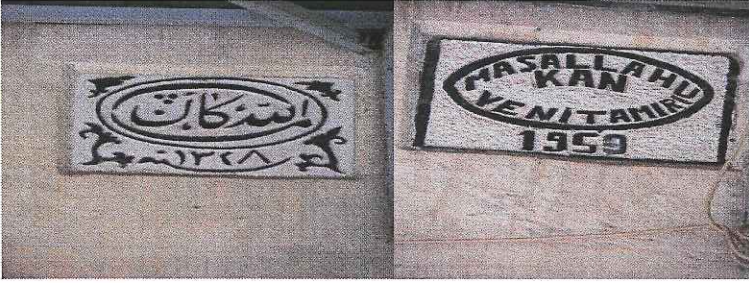

Foto 2. 69. Çekmeceli Cami I.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Caminin son cemaat yerine açılan kapının sağ tarafında:

“ *Maşallah kan 1328*” ibaresi yer almaktadır. Cami 1910 yılında tamir edilmiştir. Bu kitabenin sol tarafında Türkçe olarak: “Yeni tamiri 1959” ibaresi görülmektedir. Caminin, doğu yönündeki kapısı üzerinde yer alan talik hatlı tamir kitabesi günümüze ulaşamamıştır. Konyalı kitabında bu kitabeyi şöyle zekretmektedir:

“*Çekmeceli Cami şerifi. Tamir 1327*”(Konyalı,1968:346).

Foto 2. 70. Çekmeceli Cami 2.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Minarenin batı yüzünde, talik hatla yazılmış:

“ *Esirgeyen ve başıslayan Allah'ın adıyla 1950(1370 H)*” tarihi okunmaktadır. Bu kitabeye göre minare 1950 yılında tamir görmüştür.

Dündar 'ın kitabındazikrettiği Hurufat Defterlerindeki (Beyazıt: 2013: 39-69), 1781 (1195 H) ve 1805 (1220 H) tarihli kayıtlarda, Çekmeczeli Camisi yapıcısı Hacı Mustafa Efendi olduğunu görülmektedir. Çekmeczeli Camii'nin büyük babası Çekmece Kazasında otururken, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferine hareketi sırasında talebeleriyle beraber gönüllü olarak orduya katılmış, seferden dönüşte Kilis'te oturmayı seçtiğinden kendi soyundan gelenler “ Çekmeczeli” adını almıştır. Çekmeczeli Hacı Mustafa Efendi, 1648 yılında doğmuştur. Aliyilkari namındaki meşhur bir âlimden diploma almıştır. Bir taraftan yüzlerce talebe okuturken diğer taraftan da kitap yazmış, 1757 (1171 H) yılında Kilis 'te vefat etmiştir

Eserleri : “*Usul -i Fıkıhtan İbn-i Melek Şerhi, Feraizden Mufassal Ceride, Akaitten Saadettin Haşiyesi, Müşkât Haşiyesi.*” dir (Dündar, 1999:264).

2.2.1.23. ırazoğlu (Bayraklı) Cami (1598-1007 H)

Foto 2. 71. ırazoğlu Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Ketenciler Mahallesinde yer alan caminin giriş kapısı üzerinde Latince harflerle “ ırazoğlu Cami 1955” ibaresi okunmaktadır. Camii 1955 yılında büyük bir tamir görmüştür.

Foto 2. 72. Çırazoğlu Cami Kitabesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

Hareme giriş kapısının üst kısmında yer alan celi sülüs hatlı, oyma kabartma tekniği ile yazılmış ebadındaki kitabede :

“Bu camiye 1598 (1007 H) yılında Bayraklı oğlu Kasım yaptırdı.” yazmaktadır (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

2.2.1.24. Özbek (Şeyh Süveydan) Cami

Foto 2. 73. Özbek (Şeyh Süveydan) Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Cami, Mihali Mahallesindedir.

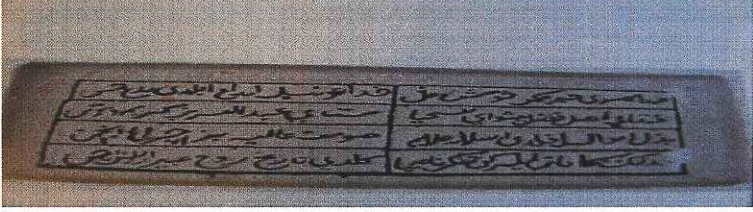

Foto 2. 74. Özbek (Şeyh Süveydan) Cami Kitabesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

Avlunun batısındaki talik hatlı kitabenin bazı yerleri bozulmuştur. Bu kitabede şu ifadelere yer verilmektedir:

“Abdülaziz isimli güzel, cömert, hayra istekli, Allahın izniyle cömertlikte öncülük yapıp, mallarını harcayarak, güzel bir eser meydana getirdi ve İslama nişan kıldı.”(Bahar Özkan, Yaş 30, Okutman).

2.2.1.25. Şakir Atik Cami (1952- 1372 H)

Foto 2. 75. Şakir Atik Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Cami, Osman Gazi Mahallesiindedir.

Foto 2. 76. Şakir Atik Cami 1.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Harime giriş kapısı üzerinde talik hatlı kitabede şu ifadelere yer verilmektedir:

"Dinin emirlerine uygun yaşayan, temiz vicdanlı Şakir Atik, Allah için bu mabedi güzelce yapmak için büyük çaba harcıyıp, çokca masraf etti. Allah bu ibadethanenin inşasını kolay eyledi. Ve tarih düşüldü 1952 (1372 H)"(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

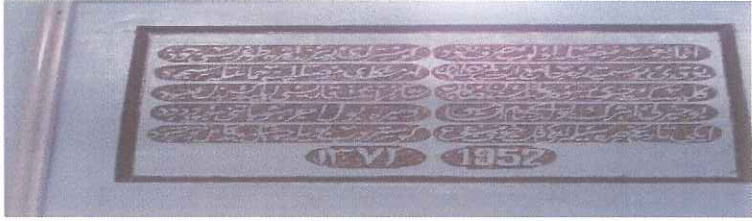

Foto 2. 77. Şakir Atik Cami 2.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Mihrabın üst kısmında talik hatlı bir kitabede ise şu ifadelere yer verilmektedir:

"Şakir Atik doğrusu bu esere bolca paralar harcıyarak cömertlik göstereek daha önce camisi olmayan, ezan işitilmeyen bu semte lazım olan mabedi yaptırdı. Hayırsever bir aileden olan Şakir Atik ve hanımı bol bol harcama yaparak bu eseri tamamlattı. Şair Kamil havf ve huşu kelimelerinin iki ile çarpılmasını ister ve bunlarla hem Hicri hem Miladi tarihi verir."(Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman). Bu cami, 1952 (1372 H) yılında Şakir Atik tarafından hanımının desteği ile yapılmıştır anlamı çıkmaktadır.

2.2.1.26.Hasan Attar Cami (1911-1330 H)

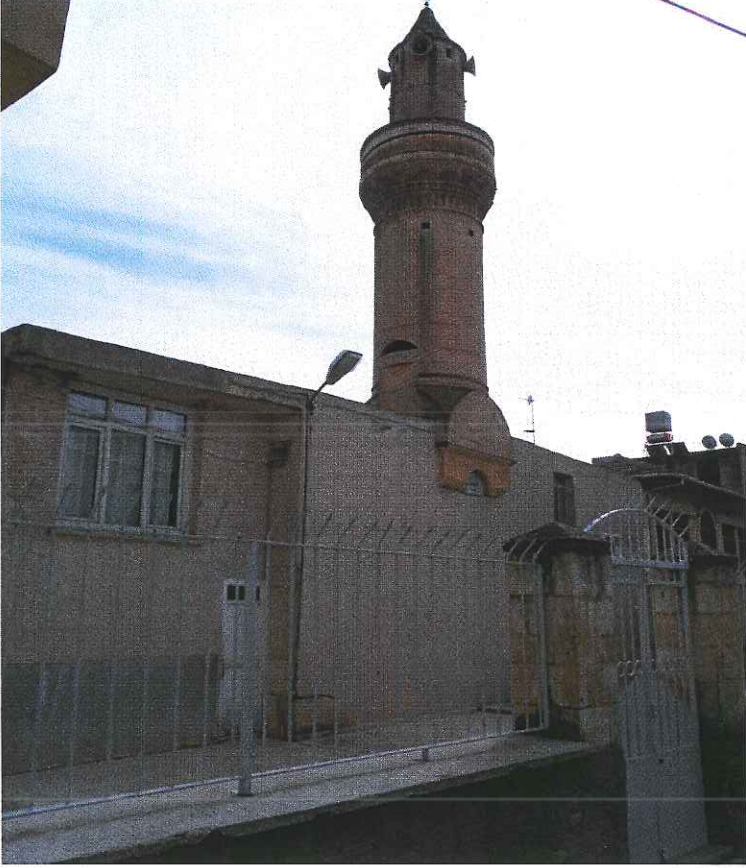

Foto 2. 78. Hasan Attar Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Hasan Attar Cami, Akpınar Mahallesiinde yer almaktadır. Camide iki adet kitabe yer almaktadır.

Foto 2. 79. Hasan Attar Cami 1.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Kitabelerin ilkinde şu ifadelere yer verilmektedir:

“Hacı Hasan oğlu Hacı Mehmet Hoca ki özellikleri ile övülmeye değer olan zat, üçüncü yapıcısı olup, yıkılıp gitmiş iken bu camii yeniden diriltti. Çalışmasını Allah kabul eyleye. Temiz niyetle Allah rızası için yenilenen bu caminin yapım tarihini aklında tut. Camii 1911 (1330 H) yılında Hacı Mehmet Efendi tarafından yeni baştan yapılmıştır.” (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 82).

Foto 2. 80. Hasan Attar Cami 2.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Kitabede ise:

“Bu salon 1958 (1378 H) yılında tamir edilmiştir.” yazmaktadır (Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman).

2.2.1.27.Murtaza Cami (1661-1072 H)

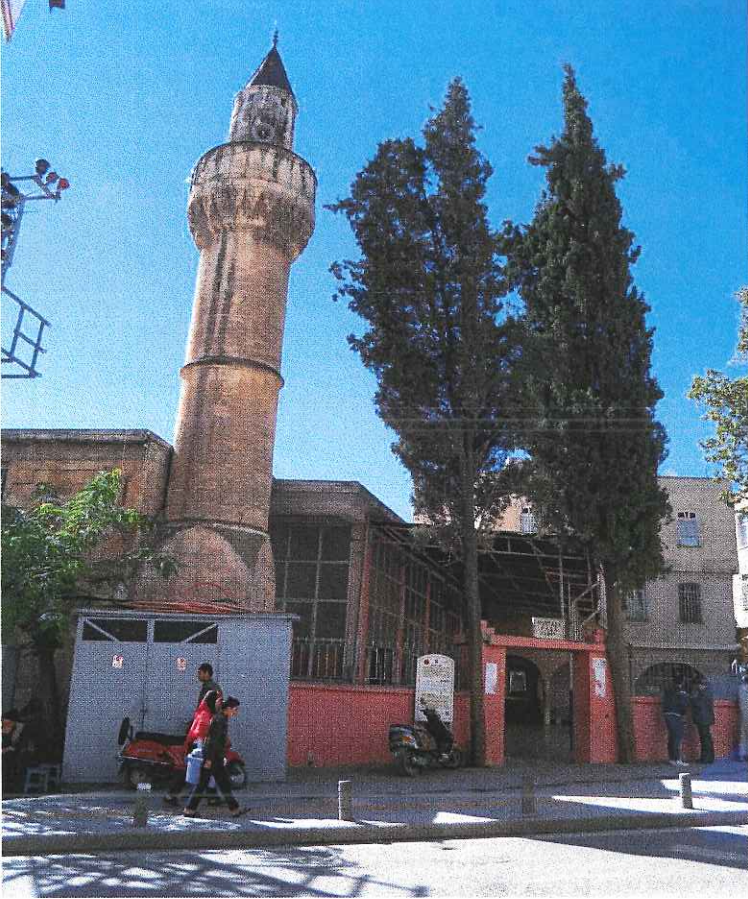

Foto 2. 81. Murtaza Cami
Kaynak: (Bahar, 2014)

Murtaza Cami, Şih Abdullah Mahallesi, Murtaza Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Foto 2. 82. Murtaza Cami 1.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Harime iki giriş kapısı üzerinde:

"Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. Tamir tarihi 1948 (1367 H)."

Foto 2. 83. Murtaza Cami 2.Kitabe
Kaynak: (Bahar, 2014)

Minberin üst kısmında ise şu ibareler okunmaktadır:

“Murtaza Camii, bir harap yer olmuş iken, cömert insanlar çaba gösterip emek ettiler. Hakkın, bayındır olan bu yerine tarihi pek uygun düştü. Üç kişinin çalışması ile bu cami şenlendi. Yıl 1969 (1389 H).”

Kadri Timurtaş'ın kitabında belirttiğine göre camii, 1661 (1072 H) yılında Kilis Zabıta Murtaza Ağa yaptırmıştır. Ayrıca Murtaza Ağanın, (Timurtaş, 1932: 93) Kilis'te bir çeşmesi (1666) Küllük Mahallesinde yaptırmış olduğu bir okulu bulunmaktaydı (Konyalı,1968: 598).

2.2.2.Kilis İlindeki Türbeler

Hristiyan Bizans ile Müslüman Arap Devletleri arasında kalan yöre toprakları, din amaçlı pek çok kanlı çatışmaya mekân olmuştur. Kilis ve yöresindeki türbelerin çoğu, bu kutsal amaç uğrunda şehit olmuş din ulularına aittir. Kilis'te Meşhedlik (Büyük Şehitlik) adı verilen mahalle, bu yörelerden biri olup, geçmiş yıllarda buradan gecen Kilisliler, ölenlere saygı gereği ayakkabılarını çıkarttıkları rivayet edilir (Bahar, 2011: 32).

2.2.2.1.Köfteci Bekir Dede Türbesi

Kilis Karaali Mahallesi'nde, Türbeler Sokağı'ndaki bu türbenin içerisindeki sandukada yazı bulunmamaktadır. Türbenin kuzey cephesindeki kitabede ise Türkçe olarak “Erenlerden Köfteci Bekir Dede” yazılıdır. Köfteci Bekir Dede'nin kim olduğu ve türbeyi kimin yaptırdığı bilinmemektedir. Hurufat Defterlerinde(Beyazıt: 2013: 39-69) ismi geçmeyen bu türbenin yakınında bir zaviye olduğu bilinmektedir. Bu zaviyeden de günümüze herhangi bir iz gelememiştir. Türbe kare planlı ve kesme taştan yapılmıştır. Üzeri basık bir kubbe ile örtülüdür. Türbedar Sokağı'ndaki basık kemerli bir kapıdan türbe içerisine girilmektedir. Kapının solunda basık kemerli bir pencere, onun da solunda sivri kemerli bir niş vardır. Türbenin içerisi bu pencereden aydınlanmaktadır. Türbe üzerini örten kubbe taştan yapılmış olmasına rağmen dıştan sıvanmıştır. Kubbe dört taraftaki kemerler üzerine oturtulmuş ve kemerleri de dört köşedeki gömme ayaklar taşımaktadır. Erol bu türbeyle ilgili olarak:

“Çok eski zamanlarda çobanlara azap adı verilmekteymiş. O devirde iş arayan Bekir adında bir azap Kilis'e gelir ve bir ağacın yanına çobanlığa durur. Bir süre sonra evin efendisi hac vazifesini yerine getirmek için kutsal topraklara gider.Kurban bayramı vakti geldiğinde evin hanımı eşinin çok sevdiği köftelerden

pişirir.Kendi kendine; "Keşke beyim burada olsaydı da çok sevdiği köftelerden yeseydi" diye söylenir. Bunu duyan Bekir: "İstersen hanımım ver, ben soğumadan bir koşu Beyime verip geleyim"der. Kadın "herhalde Bekir'in canı çok çekti istiyemiyor" diye düşünür ve bir kaba biraz köfte koyar. Bunun üzerine Bekir "Hanımım bu az oldu istersen biraz daha koy, olaki yanındakilerde ikram eder" der. Kadın anlaşılan "Bekir bugün çok yorulmuş, iyice acıkmış" diye düşünür. Birkaç kişilik köfteyi bir kaba koyar. Azap köfteleri alır ve gider. Birkaç saat sonra döner ve: "Hanımım aғam çok sevindi. Sana selamları var. Kabını da kendi getirecekmış"der. Kadın "fakir işte herhalde kaba da ihtiyacı var" diye düşünür. Aradan zaman geçer ve evin beyi Hacdan döner ve Hanımına; "Hanım köfteler çok güzel olmuştu". Bekir'in getirdiği köfte kabını da getirdim. Ancak ben bu işe çok şaşırđım."Nerde şimdi o?" Diye sorar Bunun üzerine kadın olan biteni anlatır. O zaman Bekir'in ermiş biri olduğunu anlarlar. Yattığı yere varurlar. Fakat bir de bakar ki, sırrı ortaya çıkan Bekir ruhunu teslim etmiş. Bu olaydan sonra bu zat Köfteci Bekir dede adıyla anılır." (Erol, 2012: 336).

Foto 2. 84. Köfteci Bekir Dede Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.2.Hulk Dede Türbesi

Çaylak Mahallesi Çukur Hamam arkasıdır. Sinir hastası (Kiliste hulk denir) olanlar iyileşmek için bu türbeyi ziyaret eder ve nezirde bulunulursa Allahın izniyle iyileşirmiş. Kilis ilinde genel yaklaşım böyledir. Bu türbe özellikle her Cuma günü çoğu yerel halk olmak üzere civar illerden hatta sınır komşumuz olan Suriye'den de birçok ziyaretçi tarafından ziyaret edilmektedir. Günümüz dünyasında stressiz kimsenin kalmadığı bilinmekle birlikte insanlar yeni dinlenme ve huzur bulma inanma ihtiyaçlarını böyle türbelerde gidermeye çalışmaktadır. Türbeye üç cuma üst üste gelen çocukların iyileştiği bunu tılsım olarak namazlarda 3'er defa Allahın isminin zikredilmesi yönünden gelmektedir (Oylumluoğlu, 73 Yaş, Türbedar)

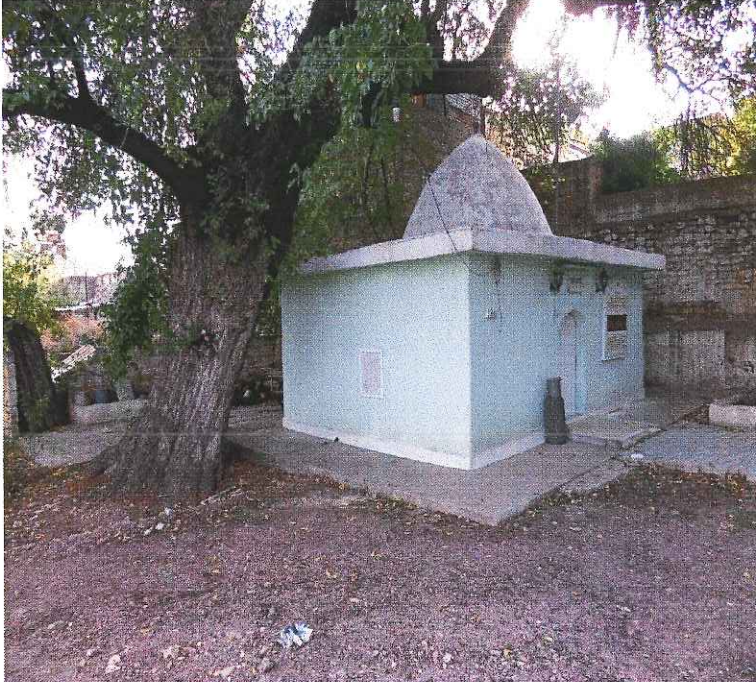

Foto 2. 85. Hulk Dede Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.3.Şeyh Ayvad Hazretleri Türbesi (Ayşecik Parkı)

Aşit Mahallesinde bulunmaktaydı. Harap olduğundan Kaymakam Necmeddin Ergin tarafından yıktırılarak (Ayşecik) aile parkı yaptırılmıştır. Belediye Reisi Celal Varış'ın dedesi Mehmet Nafiz Hoca bu camide imamlık yapmıştır. Bir rivayete göre:

“Şeyh Ayvad Hazretleri ayakkabıcılık mesleği ile iştiğal etmektedir. Kilis genelinde çok iyi bilinen ve tanınan bir esnafıdır. IV. Murat zamanında cuma namaz kılma zorunlu olmakla birlikte o, ahali arasında cuma namazına gitmeyen kişi olarak bilinmektedir. Bu olaydan ötürü ahali Kadıya şikayetde bulunur. Kadı vasıtasıyla bu olay, o anda Bağdat seferine çıkmakta olan IV. Murat'ın kulağına kadar gider. IV. Murat genellikle halk arasında olmayı ve gözlem yapmayı prensip edindiğinden, doğruca Kilis'e gelerek Şeyh Ayvad'ın dükkânını sorarak bulur. Şeyh Ayvad ile karşılaştığı zaman ona Mehmet oğlu Ayvad sen misin diye sorulunca kendisinde Ahmed oğlu Murat! Sen misin? diye karşılık verilmiştir. Biraz durduktan sonra isminin başında da Sultan olan Murat mısın diye sorulunca padişah hayretler içinde kalır. Çünkü Sultan Murat geleceğini kimseye bildirmemiştir. Sultan Murat bilerek ziyaret saatini tam Cuma namazı saatine denk getirmiştir. Ve ezan sesi duyulmaktadır. Sultan Murat namaz için vakit dolmadı mı diye sorar. Ayvad Hazretleri hemen arkasındaki duvara elini sürerek Bağdat'ın silüeti çıkararak daha vakit olmamıştır sultanım diyerek Bağdat'ta ezan vaktinin gelmediğini söyler. Bu olay üzerine Şeyh Ayvadakşam ruhunu teslim eder.” (Elmalı, Yaş 65, Yazar).

Şimdilerde park olarak kullanılan bu alan bir zamanlar içinde su kuyusu bulunduğu su kuyusunun kapağının içerisinden geçirilmesi ve bu kuyuda bulunan suyun içirilmesi ile birlikte kabakulak olanların iyileştirildiği yer olarak bilinmektedir. Özellikle küçük çocuklu ailelerin şehir dışından ve Kilis ilinin bir sınıır şehri olması ve Suriye ile ortak kültür ve inanışlara sahip olmamız hasebiyle bu yer birçok misafire ev sahipliği yapmış ve insanların tıbbi kaynakların bu kadar gelişmemiş olduğu zamanda bu yer birçok insanın iyileşmesine vesile olmuştur. Günümüze kadar ulaşamayan bu türbenin çeşmesi hala durmaktadır.Bu parka geldiğiniz zaman insanların rahatladığı ve huzur bulduğu söylenmektedir.(Elmalı, Yaş 65, Yazar).

Foto 2. 86. Şeyh Ayvad Hazretleri Türbesi (Ayşecik Parkı)
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.4.Şeyh Mansur Türbesi

Bu türbe, Kilis'in 3 km güneyinde bağ ve bahçelerin içerisinde. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde:

“Şehrin kublesinde aydınlık bir kubbe içinde Şeyh Mehmet Simati isminde Hz. Peygamber'in çeşnigir⁴ başının yattığını, Hz. Peygamber'in sofrasını, simatını döşediği için kendisine simati⁵ denildiğini, her zaman tekkesine gelen fakirlerin ağırlandıklarını, Hz. Peygamberin ashabından olup, Hz. Ebu Bekir'in halifeliği zamanında şehit olduğunu ve bu türbenin yanında da küçük kubbeli bir yapının da Şeyh İzzeddin ve Şeyh Yusuf'a ait olduğunu” belirtir (Evliya Çelebi,1935:356).

⁴Çeşnigir, Osmanlı'nın kuruluş dönemlerinde mutfak hizmetleri genel olarak çeşnigirler tarafından yürütülmektedir. “...Osmanlılar birçok müessesede olduğu gibi çeşnigirliği de Selçuklulardan devralırlar. Büyük Selçuklularda beslenmeye yönelik faaliyette bulunan dört kurum görülmektedir; Çeşnigirlik, şarabdarlık, vekil-i haslık ve hansalarlık....(Bilgin, 2004: 21).

⁵Simati, Edebiyatımızda yemekler üzerine söylenmiş ilk manzum eserler XIV. Yüzyılın sonu ile XV. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Kaygusuz Abdal'a aittir. Bu şiirler, literatürümüzde “simatiye” olarak bilinir. Simat, “sofraya dizilmiş yemekler”, simatiye de “yemekler hakkında yazılmış şiir” demektir (Kaya, 2007: 4-11).

Hız. Peygamber'in çeşnigir(Bilgin, 2004: 21) başı olan bu zatın, Hız. Peygamber'in yanından gelen sahabelere hizmet ettiği ve gelen fakir insanlara da sofraya açarak onların karnını doyurduğu söylenmektedir (Necva, 2008: 240).

Foto 2. 87. Şeyh Mansur Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.5.Şeyh Muhammed Bedevi Türbesi

Türbe, Kilis'in batısındaki tepenin (Kalleş Tepesi) güneyindeki yükselti üzerinde olup XIV. yy. ikinci yarısında yapıldığı sanılmaktadır. Şeyh Muhammed Rittali, Şeyh Muhammed Arabi adlarıyla da bilinen türbenin ait olduğu yapı; kare planlı, dört kemerli ve ustu sivri kubbelerdir. Doğu ve batı yönünde bir, güney yönünde iki penceresi vardır; içeride ustu yeşil bir örtü ile örtülmüş tahta bir sanduka bulunur. Sandukanın üstünde kimliğini belirtecek herhangi bir kitabe yoktur. Ancak Evliya Çelebi'nin:

"Şehrin batısında bir büyük tekke vardır. Burada Sahabe-i kiramdan Şeyh Muhammed Arab-i ve Rital-i diye meşhur bir zat yatar." (Evliya Çelebi, 1935: 357).

Bu açıklamaya göre, bu türbedeki sandukanın Şeyh Muhammed Arabî ve Rıttal diye ünlü bir sahabeye ait olduğu anlaşılmaktadır. Savaşta ve barışta hurma dağıtıcılığı görevinde bulunan bu zatın, Hz. Ömer'in halifeliği zamanında Ebu Ubeyde Bin Cerrah komutasındaki İslam ordusu ile bu bölgeye geldiği ve 639 yılında burada şehit düştüğü bilinmektedir (Necva, 2008: 271). Bazı kaynaklar bu türbenin bir sahabeye ait olmadığını bildirse de Kilis halkı bu türbede meftun bulunan Muhammed Bedevi'nin gerçekte bir sahabe olduğuna canı gönülden inanmaktadır. Türbeye şu şekilde adak yapılır: Olması istenen her ne ise dua edilir ve ardından aşağıdaki şekilde niyet edilir:

“Ya Rabbi duamı kabul edersen ve işim olursa ben de burada mevlit okutup kurban keseceğim ve fakire, fukaraya, eşe dosta ikramda bulunacağım.”

Duası kabul olan kimse niyet ettiği gibi kurbanını keser, mevlidini okutur (Necva, 2008: 271).

Foto 2. 88. Şeyh Muhammed Bedevi Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.6.Şem'un Nebi Türbesi (Küt Küt Dede Türbesi)

Nureddin Mahallesi'nde Hasırcı Sokağı ile Medrese Sokağı arasında küçük kubbeli kargir bir yapıdır. Düzgün kesme taşlardan yapılmıştır. Doğu yönünde girişi olan yapının giriş kapısı ve pencerelerinde düz atkılar kullanılmıştır. Soldaki pencerenin atkısı üzerinde taştan yapılmış bir rozet ve üçgen biçimindeki alınlığında da, kabartma bitki motifi vardır. Dikdörtgen planı olan türbe, mescit ve sanduka olmak iki bölümden oluşmuştur.

Mescit bölümündeki mihrabı oluşturan nişin iki yanında bitki motifleri ve hattat Mehmet adlı kişinin yazdığı Allah'ın ve melekleri adları ile bazı ayet ve hadisler yazılıdır. Sanduka bölümündeki zatlara kime ait olduğu bilinmemektedir. Hurufat Defteri (Beyazıt: 2013: 39-69) kayıtlarına göre XVIII. Yüzyıl'da yapılan türbenin, kapısındaki yazıtta, 1885 yılında onarım gördüğü belirtilmektedir. Kur'anı Kerim'de, Şemun adında bir peygamber olmadığı gibi, burada yatan kişinin kimliği hakkında da farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre Hz. Yakup'un oğlu Yuhada'nın diğer adı, bir başka görüşe göre Hz İsa'nın oniki havarisinden biri olan Havari Petrus'a (Simun) ait olmakla birlikte, Peygamber Efendimizin ashabından olan ve 83 yıl at üzerinde savaşan Şem'una aittir (Necva, 2008: 311). Ayrıca halk arasında bu zata Küt Küt Dede de denilmektedir. Gözde çıkan küt küte (arpacık) bu türbenin toprağı sürülürse iyileşeceğine dair, yöre halkında kuvvetli bir inanış vardır (Polat, 50 Yaş, Esnaf).

Foto 2. 89. Şem'un Nebi Türbesi (Küt Küt Dede Türbesi)

Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.7.Şeyh Muhammed Baha-ed-din-i Bağdadi ve Şeyh Muhammed Şahab-ed-din Türbesi

Bu iki zatın 644 (24 H) yılında burada şehit düştükleri bilinmektedir (Konyalı, 1968: 509). Şeyh Bahaeddin ve Muhammed Şehabeddin Türbesi, Dolap Pazarı Sokağı'ndadır, kuzeyinden Cumhuriyet Caddesi geçmektedir. Kuzeye bakan giriş kapısı üzerindeki kitabede:

“Buraya defnedilen, Şeyh Muhammed Şahabettin ve Şeyh Muhammed Bahaeddin Bağdadi'dir. Şehit düştükleri tarih 624 (24 H).”

şeklinde bir ibare yer almaktaysa da bu tarihin aslında 638 (17 H) yılı olduğu ihtimali kabul görmektedir. Burada yatan zatlarla ilgili başka bir belgeye ulaşılammıştır. Daha önceleri kare planlı olan türbe, yol genişletmeleri neticesinde küçülmüştür (Konyalı, 1968: 509).

Foto 2. 90. Şeyh Muhammed Baha-ed-din-i Bağdadi ve Şeyh Muhammed Şahab-ed-din Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.8. Baytazzade Abdullah Sermest Efendi Türbesi

1819 (1235 H) yılında Kilis'te doğmuştur. Öksüz ve yetim büyüğüdür. Çok iyi ağaç, taş oyma sanatçısı ve hattattır. Hacı Hafız Efendiden, Hoca Tahsin Efendiden ve Mehmet Can Efendiden dersler alarak, ilim ve din öğretimi icazetnamesi almıştır. Tecvit ilmine de vakıftır. Baytazzade Tekkesini yapmıştır. 1880 (1298 H) yılında vefat etmiştir. Türbe bu muhterem zata aittir. Bölük Mahallesinde Çekmeceli Cami karşısında yer alan tekkenin giriş kapısı doğuya bakmaktadır. 1858 yılında yapılan Nakşibendi Tekkesi; şeyh odası, hücreler, mescit ve türbeden oluşan bölümleri ihtiva etmektedir. İki kısımdan oluşan türbenin doğu kısmında yedi, batı kısmında ise dört sanduka bulunmaktadır (Konyalı, 1968: 523).

1880 yılında yapılan türbenin batı bölümündeki sandukalarda kuzeyden güneye doğru Abdullah Sermest Efendi'nin hanımlarından biriyle kızı Şebnebat Hanım, Abdullah Sermest Efendi'nin büyük oğlu Mustafa Vakıf Efendi ile Mehmet Vakıf Efendi'nin torunu Halis, Abdullah Sermest Efendi (Büyük Mehmet Vakıf Efendi) gömülüdürler. Şeyh Abdullah Sermest Hazretleri Mısır'da okumuş büyük bir âlimdir. Mekke'de Abdullah Can Hersengi'den 4 yıl eğitim görmüştür. Kilis'e dönerek, çok miktardatebe yetiştirmiştir. O günün şartlarında ilminden istifade için Çin'den, Uygur'dan, Anadolu'nun farklı yerlerinden, Malatya'dan, Hindistan'dan, İran'dan akın akın gelip kendisinden ilim tahsil edilmiştir. Antepli meşhur Ali Baba da O'nun halifesidir. Vefat edeceği zaman Halife-i âlileri Karpuzcuoğlu Hacı Ahmet Hamdi Efendi'yi çağırır. Ona der ki:

“Benim Hakka yürümem yakın, oğlum Mehmet Vakıf'ı benim adıma yetiştir.”

Ahmet Hamdi Efendi gelip Kilis'e yerleşir. Mehmet Vakıf Efendi'yi yetiştirir. Ahmet Hamdi Efendi 1912 yılında memleketi Elbistan'da vefat etmiştir. Mehmet Vakıf Efendi birçok talebe yetiştirmiş eşine az rastlanır bir âlimdir. Bunların en meşhurları Bekir Haki Efendi, Hafız Kamil Kıdeys, Müftü Çolakoğlu Hacı Abdullah Efendi, Vaiz Hacı Mahmut Ögütçü ve Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş'tır. Merhum Mehmet Vakıf Efendi Arap Tarihi ve Edebiyatını, Fars Tarihi ve Edebiyatını, Osmanlı Tarihi ve Edebiyatını çok iyi bilirdi. 04 Mayıs 1965 tarihinde vefat etmiştir (Helvacıkara, 2012: 55).

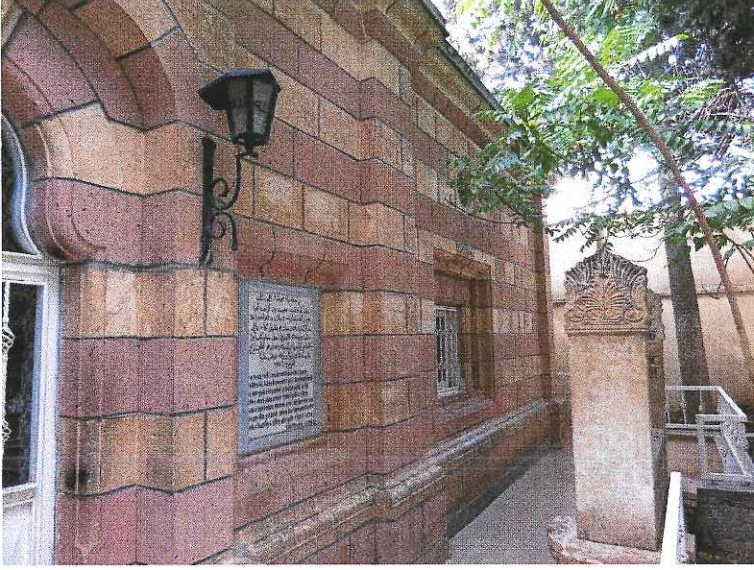

Foto 2. 91. Baytazzade Abdullah Sermest Efendi Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.9.Hocazade Abdullah Enveri Türbesi

Abdullah Enveri Hazretleri 1825 (1241 H) yılında Kilis'te doğmuştur. Baytazzade Abdullah Sermest Efendiden tasavvuf dersi almıştır. Mantık ilminde çalışmalar yapmıştır. 1885 (1302 H) yılında vefat etmiştir. Son kitabı Sultan Abdülmecit tarafından beğenilmiş ve Matbaa-i Amirede basılmıştır. Kilis Redif Taburu kumandanı Binbaşı Mustafa Efendi 1884 yılındaki Yunan Savaşında, Hocazade Efendiyi rüyasında görmüş ve döndüğünde Hocazadenin kabri üzerine küçük bir türbe yaptırmıştır. Bu türbe Musalla Kabristanıdır (Konyalı, 1968: 475-524). Aynı zamanda "Büyük Hoca" diye adlanan Hocazade Abdurrahman Efendinin iki oğlundan biri ve büyüğüdür. 1852 yılında babasından diploma almıştır. Bir süre Beytazzade Sermest Efendiden tasavvuf eğitimi görmüştür. Kesikminare medresesinde mantık dersleri vermeye başlamıştır. Zamanına kadar mantık Arapça okutulur ve öğle gerektiğine inanılırdı. Mantık; sadece teorik olarak olarak öğrenilmesi gereken bir bilim olarak algılanıyordu. Mantığın, pratikte, yaşama uygulanmasının gerekliliğine inanılmıyor, bilinmiyordu. Abdullah Enveri Efendi,

mantığı yaşam geçiren, Türkçe olarak öğreten, Türk Dili ile de kurallarının ortaya konulacağını kanıtlayan bir yenilikçi olduğu söylenmektedir.

Basılı kitapları: Arapça Tasavvurat Haşiyesi, Tasdikat Haşiyesi, Feneri Haşiyesi, İsağoji Haşiyesidir. Basılı olmayan birçok kitaplarının hemen hemen tümü mantık konusundadır. Kilis'in bir Mantık Fakültesi olduğu kanısı, Abdullah Enveri Efendi ile yerleşmiştir. 1894 yılında ölmüştür (Çolakoğlu, 1995: 65-66).

Foto 2. 92. Hocasade Abdullah Enveri Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.10. Sağıroğlu Muharremzade Türbesi

Bu türbede yatan zat ilmi nedeniyle Seyyar Kütüphane namıyla bilinir. Kilis'in büyük âlimlerindedir. Mısır ulemalarından suallere verdiği muazzam cevaplar nedeniyle taktirname almıştır. Abdullah Enveri Türbesi yakınında bir türbedir (Tektuna, 2011: 10).

Foto 2. 93. Sağıroğlu Muharremzade Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.11. Yusuf İzzettin Hamra

Oylum Höyüğün güneyinde son yıllarda yenilenmiş kubbeli bir türbe vardır. Sandukasının hiçbir yerinde zatın hüviyetini açıklayacak bilgi bulunmamaktadır. Rivayete göre bir ilim ve din adamı olan bu zat yeğenini evlendirmek için Kilis'e gelmiş, dönerken bu mevkide hastalanarak vefat etmiştir. Halk arasındaki inanışa göre sinirli boğmacaya kapılan çocukların türbe etrafında bir kaç defa gezdirilerek

sağlıklarına kavuşacaklarına inanılmaktadır. Nisan ayının son cuması ziyaret günü olarak belirlenmiştir. Şehirden ve köylerden gelen halk bu günü kutlamaktadırlar. Köylüler öğle vakti lebeniye ve bulgur pilavı pişirmekte, oraya gelenlere dağıtmaktadırlar. Akabinde türbede mevlütler okutulmaktadır.

Bu yatır büyük İslam kumandanlarından bir büyük zata aittir. Ufak bir kubbe ile üzeri örtülmüştür. Bu yatır İslamın fethinden kalmadır. Türbede yatan zat, askeri kumandan olarak bilinmektedir. Şeyh Yusuf Aziddin Oylum üzerinde, bu köylüler kaç sefer bunun üzerini yaptırmışsalar da sabahleyin görülmüş ki yıkılmış, sonradan bu zat bir kadının rüyasına girmiştir. Kadına demişki:

“ Üzerimi yaptır kadın. Yaptırmiş. Sabahleyin kalkmışlar ki geri yıkılmış. Sonra yine kadının rüyasına girmiş. Kadına nasıl yaptıracağını tarif etmiş. Kadın o şekilde dediği gibi yaptırmış ve öyle kalmıştır. Şimdi yatıra ziyaretçiler gelir, kurbanlar kesilir, yemekler yenir, dilek yerine dilerler. Köy halkı da yağmur duasına çıkar, o yıl için bol yağmurlar olur.” (Tektuna, 2011: 10).

Foto 2. 94. Yusuf İzzettin Hamra
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.12.Şeyh Osman Çelebi Türbesi

Hindioğlu Mahallesi, Dedeağa Sokakta yer alan caminin, iki girişi vardır. Doğu girişi kapısı üzerine oturan minareye avludaki merdivenlerle çıkmaktadır. Son cemaat yeri doğusundaki bölümde Şeyh Osman Çelebi Türbesi bulunmaktadır (Konyalı, 1968: 354).

Foto 2. 95. Şeyh Osman Çelebi Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.13.Altundede Türbesi ve Kestenli Hacı Ali Baba Türbesi

Şurahbil Zaviyesi'nin güneybatısında, günümüzde park olarak düzenlenmiş alanda mezarlar ve türbeler vardır. Altun Dede Türbesinin kuzeyinde yer alan kare planlı ve kubbeli türbede dört kişinin mezarı bulunmaktadır. Kapıdan ilk girişte Munla Baba'nın hanımı Emine Hanım, ikinci Munla Baba, üçüncü Hacı Ali Baba, dördüncü ise Abdurrahim Hoca adında hayırsever bir zatın mezarları yer almaktadır. Hacı Ali baba ve Munla Baba Kadiri tarikatına mensupturlar. Bu türbenin güneyinde kapı yönü kuzeye bakmakta olan, dörtgen planlı ve üzeri düz damlı olan Altun Dede'nin türbesi yer almaktadır. Türbe içerisinde zatın kimliğini tanıttacak bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Rivayete göre, halk bu zata Yusuf Hemedâni demektedir. Bir başka rivayete göre ise Şurahbil Hazretlerinin yanına gömülmek istediği salih kişi olup, Hz.İsa'nın Havarilerinden Bulus'tur. Yasin Suresinde bahsedilen, Antakya'ya

gönderilen 3 kişiden biridir. Oradan ayrılıp Kilise gelmiş ve burada vefat etmiştir. Şurahbil zaviyesinin güneybatısındadır. Altundede türbesinin yanındadır (Konyalı, 1968: 475-524).

Foto 2. 96. Altundede Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

Foto 2. 97. Kestenli Hacı Ali Baba Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.14.Şeyh Ahmet ve Şeyh Muhammed Türbesi

Çaylak Mahallesinde Ziraat Okulu'nun yakınındadır. Türbe, Abdi Oymağı Mahallesinde, İnönü-Ziraat İlköğretim Okulu'nun kuzeydoğu köşesindedir. Kare planlı ve kubbeli olan taş yapının kapısı kuzey yönündedir. Türbenin içinde iki yatır (üzeri tahta sandukalı) bulunmaktadır. Sandukaların üzerindeki yazılar okunduğu zaman 19. asrın sonlarında yapılmış Rufai sancakları olduğu anlaşılır. Türbe içerisinde bu zatların kimliklerini aydınlatacak yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu zatlardan Şeyh Muhammed'in, Zeynel Abidin soyundan geldiği ve bölgede yapılan savaşta Şeyh Ahmet ile birlikte şehit düştükleri rivayet edilmektedir (Konyalı, 1968: 475-524).

Foto 2. 98. Şeyh Ahmet ve Şeyh Muhammed Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.15.Şeyh Halil Türbesi

Ebulüla Mahallesi, Sarıbuğday Sokakta bulunmaktadır. Büyük İslam âlimlerinden bir zattır. Türbe hacı adaylarının uğrak yeri olmuştur (Konyalı, 1968: 505). Türbeninyönü güneye bakmaktadır. İçeri girilince etrafı tahta şebeke ile çevrili bir yatır görülür. Üstü beton ile örtülmüş olan türbede bu zatın kimliğini aydınlatacak

yazı veya ibare bulunmamaktadır. Eski tarihlerde hacca gidenler bu türbeyi de ziyaret ederlermiş. Türbenin bitişiğinde bulunan tekkede 20. yy. başlarında Hama'lı Karababa isminde bir şeyh halkı irşad edermiş. Türbenin 1500 ile 1600 yıllarına ait olduğu tahmin edilmektedir. Bir rivayete göre:

“Şeyh Halil Türbesinin zaman içerisinde yeri kaybolmuştur. Akli dengesi yerinde olmayan bir kişinin babası, rüyasında bu türbeyi görür. O zamana kadar bütün yollara başvurmuş olan adamcağız akli dengesi yerinde olmayan oğlunu rüyasında gördüğü bu yere getirir ve gece kalması ve başka yerlere zarar vermemesi adına ellerinden bağlar. Sabah olunca adam şaşırır ve oğlunun iyileştiğine şahit olur. Oğlu ile birlikte bu türbeyi yeniden inşa ederler.Kadiri tarikatı şeyhlerinden olduğu bilinmektedir. Akli dengesi yerinde olmayan kişilerin getirildiği söylenmektedir.”(Eken, 32 Yaş, Türbedar).

Foto 2. 99. Şeyh Halil Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.16. Tekke Türbesi ve Kabristanı

Bölük Mahallesinde bulunan Nakşibendî Tekkesinin avlusunun kible köşesinde bulunan Baytazzade Abdullah Sermest Efendinin Türbesi ve aile kabristanıdır (Konyalı, 1968: 475-524).

Foto 2. 100. Tekke Türbesi ve Kabristanı
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.17. Hz. Talha ve Hz. Zübeyr Türbesi

Hız. Talha ve Hız. Zübeyr Hazretleri her ikisi de sağ iken cennetle müjdelenmişlerdir. Bu iki zatın genellikle isimleri beraber anılır. Türbeleri Abdioymağı Caddesindeki 47 numarada bulunmaktadır. Hız. Zübeyr cesur, kahraman ve ashabın en ileri gelenlerinden büyük bir zattır. Hız. peygamberin halası Abdülmüttalib kızı Safiyyenin oğludur. İslami ilk kabul edenlerin beşincisi olan Hız. Zübeyr 15 yaşında İslami kabul etmiştir. Peygamberimizin çok yakınında bulunan Hız. Zübeyr onun hayır duasını almıştır. Hız. Peygamber kendisi hakkında:

“Her peygamberin bir havarisi vardır benimkide Hız. Zübeyrdir”
buyurmuştur. Hız. Zübeyr; önce Habeşistana sonra Hız. Peygamber maiyetinde Medine’ye göç etmiştir. Uhud, Hendek, Bedr, Hudeybiye, Hayber, Mekke ve Huneyn savaşlarına katılmış, bu savaşlarda çeşitli yerlerinden yaralanmıştır. Hicret

36. Senesinde 67 yaşında şehit olmuştur. Hz. Talha, baba tarafından yedinci kuşaktan Hz. Peygamberle akrabadır. Ashabın büyüklerinden ve ileri gelen âlimlerdendir. Hz. Peygamber tarafından Şama casus olarak gönderilmiş, Uhut Muharebesinde Hz. Peygamberi sırtına alarak kayanın üzerine çıkarmış ve kurtarmıştır. Hz. Paygamber Talha ve Zübeyre:

"Ahirette benim komşularımdır" buyurmuştur.

Kendisine hayır, cömertlik, açsuların Talhası denmiştir. Bunlar kendisi hakkında Hz. Peygamber tarafından söylenmiştir (Evliya Çelebi 1935: 361).

Foto 2.101. Hz.Talha ve Hz. Zübeyr Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.18.Şurahbil Bin Hasane Hazretleri Türbesi

Kilis'in şimalinde (kuzeyinde) bir kuşun menzili (300-400 mt) uzak kayalık bir bayır üzerinde, bir büyük tekke bulunmaktadır. Bütün şehir buradan görülmektedir. Bir irfan kaynağı olarak bilinmektedir. Orada bir kubbe içinde Hazreti Şurahbil gömülmüştür. Hz. Peygamberin akrabası olarak rivayet edilmektedir. Allah tarafından gönderilen Ayet-i Kerimeyi ve vahiyi Muaviye Hazretleri ile

birlikte yazdığı söylenmektedir. Vahiy Kâtibi idir. Ama vahiyleri ve bütün işlerini hata yapmamak adına Hz. Peygamber, bu sultana danıştığı rivayet edildiği için ismi Şurahbil kalmıştır. Gayet bilgin olduğu ve nice kere üzerlerine nur indiği söylenmiştir. Benzersiz tekke özelliği taşımaktadır (Evliya Çelebi, 1935: 361).

Şurahbil Zaviyesi, şehrin kuzey doğusundaki Karataş Tepesi'ndedir. Türbe, mescit ve zaviyeden oluşan bu yapının çok eski bir tarihi vardır. Şurahbil bin Hasene, Mekkeli müslümanlardandır. Habeşistan'a hicret edenler arasındadır. Peygamberimizin vahiy kâtipliğini yapmış ve peygamberimiz ile birçok savaşlara katılmıştır. Hz. Peygamber vefat ettiğinde Mısır'da elçi olarak bulunmaktadır. Hz. Ömer döneminde Ebu Ubeyde bin Cerrah komutasındaki İslam ordusu ile birlikte Kinnassaril, Antakya, Membîç, Dülük, Raban, Korus, Tizin seferlerine katılan Şurahbil bin Hasene, Kilis'te Rumlar ile yapılan savaşta 639 (18 H) yılında şehit düşmüştür.

Çeşitli kaynaklarda Kilis ve çevresinin savaşız feth edildiği yazar. Bu durum aşağıdaki ifadelerin doğru olduğu kanaatini güçlendirmektedir. Hangisi doğru olursa olsun, iki durumda da Şurahbil Bin Hasene'nin mezarının Kilis'te olduğudur. Hz. Ömer (r.a) zamanında, Ebu Ubeyde Bin Cerrah kumandasında Bitlis'e kadar yerler fethedilmiş. O zaman Ruha, Mardin, Kilis, Amed (Diyarbakır) gibi yerlerde Bimaristan denilen hastaneler yapılmıştır. Savaşta yaralanan sahabe efendilerimiz tedavi edilmeleri için, bu yol üzerindeki hastanelere bırakılmışlardır. Şehit olanlar da oralarda defnedilmiştir. Kilis'te 70'den fazla sahabe bu şekilde defnedilmiştir.

Şurahbil Hazretleri de bu şekilde yaralanmış, tedavi için Kilis'e bırakılmıştır. Şehit olacağını anlayınca şimdi türbesinin bulunduğu tepeyi işaret etmiş ve oraya defnedilmiştir. Bu tepeye defnedilmesini istemesi ise daha önce oraya defnedilmiş salih bir zatın bulunmasındandır. Kendisiyle birlikte 24 sahabe daha caminin alt tarafındaki mezarlıkta defnedilmiştir (İbnü'l-Esir, 1986: 5). Büyük âlim, İmam Muhammed Mehdi Erravvas, Deva-i Kul Hakayık adlı eserinde:

“Şurahbil bin Hasene cesedi ile birlikte Kilis'tedir” demektedir.

Türbe ve kışık mescidin kapısı üzerindeki kitabenin son mısrasının noktalı harfleri ebced hesabına vurulunca 934 tarihi bulunur. Yani bu bina 1527 (934 H) yılında Rakka Valisi Kethudası'nın emri ile Kilis Ağası Hüseyin Ağa tarafından

yenilenmiştir. İkinci yenileme ise, 1902 (1320 H) yılında Sultan Abdülhamit Han zamanında gerçekleştirilmiştir.

Türbenin yanında bulunan mescid zaman içerisinde doğuya doğru genişletilmiş, avlusunun çevresine diğer yapılar da yerleştirilerek dergâh ortaya çıkarılmıştır. Enine dikdörtgen planlı caminin minaresi türbenin batı kısmında yer almaktadır. Birçok kimse bugün türbeyi ziyaret esnasında mutlaka avluda bulunan bu kuyudan şifa bulmak ve dualarının kabul olması niyetiyle su içer. Yine öyle anlatılır ki, türbenin eski bakıcılarından olan Altun Baba “dede” kalbi çok temiz ve iyi bir müslümandır. Altun Dede bir gün sabah namazı için abdest almak ister ve kuyudan su çeker; fakat ne görsün kuyudan su yerine bir kova altın çıkar. Altun Dede tam üç defa altınları tekrar kuyuya boşaltır. Dördüncüsünde ise:

“ Ya Rabbi ben senden altın değil abdest almak için su istiyorum, deyip kovayı tekrar kuyuya salar ve nihayet bir kova su çeker, abdest alır ve namazını kılar.İşte bu sebepten dolayı bu kuyunun suyunun şifalı olduğuna inanılır. Şurahbil Hasene türbesine ekseri felçli hastalar getirilir ve bu hastaların tutmayan hastalıklı azaları bu kuyunun suyu ile yıkanır.” (Tektuna, 2011: 4).

Foto 2. 102. Şurahbil Hasane Hazretleri Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.19.Şeyh Muhammed Ensari Türbesi

İslambey parkı içerisinde bulunan Şeyh Muhammed Ensari Türbesi Osmanlı döneminde yapılmıştır. Tabip bir sahabe olan Şeyh Muhammed Ensari Hazretlerinin Türbesine eskiden kolları, ayakları tutmayan hastalar getirilir, bir gece türbede yatırılırsa Allah'ın izniyle sıhhatlerine kavuştukları rivayet edilir. Türbede yatan zatın kimliği hakkında daha geniş bir bilgi yoktur (Konyalı, 1968: 475-524).

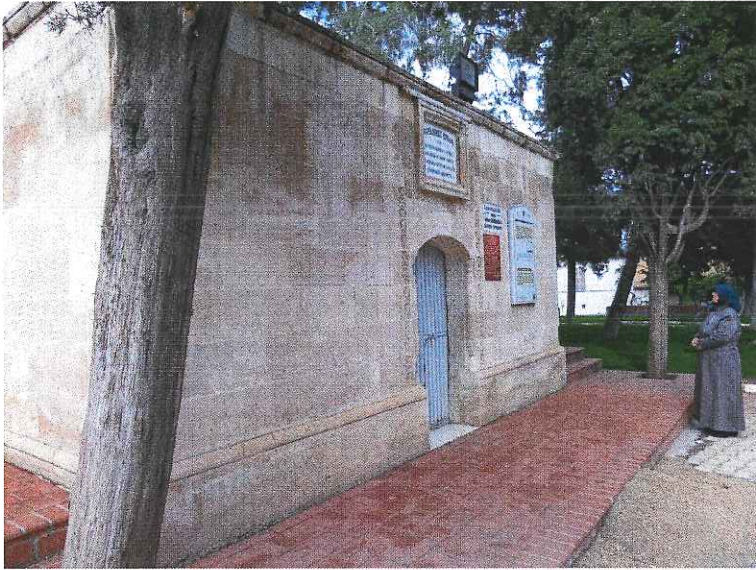

Foto 2. 103. Şeyh Muhammed Ensari Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.20.Bilal-i Habeş Türbesi

Yavuzlu Beldesinin bilinen ilk ismi Tel-ül Habeş'tir. Habeş Tepesi veya Habeş Höyüğü anlamına gelir. Halk arasında bu ismi söylene söylene kısaltılmış ve Tilhabeş şeklini almıştır. Bu ismi almasının nedeni hakkında kesin tarihi bilgiler yoktur. Bu konudaki bir rivayete göre islamın ilk yıllarında Tilhabeş kalesi kuşatılmış ve Bizanslılardan alınmıştır. Savaş sırasında Bilal-i Habeşi iç kale duvarı üzerindeki yere bir türbe yapılmış ve beldenin adı Tel-ül Habeş olarak söylenmeye başlanmıştır. İçinde bir sanduka bulunan türbe Cumhuriyet döneminde camiye

dönüştürüldü. İç kale duvarının türbe altında kalan kısmı hala sağlam olarak yerinde durur. Diğer bölümleri tamamen yıkılarak yok olmuştur. Türbe, tepenin (höyüğün) güney yamacına düşmektedir.

Foto 2. 104. Bilal-i Habeş Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

İbrahim Hakkı Konyalı, Kilis tarihini yazarken, Tilhabeş'te gezmiş ve türbe hakkında şu bilgileri not etmiştir:

“Tepenin güney yamacında halkın (ziyaret) dedikleri taştan yapılmış dam örtülü bir mescit vardır. Sağına ve soluna birer pencere açılır. Kapının üstündeki taşa Lâ ilâhe illâllah Muhammedür Resullullah yazılıdır. Bunun üstünde de mührü Süleyman kazanmıştır. Daha sonra bu mescit halk tarafından yıkılarak cami yapılmış olup, üstü beton ile kapanmıştır.”(Konyalı, 1968: 321).

Bilâl-i Habeşi, ahiret kardeşi Ebu Ubeyde'nin komutasındaki İslam askerleriyle beraber, Orya Nebi'nin Türbesi bulunan Kilis şehrini, Azaz'ı, Cibrin'i 638 (17 H) yılında almış, islam sınırları içine katmıştır. Aynı yıl içinde bu bölgede yapılan savaşta yaralanıp, kanı döküldüğü tespit edilen bu yere halk tarafından bir makam yapılmıştır. Halk bu makama çok önem vermekte, mayıs ayı içerisinde bir

perşembe günü ikindi namazına müteakip, bu yerde toplanmaktadır. Eğer o yıl yağmur bol olmuşsa şükür duası için, eğer yağmur olmamışsa yağmur duası için yaradana yakarıшта bulunulmaktadır. Bilâl-i Habeşi hicretin 1. yılında Hz. Peygamberin öğrettiği ezanı onun emri ile ilk defa okumakla meşhur olmuş ve hayatı boyunca Hazar'da ve seferde Hz. peygamberin müezzinliğini yapmıştır. 60 küsur yaşında Dimaşk'ta (Şam) vefat etmiş ve Babü'Sağirde'ki (Şam) kabristana defnedilmiştir (Konyalı, 1968: 321).

2.2.2.21.Şeyh Cüneyd Türbesi

Şeyh Cüneyd'in Türbesi Koca (Hoca) Hamamı'nın içerisinde yer almaktadır. Kabrin bulunduğu oda kare planlıdır. Tarikat Serpuşlu sanatkarında bu zatın kimliğini aydınlatacak herhangi bir bilgi bulunamamaktadır. Halk bu zata "Şeyh Cüneyd-i Bağdadi" demektedir. Fakat bu meşhur Cüneyd-i Bağdadi Hazretleri değildir. Hamam işletmecisi Seyfettin Gürsan Hamam içerisinde türbesi olan bu zatın doktor olduğunu hamama gelen misafirlerin yıkılarak kötülüklerden arındıklarını ve burada bulunan suyun şifalı olduğunu, buradan şişelerle evlere ve memleketlerine bu şifalı sudan götürdüklerini söylemiştir (Gürsan, 65 Yaş, İşletmeci).

Foto 2. 105. Şeyh Cüneyd Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.22.Şeyh Kırbe Türbesi

Türbe, Arslan Mahallesi Koca Arslan Sokak'tadır. Türbe sade yapılıdır ve içerisinde üstü yeşil örtü ile kaplanmış bir sanduka bulunmaktadır. Sandukanın herhangi bir yerinde bu zatın kimliğini aydınlatacak bilgi mevcut değildir. Rivayetlere göre, Peygamberimiz zamanında yaşamış ve onunla savaflara katılmış bir zattır. Bu savaflarda su dağıtıcılığı vazifelerinde bulunmuştur. Bu bölge feth edilirken şehit düşmüş ve bulunduğu yere gömülmüştür (Tektuna, 2011:9).

Foto 2. 106. Şeyh Kırbe Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.23.Şeyh Kara Baba Türbesi

Mezarı Kafaf Çeşmesi'nin güney batısında yer alan Karibler Mezarlığının batı uç kısmında bulunmaktadır. Etrafı biriket duvarlarla çevrili ve üzeri açıktır. Baş tarafındaki kitabede şu satırlar okunmaktadır:

“İslam büyüklerinden Sudanlı Abdullah Efendi, Kara Baba ismi herkesçe bilinmektedir. Kara Baba uzun boylu, siyahi bir adamdı. Kadiri tarikati şeylerindendi.” (Tektuna, 2011: 10).

Bu durum kendisine verilmiş olan 1879 (1297 H) tarihli icazetnamede açıkça belirtilmiştir. İcazetnamede asıl adı, Abdullah el Esmeri olan Kara Baba'nın babasının da adı Aliyel Esmeri olarak yazılmıştır. Kadiri tarikati silsilesi sayıldıktan sonra halka nasıl rehberlik edeceği hakkında, icazetnamede bilgi verilmiştir (Tektuna, 2011: 10).

Foto 2. 107. Şeyh Kara Baba Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.2.24.Şıhmoğlu Şükrü Elçi Türbesi

1907 yılında Kilis 'te doğmuştur. Babası Mora Fatifi Vezir-i Azam Yusuf Ziya Paşa'nın soyundan Ökkeş Mithat Efendidir. Çok iyi bir öğrenim görmüştür. Türk edebiyatını iyi bilir, fıkıh ilminde ve tasavvuf ilminde ileri seviyededir. Hoca Şükrü Efendi uzun yıllar Murtaza Cami'nde, Tekye Cami'nde Şakir Atik Cami'nde halka açık dersler vererek halkı aydınlatmıştır. Son dönemde Kilis'in yetiştirdiği büyük âlimlerdendir. 1992'de 95yaşında vefat etmiştir. Mezarı Kilis Asri Mezarlıktadır. Mezarlığın kuzey kapısından girildiğinde güneye doğru giderken tarlaların bitiştiğindeki aile kabristanında gömülüdür. Kadiri ve Nakşî şeyhi olan Şükrü Efendi'nin kabri şerifinin baş taşına sarık motifi işlenmiştir (Tektuna, 2011: 11).

Foto 2. 108. Şıhmoğlu Şükrü Elçi Türbesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.3. Kilis İlindeki Tekkeler ve Medreseler

Halep salnamelerinde,⁶Kilis'te 4 adet tekkenin varlığından söz edilmesine karşın, bunların sadece ikisi, Mevlevi ve Nakşibendî tarikatlarına ait tekkeler günümüze ulaşmıştır. Mevlevihaneden geriye sadece semahane yapısı kalmış ve bugün mescit olarak kullanılmaktadır. İmaret, hazire, hücreler ve bahçesi günümüze kadar ulaşamamıştır.

Kilis, Suriye dolayısıyla Arabistan ve Hicaza açılan en önemli çıkış kapılarından biri olduğundan, Mevlevihane bir menzil zaviyesi olarak önemli bir fonksiyonu yerine getirmiştir. Halep Mevlevihanesi Kilis'ten sonra yapılmıştır. Ancak plan düzeni ve detaylarındaki taş işçiliği aynı elden çıkmışçasına benzerlik göstermektedir (Dündar, 1999: 286).

Hurufat Defterleri (Beyazıt: 2013: 39-69) kayıtlarında Kilis'te 6 medrese olduğu belirtilmekle birlikte; Kadızade, Şeyh Şem'un, Ömer Ağa, Servili, Köro, Şeyh Ayvad bunlardan günümüze sadece Köro Medresesi ulaşabilmiştir. Akcurun, Çalık, Kesik Minare, Kadı Camilerinde de medrese odaları bulunmakta idi. Kilis medreselerinde verilen mantık dersleri XIX. yy. başlarında birçok bilim adamı yetişmesine ve bu âlimlerinde farklı türlerde birçok eser vermesine sebep olmuştur. Özellikle mantık ilminde çığır aşan Abdullah Enveri Efendi Kilis'te yetişmiş, daha önce Arapça olarak okutulan mantık derslerini ilk olarak Türkçe okutmaya ve teorik eğitimin yanı sıra uygulamalı eğitime geçmiş, bu konularda eserler yazmıştır (Özön, 1971: 123).

⁶Salnameler, Farsça "sal"(=yıl) ve "name"(=mektup, kitap) kelimelerinden meydana gelmektedir. Türkçe'de "yıllık" kelimesi ile eş anlamlıdır. Ayrıca aynı anlamda "nev-sal" sözcüğü de kullanılmıştır. Salnameler, geçmiş yıllardaki önemli olayları özetleyen ve ait olduğu yılın kurumları, hal tercümeleleri, gelir ve giderleri, ekonomik durum vs. gibi çeşitli konularda son durumu kısaca bildiren eserlerdir. Ayrıca salnameler belli bir konu ve amaç ile de hazırlanabilir (Yolalıcı, 2006: 133 ve 1994: 435-473).

2.2.3.1. Şeyh Efendi Tekkesi

Bölük Mahallesinde Çekmeceli Cami karşısında yer alan tekkenin giriş kapısı doğuya bakmaktadır. 1858 yılında yapılan Nakşibendi Tekkesi; şeyh odası, hücreler, mescit ve türbeden oluşan bölümleri ihtiva etmektedir. İki kısımdan oluşan türbenin doğu kısmında yedi, batı kısmında ise dört sanduka bulunmaktadır. 1880 yılında yapılan türbenin batı bölümündeki sandukalarda kuzeyden güneye doğru Abdullah Sermest Efendi'nin hanımlarından biriyle kızı Şebnebat Hanım, Abdullah Sermest Efendi'nin büyük oğlu Mustafa Vakıf Efendi ile Mehmet Vakıf Efendi'nin torunu Halis, Abdullah Sermest Efendi (büyük Mehmet Vakıf Efendi) bulunmaktadır.

Şeyh Abdullah Sermest Hazretleri Mısır'da okumuş bir âlimdir. Mekke'de Abdullah Can Hersengi'den 4 yıl eğitim görmüş, Kilis'e dönerek, çok miktardatelebe yetiştirmiştir. O günün şartlarında ilminden istifade için Çin'den, Uygur'dan, Anadolu'nun farklı yerlerinden, Malatya'dan, Hindistan'dan, İran'dan akın akın gelip kendisinden ilim tahsil edilmiştir. Antepli meşhur Ali Baba da O'nun halifesi olarak bilinmektedir.

Vefat edeceği zaman haliflerinden Karpuzcuoğlu Hacı Ahmet Hamdi Efendiyi çağırır. Ona der ki:

"Benim Hakka yürümem yakan, oğlum Mehmet Vakıf'ı benim adıma yetiştir."

Ahmet Hamdi Efendi gelip Kilis'e yerleşir. Mehmet Vakıf Efendi'yi yetiştirir. Ahmet Hamdi Efendi 1912 yılında memleketi Elbistan'da vefat etmiştir.

Mehmet Vakıf Efendi birçok talebe yetiştirmiş bir âlimdir. Bunların en meşhurları Bekir Haki Efendi, Hafız Kamil Kıdeyş, Müftü Çolakoğlu Hacı Abdullah Efendi, Vaiz Hacı Mahmut Ögütçü ve Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş'tır. Merhum Mehmet Vakıf Efendi Arap Tarihi ve Edebiyatını, Fars Tarihi ve Edebiyatını, Osmanlı Tarihi ve Edebiyatını çok iyi bildiği söylenmektedir. 04 Mayıs 1965 tarihinde vefat etmiştir. Şeyh Efendi Tekkesi geleneğini kısmen günümüzde de devam ettiren tekkelerden bir tanesidir (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 102).

Foto 2. 109. Şeyh Efendi Tekkesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.3.2. Köro Medresesi

Medrese terk edilmiş olduğu için harap durumdadır. Kare planlı dersane kubbesi çökmüştür. Doğudaki giriş kapısı üzerinde yer alan minarede yıkılmış, kısmen merdivenleri mevcuttur. Uzunlamasına dikdörtgen planlı mescit kısmı uzun süre pekmezhanesi olarak kullanılmış ve çatısı kaldırılmıştır. Dersane odası batı yanında, alt katta, tonoz örtülü dikdörtgen mekândan merdivenlerle kuzeyde bulunan avlulu eve geçilmektedir. Bu mekânında medrese ile bağlantılı kullanıldığı anlaşılmaktadır. Pekmezhanesi olarak kullanıldığı dönemlerde, ocak yakılmasından

kaynaklanan, ısı ve rutubet etkisi ile yoğun tahribatlar geçirmiştir. Mescit kapısı üzerindeki kitabe okunamamaktadır. Okunabilen bölümde mescidin 1880 (1298 H) tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 170).

Foto 2. 110. Köro Medresesi
Kaynak: (Kilis Kültür Envanteri, 2008)

2.2.4.Kilis İlinde Kutsal Sayılan Diğer Mekânlar

Kilis ilinde kutsal sayılan diğer mekânlar aşağıda açıklanmıştır.

2.2.4.1.Kiliseler

İbrahim Hakkı Konyalı “Abideleri ve Kitabeleri ile Kilis Tarihi” adlı yapıtında, biri Protestan diğeri Katolik olmak üzere iki Ermeni, birde Rum kilisesinden söz eder. Ermeni Kilisleri yıkılmıştır. Rum kilisesi de halk arasında “Kendirli Kilise” olarak bilinmektedir (Bebekoğlu-Tektuna, 2008: 173).

Foto 2. 111. Kendirli Kilise

Kaynak:(<http://pinarsarica079.wordpress.com/kilisteki-eski-kiliseler-havra/>)

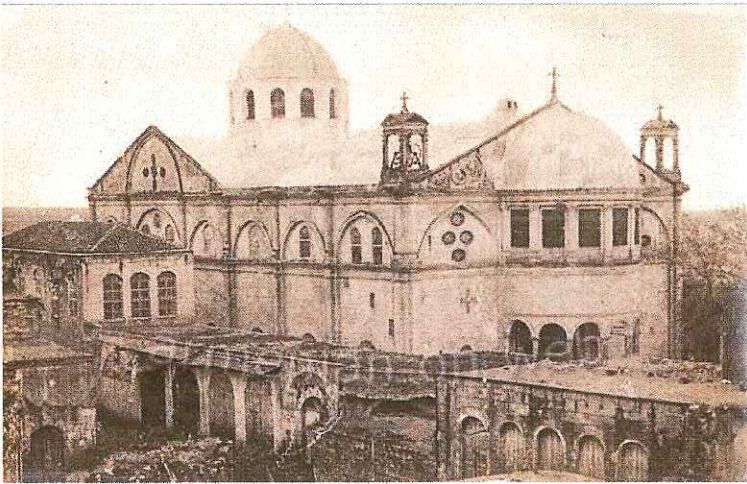

Foto 2. 112. Surp Hovannes Ermeni Kilisesi

Kaynak:(<http://pinarsarica079.wordpress.com/kilisteki-eski-kiliseler-havra/>)

Bugün Suriye sınırında sınır kapısı olan Kilis, MÖ 1700 yıllarında Hitit devletinin önemli bir kentiydi. Daha sonra kuvvetlenen Urartuların eline geçmesiyle, bu bölgede Ermeni egemenliği başlamıştır. Birçok savaşla devletlerarasında el değiştiren Kilis, Memlukluların egemenliği altında uzun bir süre kaldıktan sonra Yavuz Sultan Selim Han'ın Mercidabık savaşında Memlukluları büyük bir yenilgiye uğratmasının ardından (1517) Osmanlıların egemenliği altına girmiştir.

Kilis'in Surp Hovannes Ermeni Kilisesi 1856 yılında inşasına başlanmış ve 1872 yılında tamamlanmış olup,1873 yılında ise takdis edilerek ibadete açılmıştır. Birinci dünya harbinden önceki yıllarda (1913) Kilis şehrimizde Kilikyan Koleji adlı bir Ermeni mektebi olduğu, çevre il ve ilçelerden getirilen ermeni çocukların bu okulda eğitim ve öğrenim gördükleri tarihi belgelerle sabit olduğu görülmektedir. 1915 yılında Birinci Dünya Harbi sırasında Camiler yanında bir ara Kilise de Türk askerleri tarafından askeri karargâh olarak kullanılmıştır.

Birinci dünya harbinde düşmanlarımızla birlik olan Ermeniler harbin bitiminde yerlerinde kalamıyarak ülkemizi terk edip gitmelerinden sonra birkaç yıl içinde harabe haline gelen Hovannes Ermeni Kilisesi 1925 yılında, insanların başına çökmesinden korkularak devrin yöneticileri tarafından yıktırılarak tehlike bertaraf edilmiştir.

Hovannes Ermeni Kilisesi bu güne kadar korunabilmesi durumunda, Kilis ili için inanç turizmi açısından katkı saylayacağı bir eser olarak karşımıza çıkacağı düşünülmektedir(<http://pinarsarica079.wordpress.com/kilisteki-eski-kiliseler-havra/>).

2.2.4.2.Mozaikli Bazilika

Gaziantep-Kilis kara yolunda bulunan Söğütlüdere mesire alanının 500 mt ilerisinde, Oylum Mahallesi alanında yer almaktadır. Oylum Höyüğü'nün yaklaşık 200 metre batısında bulunan bu kalıntı 6. yy. tarihlenen Erken Hristiyanlık dönemine ait bir bazilikadır(Büyük kilise).Uzun dikdörtgen planlı olduğu anlaşılan bu yapıda yöresel taş olan; siyah renkli bazalt taş ile kireç taşı kullanılmıştır. Batı yönünden girişi olan bazilikanın iç mekânı iki sıra sütunla üç nefli ayrılmıştır. Kazı sonucunda iki tane yazıt, çok miktarda Roma ve Orta çağ dönemlerine ait sikke ve sütun kaidelerine ait kalıntılar bulunmasına karşın, bu sütunlara ait sütun başlıkları bulunamamıştır. Kırmızı, kahverengi, beyaz, kavuniçi, siyah renkli taşlarla bitki(yaprak), malta haçı ve çeşitli geometrik(kesişen daire, baklava dilimi, kare ve zikzak)desenlere kompoze edilen bu döşeme mozaiği, Erken Bizans Sanatı döneminin özelliklerini yansıtmakta olup, yaklaşık 800 metrekarelik bir alanı kaplamaktadır (Helvacıkara, 2012: 59).

Foto 2. 113. Mosaicli Basilika

Kaynak:(<http://gazianteptur.com/tr/index.php/ravanda-turu/oylum-hoyuk>)

2.2.4.3.Havra

Konum olarak Muallâk Cami'nin hemen arkasında yer alan sokağa girdikten sonra 40-50 m'lik yürüyüş mesafesinde yer almaktadır. Kilis'te günümüze kadar ayakta kalabilen bir Yahudi eseridir. Bu eser, Gaziantep-Kilis Yusuf Piçeto Musevi Vakfına kayıtlı olduğu bilinmektedir. Yapının duvarlarında beş adet İbranice kitabe bulunmaktadır. Yapının tarihi tam olarak bilinmemekte, 19. yy. ikinci yarısında yapıldığı sanılmaktadır. Kayıtlara göre yapı hahamhane, okul ve din görevlilerine ayrılan ve başkalarına satılmamak şartı ile verilmiş evlerden oluşmaktadır. Haham odaları büyük oranda yakılmış durumdadır. Avlu ortasında altıgen bir havuz, havuz kenarlarında yıldız motifleri vardır. İbadet bölümü cephesi üç kemerlidir ve kemerler üzerinde bitkisel süslemeler vardır. Yanlarındaki pencerelerin üzerinde rozet tepe penceresi açıklıkları, ortadaki kapının üzerindeki tepe penceresi ise oyma süslemelidir (Helvacıkara, 2012: 58).

Foto 2. 114. Havra
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.4.4.Mevlevihane

Selçuklu devrinde Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin 1273 yılında ölümünden sonra oğlu Sultan Veled Konya'da babasının düşüncelerini sistemleştirerek kendine özgü kurallarını oluşturmuş ve ayinlerini semâ törenleri şeklinde yapılan bir tarikat durumuna getirmiştir. Bunların dergâhlarında melevîhâne denilmektedir.

Sultan Veled, bir Türk mutasavvıfı olan babası Hazret-i Mevlâna'nın kurduğu tarikatın adını Mevlevîlik koymuştur. Mevlevîlik tarikatı 'Mevlâna'nın yolu' demektir. Mevlevîlik tarikatı on üçüncü asırda Anadolu'da Selçuklu Sultanlığı devrinde Konya şehrinde kurulmuştur. Mevlevîhâneler, âsîtâne ve zaviye olmak üzere ikiye ayrılır. Âsîtânenedenilen melevîhâneler tam teşekküllü yapıları ve sayıları da 15 civarındaydı. Bunların başında "Âsîtâne-i Aliyye" denen Konya'daki melevîhânegelir. Burası, idare merkezi, Hazret-i Mevlâna ve bütün Mevlevî Tarikatının şeyhi olan efendilerin gönül verdiği yerdir. Zaviye adı verilen küçük çaptaki Mevlevî dergâhlarının sayısı ise yüz civarındadır.

Selçuklu devrinde Anadolu'da başlayan Mevlevîlik, Osmanlı devrinde tüm coğrafyasının her tarafına yayılmıştır. Kudüs, Kahire, Saraybosna, Filibe ve Gözleve bunlardan bazılarıdır. Türkiye'de en çok İstanbul'da bulunan melevîhâneler, Cumhuriyetin ilanından sonra tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla son bulmuştur. İstanbul'da bulunan Galata Mevlevîhânesi'nde temsili semâ törenleri yapılmaktadır.

Günümüze, Anadolu toprakları üzerinde 26 adet Mevlevihane ulaşabilmiştir. Bunlardan bir tanesi 1541 yılında kurulan Kilis Mevlevihanesidir.

1525 yılında Abd-ül-hamid Murtaza tarafından yaptırılmıştır. Yapı, Osmanlı ve Arap mimarisinin izdivacından doğmuş değerli bir eserdir. Mevlevihane kapısı dibinde Hoca Dur'un mezarı bulunmaktadır. Kendisi zamanın önemli tüccarlarından. Bir defa kadir gecesi sabahı 70 kadar deve yükü değerli eşyalarını paralarını yoksullara dağıtmıştır. Bunun yanında kölelerini azat ederek özgünlüklerine kavuşturmuştur. Mevlevihane'de 4 ay yaşadktan sonra vefat etmiştir. Kabri Mevlevihane kapısı dibindedir (Evlîya Çelebi, 1935: 361).

Foto 2. 115. Mevlivihane
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.4.5. Meşhetlik (Açık Türbeler)

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Meşhetlikle ilgili şunları yazar:

“Evvela Şehit Mahallesi (Odun Pazarı) kabristanında 3000 Sahabe-i Kiram ismiyle mezarı şeriflerinin taşlarında yazılıdır. Halit İbn-i Velit bu şehri muhasara ettiğinde şehit olan sahabelerdir.”

Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nde belirtildiği şekliyle mezarları ve isimleri günümüze ulaşmamıştır. Farklı kaynaklarda sayı konusunda değişik rakamlar zikredilmektedir. Ancak kesin olan bu bölgede çok miktarda Peygamber Efendimizin sahabesinin olduğudur.

İbrahim Hakkı Konyalı, o zamanın esnafından duyduğu, Demirciler Çarşısının karşıdaki, köşedeki kabirde ashabdan Said Hazretlerinin yatmakta olduğu anlatılmaktadır.

Yine halkın anlattıklarına göre:

“Burada birçok sahabenin mezarı bulunmaktadır. Onun için buraya

Meşhedlik denmiştir. Buraya yapılan camiye de Cüneyne (Küçük Cennet) denmesi bu sebeptedir. Bu gün cadde kenarında şehit diye yazılan mezarlar aslında anıt olup, şehitliğin sınırlarını belirlemek için dikilmişlerdir. Birinci ve üçüncü mezar arası şehitliğin sınırlarıdır. Eskiden birinci mezara “Bidayetül Meşhet” (Şehitlik başlangıcı), üçüncüye de “Nihayetül Meşhet” (Şehitlik sonu) yazılmaktaymış. Eski Kilisli bu sınırlar arasında, hürmeten ayakkabı ile yürürüz, ayakkabılarını koltukların altına alarak geçermiş (Konyalı, 1968: 265).

Kilis ilk Müslümanların birçoğunun, kanları pahasına fethedilmiş bir şehirdir. Burada ashabdan birçok şehit kabirleri vardır. Evliya çelebi, Kilis'teki meşhetlikte 3000 ashabın kabrinin bulunduğunu, Halid Bin Velid zamanında şehit olduklarını yazar (Timurtaş, 1976: 475). Türkiye'deki dört meşhetliğin bir tanesi Kilis'te olup diğerleri İstanbul, Bursa ve Konyadadır (Taraoğlu, Kilis Eğitim Fakültesi).

Foto 2. 116. Meşhetlik
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.4.6.Resul Osman Dağı (Kale-i Gurab)

En erken Neolitik Dönemden günümüze kadar birçok dönemi temsil eden arkeolojik yerleşimler belirlediklerini ve Resul Osman Dağı'nın tepesinde konik bir yükseltiyi incelemeler sonucunda, Roma Dönemi'nde yapılan kalenin, Bizans Dönemi'nde kullanıldığını saptanmıştır. Kilis'ten geçen doğu-batı güzergâhındaki yolun kontrolünü sağlamak için, savunma amacı ile yapılan kale, çok büyük tahribata uğramış. Kaçak kazı yapılmış, bütün taş duvarları yerinden oynatılmış, tahrip edilmiştir.

Ayrıca, kalenin yanında, Orta Paleolitik döneme ait çakmaktaşı alet parçalarına rastlanılmıştır. Bu da burasının Orta Paleolitik Dönemde göçbeler için istasyonu olduğunu göstermektedir. Göçebe bir hayat yaşanmıştır. Resul Osman Dağı ve çevresinde, oldukça zengin ve kaliteli çakmaktaşı yatakları var olduğu, bundan dolayı bölgede konaklama yapılmıştır.

Bölgede yaptıkları çalışmaların, Kilis'in eski çağlardan beri önemli yerleşim merkezi olduğunu göstermektedir. Afrin Vadisi'nde bulduğumuz Roma Dönemi su kemerinin, Suriye'de kalan antik Chyris şehrine su götürdüğü düşünülmektedir. Antik Chyris kenti, Kilis'in hemen altında, sınırın diğer tarafında bulunmaktadır. Roma Döneminde Zeugma'dan Chyris antik kentine ve Antakya'ya uzanan yol Kilis Ovası'ndan geçmektedir. Ovadan geçen yolun kontrolünü sağlamak amacıyla küçük kaleler inşa edilmiştir. Bulunan bu kale de bunlardan biridir (<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/175067.asp/2014>).

Kilis ili Resul Osman dağı eteklerine kurulmuştur. Kilis halkı bu dağı ve hemen doğusunda yer alan Kale-i Gurab (Karga Kalesi) denilen yer için çeşitli rivayetlerin olduğunu ve buna inanıldığını söylemektedir. Bir rivayete göre:

"Hz. Ali'nin cinlerle mücadele etmesi sonucunda cinler tarafından ceza olarak bu kaleye mancınikle fırlatılmasını ve fırlatma esnasında kısa düşmesi sonucunda bu mesafeyi yaradan tarafından lütfedildiği için havadan yürüyerek geldiğini, Gurab Kalesine geldiğinde Kale kumandanı ve askerleri arasına düştüğünü tam bu esnada Hz Ali'nin kılıcı zülfikarın yaradan tarafından kendisine verildiğini, Zülfikarla birlikte Kale kumandanı ve atını bir kılıç darbesi ile ikiye ayırdığı yer olarak söylenmektedir."(Ahmet Elmalı, 63 Yaş, Yazar).

Başka bir rivayete göre:

“Antik çağlarda karga kutsal bir hayvandır. Antik Yunan ve Roma Uygarlığı zamanında uzun ömürlüğü tasvir etmek için kullanılmıştır. Karganın ömrünün bir insan ömrünün 9 katı kadar fazla olduğuda söylenmektedir. Bu nedenle Kilis ilinde bulunan bu kalenin Roma Dönemine ait olduğu ve bu olayların devamlılığını sağlayabilmek adına kurulduğu söylenmektedir.” (Ahmet Elmalı, 63 Yaş, Yazar).

Foto 2. 117. Resul Osman Dağı
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.4.7. Kızlar Mağarası

Kızlar mağarası Kilis İslâhiye yolu Polateli ilçesi yol sapağından 500 mt ilerideki Kuzini(Kuzeyne) köyüne dönüldükten sonra, Kuzini kötü kuzey yönlü dağ istikametinde yer almaktadır. Bu mağarada yerel halk çeşitli rivayetlere inanmaktadır. Bir rivayete göre:

“Bu bölgede hükümdar olan Kral’ın, bir tek kızı bulunmaktadır. Bu kız çok güzel uzun boylu sarı saçlı bir kızdır. Kral’ın kızı bir çobana aşık olur. Bunu öğrenen

kral çobana idam fermanı çıkartır. Fermanı duyan kız çobanıda yanına alarak, bu mağaraya gelirler. Kral'ın askerleri ikisinin peşinde bu mağaraya girdiklerini görüp krala haber gönderir. Kral bu yörede yaşayan değirmenciye yanına alarak mağaranın içerisine girerler. Mağaranın küçük ve başka bir çıkışının olmadığını söyleyen değirmenci, krala dönüp burada olmadıklarını söyler. Kral mağarayı bekleyen askerlere çıkıp çıkmadıklarını sorunca, siz gelmeden hiç kimsenin dışarıya çıkmadığı yönünde cevap alır. Aylar yıllar geçmesine rağmen dışarı çıkan olmamıştır. Kral bu olaya çok şaşırır, çok üzülür yemeden içmeden kesilir ve kısa bir süre sonra ölür. Buraya gelenler akşamları mağaradan sarı renkli bir ışık geldiğini, içeri girenlerin yazları ve kışları nemli, ıslak olduğunu söylemektedirler.”(Sürücü, 75 Yaş, Çiftçi).

Foto 2. 118. Kızlar Mağarası
Kaynak: (Bahar, 2015)

2.2.4.8.Oylum Günleri(Lebeniye Günleri)

Lebeniye yemeğinden ve Kilis'in Oylum Hüyük köyünde yapılan Oylum günleri her yıl nisan ayının son cuma günü düzenlenmektedir. Yemeğin adı ve geçmişi ile ilgili olarak; yemeğin adı Arapça, süt, yoğurt anlamına gelen “Leben”

sözcüğünden gelmektedir. Tarihi bir yemektir. Bu güzel Ortaçağ yemeğinin bugün sofralarımızdaki sunumu eskisinden çok farklı olarak gerçekleşmektedir. Günümüzde oldukça sadeleşmiştir. Çünkü eski tariflerinde Lebniye aşının içerisinde; soğan, pırasa, patlıcan, kişniş tohumu, kimyon, sakız, tarçın, taze nane demetleri, dövülmüş sarımsak, yoğurt bulunmaktadır(El-Kerim, 2009:62-Şirvani 2005:67).

Lebniye çorba gibi görünse de daima ana yemektir. Eskiden olduğu gibi birçok yörede hâlâ ana yemek olarak tüketilmektedir. Günlük sofralar kadar özelsöfralarının da yemeğidir. Davetlerde, düşünlerde yaygın olarak sunulmaktadır. Bu özel sofralardan birisi her yıl Kilis'in Oylum Höyük Köyünde kurulmaktadır. Her nisan ayının son cuma günü Yusuf İzzettin Hazretlerinin türbesinin bulunduğu tepede adak yemeği ritueli gerçekleşmektedir. Halk o gün tepeye çıkıp ve O'nun çok sevdiğine inandıkları lebniye ve bulgur pilavını hep birlikte yemektirler. Bu arada Tanrıdan, Yusuf İzzettin adındaki bu din büyüğü aracılığıyla çeşitli isteklerde bulunmaktadır. Dileği kabul olanlar ertesi yıl bu günde lebniye ve bulgur pilavı pişirip dağıtmaktadır. Adağın gerçekleşmesi için yedi ayrı kazandaki lebniyeden birer kaşık alınması gerektiği söylenmektedir. Böyle bir şeyi ilk kez duyduklarını ifade edenler ile birlikte kurban kesip etyle yemek pişirenler, evde pişirip getirenler de aynı ortamda bulunmaktadır.

Bu rituelin gerçekleşmesini sağlayan Yusuf İzzettin Hazretleri türbesi de bu alanda bulunmaktadır. Ziyaretçilerin birleştiği ortak nokta ise dileklerin hep kabul olmasıdır. Orada doğup yaşamış köylülerden kimisi mezarının orada olmadığını, sadece kanının aktığına, kimisi de kemiklerinin orada olduğuna inanmaktadır. Bu tepe çok eskilerden beri aynı zamanda yağmur duası için çıkılan yer olarak bilinmektedir. Yöre halkı ulu kişi aracılığıyla tüm dileklerinin hep kabul olduğunu, buraya çıkmadıkları zaman işlerinin rast gitmediğini, ürünlerinin az olduğunu belirtmektedir. Yusuf İzzettin Hazretleri için anlatılan efsaneler, öyküler de birbirinden ilginçtir. Kimisi genç Osman'ın komutanı olduğunu söylemekle birlikte, kimisi bir sahabe olduğuna inanmaktadır. Kilis 7 Aralık Üniversitesi öğretim üyelerinden Dr. Mehmet Erol'un Tiraje Salihoğlu-Keçik hanımefendiden aldığı bilgiler şöyledir:

"Harputlu Hasan Efendi adında soylu bir âlim oğlu(torun) Ali'yi eğitim için Kilis'e yollamıştır. Ali Efendi eğitimini tamamlayıp memleketine dönecekken müderris Salih Efendi takdir ve sevgisini ortaya koyarak kızını bu efendi, eğitimi gence vermek istediğini söylemiştir. Ali Bey babası ile kız istemeye yeniden gelmek için memleketine dönmüştür. Babası hasta olduğundan amcası Şeyh İzzettin Efendi ile Kilis'e gelerek Salih Beyin kızını istemişler, düğün yapılmış, tam dönecekleri sırada Şeyh İzzettin hastalanıp ölmüştür. O zaman kendisini buraya gömmüşlerdir."(Erol, 2008: 52).

Foto 2. 119. Oylum Günleri

Kaynak:(<http://www.haberler.com/oylum-da-seyh-yusuf-izzettin-turbesi-doldu-tasti-4566453-haberi/>)

2.2.4.9.Ravanda Kalesi ve Anıt Ağaçlar

Kilis kentinin kuzeybatısında, kente 28 km uzaklıktadır. Ravanda kalesine ilişkin en erken tarihli belgeler 11. yy. aittir. Tarihçiler kalenin Bizanslılar tarafından inşa edildiğini bildirmektedir. Gerek Arap gerekse Latin kaynaklar, bu kalenin varlığından ilk defa Haçlı Seferleri sırasında bahsetmektedir. Kalenin ismi Arap kaynaklarında er-Ravendan, Haçlı belgelerinde Ravandel, Ravandel, Ravenel, Ermeni belgelerinde ise Arentan olarak geçmektedir (Demirkent, 1992: 372 ve Hellenkemper, 1976: 44).

Ortaçağda ise İslam fethine kadar bu bölgeye Bizans İmparatorluğu hâkim durumdaydı. Ancak Bizans kaynaklarında kalenin adına rastlanmamaktadır. Hiç değilse, MS 527 – 565 yılları arasında Justinianus zamanındaki büyük imar etkinliklerini tanıtan ünlü tarihçi Procopius'un "*De Aedificiis*" adlı kitabında Arap sınırlarında inşa veya tamir edilen kaleler arasında Ravanda'nın da bulunması gerekirdi. Fakat ne Procopius, ne de sonraki Bizans yazarlarının metinlerinde bu kaleden bahsedilmektedir (Demirkent, 1992: 373).

Ravanda Kalesi 1098'de kurulan Urfa Kontluğu'nun batı sınırında önemli bir savunma merkezi olmuştur. Bu tarihte Kale, Urfa'yı Antakya'ya bağlayan yol üzerinde önemli bir geçit durumunda bulunmaktadır. Bundan sonra, Ravanda Kalesi bir süre Kilikya Ermeni Krallığı ile Urfa Kontluğu arasında birkaç kez el değiştirdi. 1144 yılında Selçuklu Atabeyi İmadeddin Zengi Urfa Kontluğuna son verdi ve böylece Ravanda Selçuklu yönetimine girdi. İslam kaynakları 1151'den itibaren Ravanda'dan Halep vilayetine bağlı bir kale olarak bahsetmektedir (Demirkent, 1992: 373).

Ravanda 1176'da Selahaddin Eyyubi'nin yönetimine girmiştir. Selahaddin Eyyubi döneminde kale tamir edilmiş ve güçlendirilmiştir. Bu bilgi giriş kapısının üstünde bulunan fakat bugün yerinde olmayan yazıtta dayanmaktadır. Söz konusu yazıtın fotoğrafını 1933 yılında Kilisli Kadri Bey "*Kilis Tarihi*" adlı kitabında yayımlamıştır. Aynı fotoğraf, Demirkent'in makalesinde de yer almaktadır. Yazıtın transkripsiyonu şöyledir: "el-Melik en-Nasır Yusuf bin Eyyüb Allah mülkünü daim etsin". Cahen ve Hellenkemper de kaynakçada belirtilen yayınlarında yazıtın söz etmektedir. Hellenkemper yazıtın 1969 yılında çalındığını söylemektedir. Tarihçiler bu tarihsiz kitabenin 1176 –1181 yıllarına ait olacağını bildirmektedir. Hellenkemper kitabında, Cahen'e dayanarak, kalenin doğu bölümünün tamamının Selahaddin Eyyubi döneminde inşa edildiğini söylemektedir (Hellenkemper, 1976: 45).

Foto 2. 120. Ravanda Kalesi ve Anıt Ağaç
Kaynak: (www.kiliskulturturizm.gov.tr)

İl coğrafyasında, Belenözü (Ravanda) Köyü (iki çınar, bir çam) ile merkez Hacı İlyas Mahallesi Akcurun Caddesi'nde (bir çınar) olmak üzere, toplam "dört" adet ağaç "doğal anıt" olarak tescil edilmiştir.

Foto 2. 121. Akcurun Anıt Ağacı
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.4.10. Bal Dağı

Bal dağı İslâhiye-Kilis Yolu üzerinde SabunSuyu deresinin bulunduğu mevkide yer almaktadır. Anlatılanlara göre;

“Asırlardan bu yana ağaç ve bitki örtüsünün yoğun olarak bulunduğu, kelebeklerin, kuşların, özellikle bal ve yabani arıların yuva yaptığı, peri masalarında olduğu gibikayaların oluklarından bal aktığı yerdir. Bu dağ üzerinde yaşayan varlıklarla birlikte, burada yetişen ürünleri yiyen kişilerin sıhhatine kavuştuğuna inanılmaktadır. Ancak insanoğlunun aç gözlülüğü nedeni ile buradaki arıların sihirlerini kaybetmesi ve üstüne üstlük bu arıların ve doğal hayatın zehirlenip öldürülmesi sonucunu doğurmuştur. Günümüz koşullarında insanoğlunun dur durak bilmeden verdiği zararın başında gelen bu olayla boş çıplak bir tepe halini almıştır. Hala bu yoldan geçenler bu yere geldiklerinde bolluğun ve bereketin kıymetini bilinmesi, yaradanın kurmuş olduğu bu dengenin çok hassas olduğuna inanılmaktadır.”(Ekmekpişiren Yaş 67,Gazeteci).

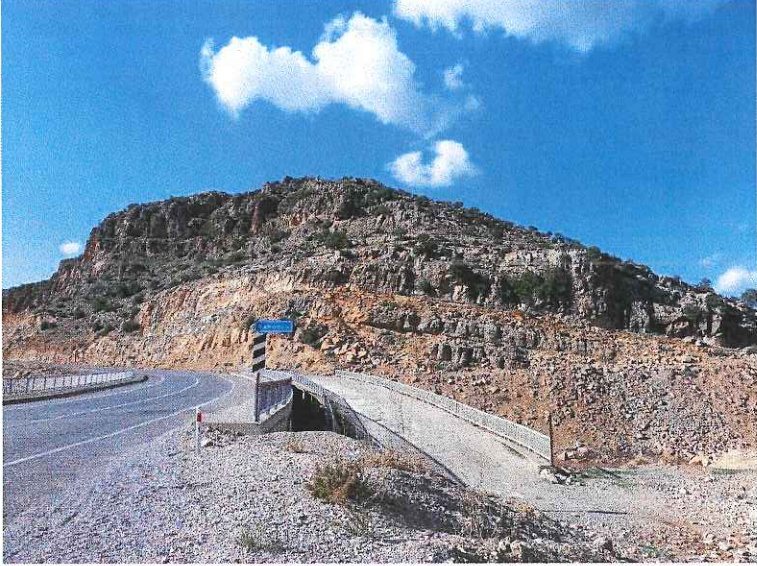

Foto 2. 122. Bal Dağı
Kaynak: (Bahar, 2014)

2.2.4.11.Kalleş Tepesi

Anlatılanlara göre, tepe üzerinde çok önceleri bir kasabanın var olduğu, bu kasabada oturanlar Yahudi veya Hıristiyanlardan oluştuğu düşünülmektedir. Hz. Ömer'in emri ile Kilis'e kadar gelen bir grup sahabe bu kasaba halkına İslam'ı tebliğ etmişlerdir. Kasaba halkı gelen askerlerin çokluğundan korkarak Müslüman olmuşlardır. Sahabeler buradaki halka İslam'ı anlatmak ve dini bilgileri öğretmek için bu tepe üzerinde konaklamışlar ve sahabeler halka dini öğretmeye çalışırken halk gizlice bir plan kurup çevredeki diğer gayrimüslim yerleşim yerlerinden yardım isteyerek, kalabalık bir ordu ile bir gece baskın yaparak buradaki sahabelerin çoğunu katletmişlerdir. Muhammed Bedevi de işte bu baskında şehit düşen sahabelerden biridir. Bu tepenin adı daha sonra bu olaydan haberdar olan Kilis'teki ilk Müslümanlar tarafından Kalleş Tepesi diye hatırlanır.

Foto 2. 123.Kalleş Tepesi
Kaynak: (Bahar, 2014)

İbrahim Hakkı Konyalı'nın belirttiğine göre:

"Bu tepe üzerinde daha birçok eski mezar vardır. Fakat o mezarlar içinde türbesi olan ve günümüze kadar geleni sadece M. Bedevi türbesidir."(Konyalı, 1968: 150).

Bunun yanında Kalleş Tepesinin bir diğer özelliği de; Verem ve Astım hastası olan kişilerin bu tepe civarında ya da en azından buradan gelen rüzgâr akımlarının konumun açık olan yerlerde yaşamaları sonucunda bu hastalıklardan ömür boyu kurtulacağına inanılmaktadır. Yine anlatılanlara göre daha önceleri bu hastalık tedavisi için Halep vilayetine giden hastaların buradaki doktorların Kalleş Tepesinde 40 günlük kampın reçete olarak verildiğini söylenmektedir (Akdağ,40 Yaş, Avukat)

2.2.4.12.Timsah Kayalar

İslâhiye-Kilis Yolu üzerinde sabun suyunun (Sabuncu Köprüsünün) hemen yanında dağın hemen 200-300 m yukarı bölümünde yer almaktadır. Anlatılanlara göre, zamanının birinde suların çekilmesi ile donup kaldığını, kimiler ise bu bölgenin çok bereketli bir bölge olduğunu, insanların hayvanlarla konuştuğu ve anlaştığı bir düzen de yaşarken, isyânkar ve küfürbaz bir timsahın yaratıcı tarafından taş ol dendiği ve taş kesildiği söylenmektedir. Bu bölgeden geçen yolcuların ve yaşayanların özellikle küçük çocukları getirip bu timsaha bakarak yetişkinlerin öğüt verdiği isyan etmemenin şükür etmenin faydalı olacağına, olmadığı takdirde bu timsah gibi taş kesileceğine inandırılmaktadır (Ekmekpişiren,67 Yaş, Gazeteci).

Foto 2. 124.Timsah Kayalar
Kaynak: (Bahar, 2014)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİLİS İLİNDE YEREL HALKIN, YERLİ VE YABANCI TURİSTLERİN İNANÇ TURİZMİNE İLGİLERİ ÜZERİNE ARAŞTIRMA

3.1.Araştırma Konusu ve Problemi

Yapılan literatür araştırmaları sonucunda Türkiye’de çeşitli turizm türlerine ait birçok akademik çalışma bulunmasına rağmen, Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırları içerisinde yer alan Kilis ilinin inanç turizmi anlamında yeteri kadar tanıtılmamış olmasının bir sonucu olarak bu bölgede diğer sınır illeri olan Hatay, Gaziantep, Kahramanmaraş, Diyarbakır Şanlıurfa ve Mardin kadar turizmin çeşitli avantajlarından da pay alamadığı görülmektedir. “Sahabeler Şehri” olarak tanımlanan Kilis’in bu atıl durumundan kurtulması için gerek akademik gerekse ilgili mercilerin ciddi bir çaba sarf etmedikleri bir gerçektir. Çalışma, inanç turizmi açısından en az komşu iller kadar değerli ve zengin olan bu coğrafyaya hak ettiği değeri anlatmayı ve tanıtmayı amaçlamaktadır.

3.2.Araştırma Konusuyla İlgili Kuramsal Çerçeve ve Konuyla İlgili Belli Başlı Araştırmalar

İnanç turizmi açısından Kilis ilinin değerlendirilmesi adlı çalışmamızda, Kilis ili ile ilgili turizm anlamında herhangi bir akademik çalışmaya rastlanılmamıştır. Mevcut bildiri, tanıtım broşürü şeklinde olan çalışmalar ise akademik bir temele dayanmamaktadır. Diğer akademik bibliyografya taramalarında konuyla ilgili bir çalışmanın olmaması Kilis ilinin inanç turizm açısından potansiyelini güvenilir sonuçlarla ortaya çıkarılacağı amacını güçlendirmiştir.

3.3.Araştırmanın Amacı

İnanç turizmi açısından Kilis ilinin değerlendirilmesi isimli yüksek lisans tez çalışmasının amacı, Kilis ilinin inanç turizmi bakımından ulusal ve uluslararası turizm hareketliliğini sağlayacak, bölgede ilin sahip olduğu inanç turizmine konu olacak varlıklarıyla yeterli turizm arzına sahip olduğunun ispatı ve sonuçların kamuoyu ile paylaşılmasıdır.

3.4.Araştırmanın Önemi

Ülkemiz genel anlamda inanç turizmi açısından zengin bir coğrafya olmasına rağmen, diğer turizm çeşitlerinin gölgesinde kalmış ve yeterince tanıtımı yapılmamış bir ülkedir. Buna rağmen bu bağlamda hak ettiği ilgiyi gören merkezler de yok değildir. Kilis ili de Şanlıurfa, Hatay, Konya, Mardin gibi tarihi bir yerleşim yeri olmakla beraber, inanç ve inanışların yoğun bir şekilde yaşandığı, birçok kültür merkezine de ev sahipliği yapmış ve gerek mimarisinde gerekse yaşamın her alanında bu zenginliği yansıtan bir ildir. Bununla birlikte Kilis ilinin inanç merkezi olması yolunda var olan kaynaklarının ortaya çıkarılması gerekmektedir. Kilis yapılan tarihi çalışmalarda Asur, Med, Pers, Roma, Hitit, Bizans İmparatorluğu'na ev sahipliği yapmış çok önemli bir merkezdir. Osmanlı zamanında ise en az Halep, Şam kadar önemli bir kültür merkezidir. Yukarıda bahsettiğimiz medeniyetlere ait günümüzde yaşayan pek varlık yoksa da Osmanlı dönemine ait birçok yapıt günümüzde ayakta kalmış ve ehemmiyetini korumuştur. Bu yapıtlar ilin özellikle inanç turizmi bakımından değerlendirilmesini gerektirmektedir. Çalışma bu yapıtların önemine dikkat çekmek amacı ile önem arz etmektedir. Çalışma kısmen de amacına ulaşacak olursa Kilis hak ettiği değeri bulacak ve bu güne kadar fark edilmediğine şaşılacaktır. Bu nedenle çalışmamız Kilis ili için ehemmiyeti büyüktür. Akademik çalışmamız sonucunda çıkan ürün Kilis ilinin inanç turizm potansiyelini ortaya koymakla birlikte birçok seyahat acentelerine, turizm şirketlerine, ziyaretçilere ürün pazarlaması faaliyetlerine de yardımcı olacaktır.

3.5.Araştırma Yöntemi

İnanç turizmi açısından Kilis ilinin değerlendirilmesi isimli yüksek lisans tezimizde araştırma yöntemleri olarak kalitatif yöntemler ve kantitatif yöntemler olarak iki yöntem de kullanılmıştır. Kalitatif yöntem olarak sözel araştırma yöntemi iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşamada literatür taraması yapılmış ve tezin teorik çerçevesi tamamlanmıştır. İkinci aşamada ise üç bölümden oluşan bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasının birinci bölümünde, turizm hakkında genel bilgilere ait veriler toplanmış ikinci bölümde turizm ve inanç konularında kavramsal ifadeler açıklanmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise Kilis ili inanç turizm değerlerinin tespiti için, Kilis İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Kilis turizm ve

kültürüne hizmet etmiş olan stk yetkilileri ve Kilis'te bulunan turizm acenteleri ile mülakatlar yapılmıştır. Kantitatif yöntem olarak istatistiksel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu aşama ise 3 bölümde, üç farklı anket çalışması yapılmıştır. Birinci kısım anket; ankete katılan kişilerin demografik özellikleri Kilis'in turizm aktivitesine ilişkin halkın görüşlerinin alınmasına yönelik bir çalışma olmuştur. Ankette olasılıklı örnekleme türü kullanılmıştır. Olasılıklı örneklemede (Deneğin çalışma evreninden seçilebilme olasılığının bilindiği, her öğenin eşit şansının bulunduğu ve bu olasılık oranının sıfır olmadığı örnekleme metodlarını içerir) her bir bireyin örnekleme dâhil olma olasılığı eşittir. Bu eşitliği sağlamak için seçim tesadüfi olarak yapılmıştır. Örneklemin belirlenmesinde 2013 yılında il merkezinde yaşayan nüfus dikkate alınmıştır. Geliştirilen anket iki farklı bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, Kilis halkının demografik sorularla birlikte, yerli ve yabancı turistlerle çok sık karşılaşılıp karşılaşılmadığı sorusu yöneltilmiştir. Yerli ve yabancı turistlerle ilgili düşünceleri, Kilis ilinin ön plana çıkarılması gereken en önemli değerinin hangisi olduğu, Kilis ili inanç turizmi açısından hangi dinin değerlerine sahip olduğu, turizmin dinler ve medeniyetler arası diyaloga katkı sağladığını düşünüyor musunuz? gibi sorular sorulmuştur. İkinci bölümde ise ifadeler verilip beş'li likert anketi düzenlenip yerel halkın turizmin ekonomik, sosyal, kültürel beklentileri turizm ve inanç boyutu ile ilişkilendirilmesi yönüyle anket tamamlanmıştır. Bu sorularda katılımcıların “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, ve “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. İkinci kısım anket ise, yerli turist yapılacak olup ve Kilis'te turizm ve inanç turizmine bakışına ilişkin görüşleri alınmıştır. Bu anket düzeni, 15.08.2014 ve 15.10.2014 tarihleri arasında Kilis halkına yerli turist anketi ve yabancı turist anketine de aynen uygulanmıştır.

3.6. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, Kilis ili sınırları içerisinde İnanç turizmine konu olan varlıklar ve bu varlıkların inanç turizm potansiyeline sağladığı katkı gelen yerli ve yabancı turistlerin Kilis turizm hareketliliğe sosyo-ekonomik etkilerini kapsamaktadır. Uygulama aşamasında 60'ın üzerinde bulunan inanç turizm varlıklarının belirlenmesi hedef olarak belirlenmiştir. Bu anlamda daha önce çalışma

yapılmamış bir ilin seçilmesi burada inanç turizmi potansiyelin akademik anlamda anlatılabilmesi ve bundan sonraki çalışmalara da yol gösterecek olması için araştırma alanı olarak Kilis ilinin seçiminde etkili olmuştur.

3.7. Veri Toplama Araçları

Tez çalışması kapsamında veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket formundaki sorular iki bölüme ayrılmıştır. Anketlerin yerel halka yapılanının ilk bölümünde 12 sorudan oluşmakta olup, ilk 7 soru araştırmaya katılan kişilere ilişkin bilgilerin (demografik bilgilerin yer aldığı sorular) geriye kalan 5 soru ise, katılımcıların beklentileri ve düşüncelerini ortaya koyduğu bir bölüm olmuştur. İkinci bölümde katılanların düşüncelerini tespit edilmesi için beşli likert ölçeği kullanılarak oluşturulan 22 adet ifade bulunmaktadır. Bu ifadeler olumsuzdan olumluya olmak üzere “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde beş aralıkta belirlenerek sınıflandırılmıştır.

Anketlerin yerli turistlere yapılanının ilk bölümünde 16 sorudan oluşmakta olup, ilk 7 soru araştırmaya katılan kişilere ilişkin bilgilerin (demografik bilgilerin yer aldığı sorular) geriye kalan 9 soru ise, katılımcıların beklentileri ve düşüncelerini ortaya koyduğu bir bölüm olmuştur. İkinci bölümde katılanların bakış açılarını ve duygularını tespit edilmesi için beşli likert ölçeği kullanılarak oluşturulan 17 adet ifade bulunmaktadır. Bu ifadeler olumsuzdan olumluya olmak üzere “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde beş aralıkta belirlenerek sınıflandırılmıştır.

Anketlerin yabancı turistlere yapılanının ilk bölümünde 16 sorudan oluşmakta olup, ilk 7 soru araştırmaya katılan kişilere ilişkin bilgilerin (demografik bilgilerin yer aldığı sorular) geriye kalan 9 soru ise, katılımcıların beklentileri ve düşüncelerini ortaya koyduğu bir bölüm olmuştur. İkinci bölümde katılanların bakış açılarını ve duygularını tespit edilmesi için beşli likert ölçeği kullanılarak oluşturulan 19 adet ifade bulunmaktadır. Bu ifadeler olumsuzdan olumluya olmak üzere “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde beş aralıkta belirlenerek sınıflandırılmıştır.

3.8. Veri Analizi

Uygulama çalışmalarının PASW istatistik 18. Programı ile analizi tek değişkenli analiz sistemlerinden tek örneklem frekans analizi ve T-Testi testleri yardımıyla analiz yapılmıştır. Analizin ilkyerel halkla, araştırmanın ikinci bölümünde yerli turistlere, üçüncü bölümünde yabancı turistlere uygulanan anketin sonuçları değerlendirilmiştir. Çıkan sonuçlar çerçevesinde yorumlamalar yapılmış, elde edilen bulgular doğrultusunda, Kilis ilinin inanç turizm açısından değerleri ve inanç turizminin Kilis ilindeki yeri, önemi ve etkileri belirlenmiştir. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre kamuya ve akademisyenlere Kilis ili inanç turizmi ile ilgili önerilerde paylaşılmıştır.

3.8.1. Kilis İlinde Yerel Halkla İlgili Yapılan Araştırmanın Veri Analizleri

3.8.1.1 Yerel Halka Yönelik Gerçekleştirilen Araştırma Verilerinin Analizi

Yerel halkın bakış açısıyla Kilis ilinde inanç turizmi açısından Kilis ilinin değerlendirilmesi ve belirlenmesine yönelik araştırmaya rastgele seçilen 250 örneklem katılmıştır. Araştırma verileri örneklem grubunu oluşturan 250 örneklemin anket sorularına verdiği cevaplardan oluşmaktadır.

3.8.1.2. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Bay	172	68,8
Bayan	78	31,2
Toplam	250	100

Tablo 3.1''den de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan 250 örneklemin, 172 kişisi (%68,8) erkek, 78 kişisi (%31,2) ise bayandır. Anket çalışmasına erkek bireyler daha fazla rağbet etmektedir.

Tablo 3.2.Araştırmaya Katılanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	n	%
15-24	53	21,2
25-34	82	32,8
35-44	55	22,0
45-54	39	15,6
55 ve üzeri	21	8,4
Toplam	250	100

Araştırmaya katılanların yaş dağılımları incelendiğinde, %21,2'si 15-24 yaş grubu, %32,8'si 25-34 yaş grubu, %22'si 45-54 yaş grubu ve son olarak 55 yaş ve üzeri grubu %8,4 olarak gerçekleşmiştir. Verilere göre araştırmaya katılanların yaş gruplarına göre dengeli bir dağılım gösterdiğini söylememiz mümkündür. Anket çalışmasında yaş grupları ilerledikçe ankete katılma isteklerinin az olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.3.Araştırmaya Katılanların Medeni Durumları

Medeni Durum	n	%
Evli	143	57,2
Bekar	107	42,8
Toplam	250	100

Araştırmaya katılanların medeni durum dağılımlarına incelendiğinde, 143 kişi (%57,2) evlilerden oluşurken, 107 kişisi(%42,8) bekarlardan oluşmaktadır.

Tablo 3.4.Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	n	%
Okuma Yazma Yok	25	10,0
İlkokul	36	14,4
Ortaokul	29	11,6
Lise	80	32,0
Üniversite	66	26,4
Yüksek Lisans	12	4,8
Doktora	2	0,8
Toplam	250	100

Araştırmaya katılanların eğitim durumu dağılımları incelendiğinde, %32'si lise mezunu, %26,4 ile lisans mezunları gelmektedir. En az katılımı ise %0,8 ile doktora ve %4,8 oranında lisansüstü mezunları oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile

örneklem grubunun yarısından fazlasının eğitim düzeyinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Yine lise düzeyindeki eğitime sahip katılımcıları da dikkate aldığımızda, katılımcıların %64'nin lise ve üstü eğitim düzeyinde olduklarını görülmektedir.

Tablo 3.5.Araştırmaya Katılanların Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	n	%
Öğrenci	51	20,4
Çiftçi	7	2,8
Emekli	10	4,0
Öğretmen	17	6,8
Esnaf	60	24
Ev Hanımı	15	6,0
Memur	45	18
Avukat	2	0,8
Sanayici	3	1,2
Serbest	19	7,6
Diğer	21	8,4
Toplam	250	100

Tablo 3.5'e göre araştırmaya katılanlar, % 20,4'ini öğrenci,% 24 esnaf,% 6,8'i öğretmen, %18'i memur, % 6'sını ev hanımı, % 7,6'sını serbest meslek sahibi, % 4'ü emekli, %2,8'i çiftçi, % 0,8'i avukat, % 1,2'si sanayicive %8,4'ü diğer meslek gruplarından oluşmaktadır. Veriler analiz edildiğinde, katılımcıların %,69,6'sının bir meslek sahibi olarak çalıştığı, çalışmayanların büyük bir bölümünün ise emekli, ev hanımı ve öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.6.Araştırmaya Katılanların Ne Zamandan Beri Bu Yörede İkamet Ettiklerinin Dağılımı

Ne zamandan beri bu yörede ikamet ediyorsunuz	n	%
1-4 yıl	55	22
5-9 yıl	38	15,2
10-14 yıl	37	14,8
15 yıl ve üzeri	120	48
Toplam	250	100

Araştırmaya katılanların ne zamandan beri bu yörede ikamet ediyorsunuz sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, %22'sinin 1-4 yıl aralığında, %15,2'sinin 5-9 yıl aralığında, %14,8'sinin 10-14 yıl aralığında ve 15 yıl ve üzeri ikamet edenlerin oranı ise %48 olarak gerçekleşmiştir. Bu analize göre Kilis ili inanç turizmi açısından değerlendirilebilir için yönelttiğimiz soruların Kilis ilinde uzun yıllardır ikamet eden kişilerden oluşması ankete verilecek cevaplarında objektifliğini arttırmaktadır.

Tablo 3.7.Araştırmaya Katılanların Aylık Hane Gelirlerine Göre Dağılımı

Aylık Hane Geliri	n	%
1000-TL altı	47	18,8
1000-1500-TL	53	21,2
1501-2000-TL	50	20
2001-2500-TL	51	20,4
2501-3000-TL	25	10
3000-TL+	24	9,6
Toplam	250	100

Araştırmaya katılanların hane gelirleri ile verdikleri cevaplar incelendiğinde, %18,8'inin 1000-tl ve altı geliri bulunduğunu, %21,2'sinin 1000-1500-tl arası geliri sahip olduğunu, %20'sinin 1501-2000-tl arası geliri sahip olduğunu, %20,4'ünün 2001-2500-tl arası geliri sahip olduğunu, %10'unun 2501-3000-tl arası geliri sahip olduğunu, %21,2'sinin 1000-1500-tl arası geliri sahip olduğunu, 3000-tl ve üzeri gelire sahip olanların oranı ise %9,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu analize göre Kilis ilinin hane geliri Türkiye ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Bu anlamda ekonomik anlamda hane geliri anlamında fazla pay alamamakla birlikte ekonomik anlamda zayıf olduğuna işaret etmektedir. Bu da bu tür turizm türlerinin gelişmesinin ekonomik girdi sağlayarak hane gelirlerinin artmasına kaynak sağlayacaktır.

3.8.1.3.Araştırmaya Katılanların Araştırmaya Yönelik Görüşleri

Tablo 3.8.Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Yabancı Turistlerle Karşılaşma Oranları

Yabancı turistlerle sık karşılaşma	n	%
Evet	129	51,6
Hayır	121	48,4
Toplam	250	100

Araştırmaya katılanların ne zamandan beri bu yörede ikamet ediyorsunuz sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, %22'sinin 1-4 yıl aralığında, %15,2'sinin 5-9 yıl aralığında, %14,8'sinin 10-14 yıl aralığında ve 15 yıl ve üzeri ikamet edenlerin oranı ise %48 olarak gerçekleşmiştir. Bu analize göre Kilis ili inanç turizmi açısından değerlendirilebilir için yönelttiğimiz soruların Kilis ilinde uzun yıllardır ikamet eden kişilerden oluşması ankete verilecek cevaplarında objektifliğini arttırmaktadır.

Tablo 3.9.Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Yerli ve Yabancı Turistlerle İlgili Düşünceleri

Yerli ve Yabancı turistlerle ilgili düşünceleriniz.	n	%
Sayınca daha fazla gelmelidirler.	203	81,2
Çok fazla gelmekte, sınırlama getirilmelidir.	17	6,8
İbadet amaçlı gelmelerinden memnun değilim.	11	4,4
Turistlerin Kilis ilimize gelmeleri beni ilgilendirmiyor.	18	7,2
Diğer	1	0,4
Toplam	250	100

Araştırmaya katılanların Kilis ilinde yerli ve yabancı turistlerle ilgili düşünceleri sorusuna, verdikleri cevaplar incelendiğinde, %81,2'sinin "sayınca fazla gelmelidirler" cevabını vermiştir. Bu cevaba istinaden yerel halkın büyük bir bölümünün yerli ve yabancı turistlerin gelmesinden yana tavır aldıkları bellidir. Verilen cevapla birlikte halkın büyük bir bölümünde yerli ve yabancı turistlerin

sağlayacağı ekonomik sosyal kültürel kazanımların çıkacağına işaret ettiği sonucunu doğurmaktadır.

Tablo 3.10.Araştırmaya Katılanların Kilis İlinin Ön Plana Çıkarılması Gereken En Önemli Değeri İşaretleyiniz ile İlgili Düşünceleri

Kilis ilinin ön plana çıkarılması gereken en önemli değer hangisidir.	n	%
Dinsel-tarihsel-kültürel yerler	182	72,8
Doğal güzellikler	15	6,0
Tarımsal alanlar(Bağları-zeytinlikler)	42	16,8
Yemekler	10	4,0
Diğer	1	0,4
Toplam	250	100

Araştırmaya katılanlara Kilis İlini ön plana çıkarılması gereken en önemli değeri işaretleyiniz diye sorulmuş ve soruya ankete katılanların büyük bir çoğunluğunu oluşturan 182 kişi (%72,8) dinsel-tarihsel-kültürel yerler diyerek hem Kilis ilinin bu konudaki önemini hem de marka değeri açısından öne çıkarılması gereken değerlerine de vurgu yapmıştır. İkinci önem sırasında ise 42 kişi (16,8) tarımsal alanlar (bağları-zeytinlikleri) cevabı verilmiştir. Üçüncü sırada ise 15 kişi(%6) ile doğal güzellikler, dördüncü sırada 10 kişi (%4) ile yemekleri 1 kişi ise diğer cevabını vermiştir. Verilen cevaplara istinaden ankete katılanların %72,8 sinin Kilis ilinin öne çıkarılması gerektiği değerleri olarak tanımlanmaktadır. Veriler değerlendirildiğinde Kilis halkının, sahip oldukları değerlerin farkında oldukları ve bu değerlerin etkin tanıtımı ve pazarlanması ile şehrin önemli bir inanç turizm merkezine dönüşebileceğinin ifadesidir diyebiliriz. Kilis ilinin önümüzdeki dönemlerde hangi değerlerin ön plana çıkarılması gerektiğine bir nebze olsa ışık tutacağına inanmaktayız.

Tablo 3.11.Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde İnanç Turizmi Açısından Hangi Dinin Değerleri ile İlgili Düşünceleri

Kilis ili hangi dinin değerlerine sahiptir.	n	%
İslam Dini	245	98
Hıristiyanlık	5	2
Musevilik	0	0
Budizm	0	0
Diğer	0	0
Toplam	250	100

Araştırmaya katılanlara Kilis İlinde inanç turizmi açısından hangi dinin değerlerine sahiptir diye soru sorulmuştur. Ankete katılanların neredeyse tamamına yakını (%98) İslam dini eserlerinden mütevellit olduğu kanaatine varmıştır. Ancak Kilis ilinde yaptığımız araştırmalar neticesinde Hıristiyanlık ve Musevilik dini eserlerine de rastlanılmıştır. Bu konuda yerel halk tarafından yeterli araştırma yapılamadığı yerel yönetimlerin bu konuda gereken hassasiyeti gösteremediği kendi mevcut dinimizin vecibelerini yerine getirdiğimizden bu eserler varlığından habersiz olduğumuz ortaya çıkmaktadır. Bu konuda yeterli çalışmaların olmadığı da aşikârdır.

Tablo 3.12.Araştırmaya Katılanların Turizmin Dinler ve Medeniyetler Arası Diyaloga Katkısı ile İlgili Düşünceleri

Turizmin Dinler ve Medeniyetler Arası Diyaloga katkı yapacağını düşünüyor musunuz ?	n	%
Evet	174	69,6
Hayır	41	16,4
Kararsızım	35	14,0
Toplam	250	100

Araştırmaya katılanlara turizmin dinler ve medeniyetler arası diyaloga katkı yapacağını düşünüyor musunuz diye soru sorulmuştur. Kilis yerel halkın %69,6'sı evet cevabı vermiştir.%16,4'ü hayır %14'ü ise kararsız olduklarını beyan etmiştir. Bu cevaplar ışığında günümüz dünyasının en önemli konularından olan dinler ve medeniyetlerin birbirlerini tanıması ve dinlerin ayrıştırıcı değil birleştirici bir rol üstlendiği ve bununda tabi ki turizm ile gerçekleşeceği sonucu çıkmaktadır.

3.8.2.Kilis İlinde Yerli Turistler Üzerine Yapılan Araştırmanın Veri Analizleri

3.8.2.1. Yerli Turiste Yönelik Gerçekleştirilen Araştırma Verilerinin Analizi

Kilis ilini ziyaret eden turistlerin bakış açısıyla inanç turizmi açısından Kilis ilinin değerlendirilmesi ve belirlenmesine yönelik araştırmaya rastgele seçilen 92 örneklem katılmıştır. Araştırma verileri örneklem grubunu oluşturan 92 örneklemin anket sorularına verdiği cevaplardan oluşmaktadır.

3.8.2.2. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Tablo 3.13.Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Bay	62	67,4
Bayan	30	32,6
Toplam	92	100

Tablo 3.13'den de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan 92 örneklemin, 62 kişisi (%67,4) erkek, 30 kişisi (%32,6) ise bayandır. Anket çalışmasına erkek bireyler daha fazla rağbet etmektedir.

Tablo 3.14.Araştırmaya Katılanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	n	%
15-24	7	7,6
25-34	30	32,6
35-44	24	26,1
45-54	17	18,5
55 ve üzeri	14	15,2
Toplam	92	100

Araştırmaya katılanların yaş dağılımları incelendiğinde, %7,6'sı 15-24 yaş grubu, %32,6'sı 25-34 yaş grubu, %26,1'i 35-44 yaş grubu, %18,5'i 45-54 yaş grubu ve son olarak 55 yaş ve üzeri grubu %15,2 olarak gerçekleşmiştir. Verilere göre araştırmaya katılanların yaş gruplarına göre orta yaş grubu bireylerin seyahate daha yakın oldukları genç ve yaşlı sayılabilecek bireylerin bu konuya daha uzak durdukları Kilis ili için gezme ve görme isteklerinin az olduğunu söylememiz

mümkündür. Aynı şekilde anket çalışmasında yaş grupları ilerledikçe ankete katılma isteklerinin az olduğu görülmektedir.

Tablo 3.15.Araştırmaya Katılanların Medeni Durumları

Medeni Durum	n	%
Evli	41	44,6
Bekâr	51	55,4
Toplam	92	100

Araştırmaya katılanların medeni durum dağılımlarına incelendiğinde, 41 kişi (%44,6) evlilerden oluşurken, 51 kişisi (%55,4) bekârlardan oluşmaktadır.

Tablo 3.16: Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	n	%
Okuma Yazma Yok	10	10,9
İlkokul	18	19,6
Ortaokul	14	15,2
Lise	24	26,1
Üniversite	24	26,1
Yüksek Lisans	2	2,2
Doktora	0	0
Toplam	92	100

Araştırmaya katılanların eğitim durumu dağılımları incelendiğinde, %26,1'i lise mezunu, yine aynı oranla üniversite mezunları oluşturmaktadır. %26,4 ile lisans mezunları gelmektedir. En az katılımı ise %2,2 ile yüksek lisans mezunları oluşturmaktadır. Bunun yanında okuma yazma bilmeyenlerin oranı da %10,9'dur.Diğer bir ifade ile örneklem grubunun yarısından fazlasının eğitim düzeyinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Yine lise düzeyindeki eğitime sahip katılımcıları da dikkate aldığımızda, katılımcıların %64'nın lise ve üstü eğitim düzeyinde olduklarını görülmektedir.

Tablo 3.17.Araştırmaya Katılanların Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	n	%
Öğrenci	24	26,1
Çiftçi	0	0
Emekli	12	13,0
Öğretmen	3	3,3
Esnaf	28	30,4
Ev Hanımı	0	0
Memur	5	5,4
Avukat	0	0
Sanayici	0	0
Serbest	19	20,7
Tüccar	1	1,1
Toplam	92	100

Tablo 3.17'ye göre araştırmaya katılanlar, % 26,1'ini öğrenci,% 30,4 esnaf,% 3,3'i öğretmen, %5,4'i memur, % 1,1'tüccar, % 20,7'sını serbest meslek sahibi, % 13'ü emekli, meslek gruplarından oluşmaktadır. Veriler analiz edildiğinde, katılımcıların %69,9'sının bir meslek sahibi olarak çalıştığı, çalışmayanların büyük bir bölümünün ise emekli ve öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.18. Araştırmaya Katılanların Aylık Hane Gelirlerine Göre Dağılımı

Aylık Hane Geliri	n	%
1000-TL altı	24	26,1
1000-1500-TL	5	5,4
1501-2000-TL	1	1,1
2001-2500-TL	7	7,6
2501-3000-TL	10	10,9
3000-TL+	45	48,9
Toplam	92	100

Araştırmaya katılanların hane gelirleri ile verdikleri cevaplar incelendiğinde, %26,1'inin 1000-tl ve altı geliri bulunduğunu, %5,4'sinin 1000-1500-tl arası geliri sahip olduğunu, %1,1'sinin 1501-2000-tl arası geliri sahip olduğunu, %7,6'sının 2001-2500-tl arası geliri sahip olduğunu, %10,9'unun 2501-3000-tl arası geliri sahip olduğunu, %48,9'sinin 3000-tl ve üzeri gelire sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu analize göre Kilis iline ziyaret eden bireylerin hane geliri Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Bu verilerden yola çıkarak ekonomik anlamda hane geliri

yüksek olan bireylerin seyahata ve seyahat edebilme eğilimlerinin daha yüksek olduğunu göstermekle birlikte Kilis iline getiri sağlaması bakımından önemli bir potansiyele sahip olduğunu da göstermektedir.

3.8.2.3.Araştırmaya Katılanların Araştırmaya Yönelik Görüşleri

Tablo 3.19.Araştırmaya Katılanların Geldikleri Şehirlere Göre Dağılımları

Hangi şehirden geliyorsunuz	n	%
Adana	5	5,4
Afyon	4	4,3
Ağrı	2	2,2
Ankara	7	7,6
Antalya	4	4,3
Aydın	2	2,2
Bilecik	1	1,1
Bursa	8	8,7
Antakya	6	6,5
Isparta	1	1,1
İstanbul	17	18,5
İzmir	8	8,7
Konya	4	4,3
Kütahya	1	1,1
K.maraş	6	6,5
Muğla	3	3,3
Samsun	1	1,1
Van	1	1,1
Zonguldak	1	1,1
Osmaniye	5	5,4
Düzce	5	5,4
Toplam	92	100

Tablo 3.19'a göre araştırmaya katılanlar 21 farklı ilden geldiklerini ortaya koymuştur. Bu da şu sonucu ortaya koymaktadır ki farklı şehirlerden Türkiye'nin tüm şehirlerine seyahat rahatlıkla sağlanabilmektedir. Kilis iline gelenlerin %23,7'si Kilis iline komşu olan ve yakın illerden gelen kişilerden oluşmaktadır.%28,3 ise Marmara Bölgesi şehirlerinden gelmiştir.

Tablo 3.20.Araştırmaya Katılanların Din ve İnançlarına Göre Dağılımları

İnancınız/Dininiz	n	%
İslam Dini	92	100
Hıristiyanlık	0	0
Musevilik	0	0
Diğer	0	0
Toplam	92	100

Araştırmaya katılanlarına din ve inançları konusunda sorular sorulmuştur. Ankete katılan bireyler arasında İslam dini haricinde gayrimüslim bireylere rastlanılmamıştır.

Tablo 3.21.Araştırmaya Katılanların Kilis İline Kaç Kez Geldiklerine Göre Dağılımları

Kaçıncı gelişiniz	n	%
İlk defa	82	89,1
İkinci Kez	8	8,7
Üçüncü Kez	0	0
Üç defadan fazla	2	2,2
Toplam	92	100

Araştırmaya katılanların %89,1 gibi çoğunlukta kalan bir oranın Kilis iline ilk defa ziyarette bulunmuştur. İkinci kez gelenler ise %8,7 oran oluşturmaktadır.

Tablo 3.22.Araştırmaya Katılanların Kilis İline Ziyaret Etmelerinde Etkili Olan Araçların Dağılımları

Kilis ilini ziyaret etmenizdeki etkili olan araçlar	n	%
Seyahat Acentesi	2	2,2
Tv-Radyo	2	2,2
İnternet-Yazılı Basın	14	15,2
Arkadaş tavsiyesi	38	41,3
Diğer	36	39,1
Toplam	92	100

Tablo 3.22'ye göre araştırmaya katılanların Kilis iline ziyaret etmelerinde etkili olan araçların sıralamasında %41,3 oranla arkadaş tavsiyesi, %15,2'si internet-

yazılı basın, %2,2'si Tv-Radyo %2,2'si Seyahat Acentesi ve %39,1 sair araçların olduğunu söylemişlerdir. Bu tablo turizm aktivitelerinde ve turizm faaliyetlerinde arkadaş tavsiyesinin diğer pazarlama araçlarından daha etkin bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Kilis iline yapılan ziyaret de bunu kanıtlar niteliktedir.

Tablo 3.23. Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Buldukları Gün Sayıları

Kilis ilinde ne zamandan beri kalıyorsunuz	n	%
Bir günden az	1	1,1
1-3 gün	53	57,6
4-7 gün	33	35,9
7+	5	5,4
Toplam	92	100

Araştırmaya katılanların verdikleri cevaplar doğrultusunda, %58,8'nin Kilis ilini ziyaret edip tekrar dönen günübirlikçi ziyaretçiler oluşturduğu sonucu çıkmaktadır. Buna göre Kilis iline gelen ziyaretçilerin Kilis ilinde kalma süreleri düşüktür.

Tablo 3.24. Araştırmaya Katılanların Kilis İlindeki Konaklama Tesisi Türüne Göre Dağılımları

Kilis ilinde konaklanan tesis türü	n	%
Otel	70	76,1
Misafirhane	2	2,2
Pansiyon	1	1,1
Akraba Yanı	14	15,2
Diğer	5	5,4
Toplam	92	100

Tablo 3.24'e göre araştırmaya katılanların Kilis ilinde konaklanan tesis türleri sorulmuştur. %76,1'i otel'de, %2,2'si misafirhanede, %1,1'i pansiyonda %15,2'si akraba yanında, %5,4'ü ise diğer konaklama türünü tercih etmiştir. Buda şunu göstermiştir ki konaklama işletmeleri bakımında Kilis ilinde otelcilik başı çekmektedir. Gelenlerin tercihi bu yönde olmuştur.

Tablo 3.25.Araştırmaya Katılanların Kilis İline Geliş Amaçlarına Göre Dağılımları

Kilis iline geliş amacınız	n	%
İş seyahati	23	25
Eğitim	6	6,5
İnanç-İbadet	44	47,8
Dinlenme-Eğlence	4	4,3
Diğer	15	16,3
Toplam	92	100

Araştırmaya katılanların Kilis iline geliş amaçları ile sorular sorulmuştur. Kilis iline iş seyahati ile gelenlerin oranı %25, eğitim amaçlı gelenlerin oranı %6,5 İnanç ve ibadet için gelenlerin oranı %47,8, dinlenme ve eğlenme amacı ile gelenlerin oranı%4,3 diğer sebeplerden ötürü gelenlerin oranı ise %16,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlardan en yüksek olanı ve tezimizin yazılması için bana kaynak oluşturan en önemli amaç inanç ve ibadet olarak karşımıza çıkmıştır. Kilis iline gelen bireylerin neredeyse yarıya yakını inanç ve ibadet amaçlı gelmekte ve buradan memleketlerine dönmektedirler.İnanç ve ibadet anlamında potansiyeli bulunan bir şehir olduğunun da kanıtı olarak ifade edilebilmektedir.

Tablo 3.26.Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Ziyaret Ettikleri Yerlere Göre Dağılımları

Kilis ilinde ziyaret ettiğiniz yerler	n	%
Tekye Cami ve Tekye Mevlevihanesi	92	100
Şurahbil Bin Hasane Türbesi	44	47,8
Şih Muhammed Bedevi Türbesi	44	47,8
Oylum Höyük	44	47,8
Ravanda Kalesi	44	47,8
Diğer	0	0
Toplam	92	100

Tablo 3.26'ya göre araştırmaya katılanların Kilis ilinde ziyaret etmeleri gerekliliği yüksek olan inanç turizm merkezleri yerleri konusunda bilgi istenmiştir. Bu konuda 92 kişiden 92 si hem Tekye Cami ve Tekye Mevlevihanesini, 92 kişiden 44'ü Şurahbil Bin Hasane, Şih Muhammed Bedevi Türbesi, Oylum Höyük, Ravanda Kalesini de ziyaret etmişlerdir.Bu anket şunu göstermiştir ki Kilis iline ibadet ve

inanç amaçlı gelen ziyaretçiler inanç turizmi açısından inanç turizm merkezlerinden en önemlilerini gezdikleri ve gördüklerini söyleyebiliriz.

Tablo 3.27. Araştırmaya Katılanların Kilis İline Yeniden Gelme Konusundaki Görüşleri

Kilis iline yeniden gelmeyi düşünür müsünüz?	n	%
Evet	65	70,7
Hayır	12	13
Kararsızım	15	16,3
Toplam	92	100

Araştırmaya katılanların büyük bir bölümünün (70,7'si) Kilis ili ziyaretinden memnun ayrıldıkları yeniden gelmeleri yönünde karar almaları da bir sonraki seyahat ve turizm hareketliliğine katkı sağlayacağına işaret etmektedir.

Tablo 3.28. Araştırmaya Katılanların Kilis İline Seyahatlerinin Değerlendirilmesi

Kilis ilindeki seyahatinizi değerlendiriniz	n	%
Çok memnunuz	39	42,4
Memnunuz	42	45,7
Kararsızım	10	10,9
Memnun değilim	0	0
Hiç memnun değilim	1	1,1
Toplam	92	100

Tablo 3.28'e göre araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu Kilis iline yaptıkları seyahatten memnun ayrıldıklarını göstermektedir.

3.8.3. Kilis İlinde Yabancı Turistler Üzerine Yapılan Araştırmanın Veri Analizleri

3.8.3.1. Yabancı Turiste Yönelik Gerçekleştirilen Araştırma Verilerinin Analizi

Kilis ilini ziyaret eden yabancı uyruklu turistlerin bakış açısıyla inanç turizmi açısından Kilis ilinin değerlendirilmesi ve belirlenmesine yönelik araştırmaya rastgele seçilen 49 örneklem katılmıştır. Araştırma verileri örneklem grubunu oluşturan 49 örneklemin anket sorularına verdiği cevaplardan oluşmaktadır.

3.8.3.2. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Tablo 3.29. Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Bay	44	89,8
Bayan	5	10,2
Toplam	49	100

Tablo 3.29'dan da anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan 49 örneklemin, 44 kişisi (%89,8) erkek, 5 kişisi (%10,2) ise bayandır. Anket çalışmasına erkek bireyler daha fazla rağbet etmektedir.

Tablo 3.30. Araştırmaya Katılanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	n	%
15-24	0	0
25-34	22	44,9
35-44	26	53,1
45-54	1	2,0
55 ve üzeri	0	0
Toplam	49	100

Araştırmaya katılanların yaş dağılımları incelendiğinde, %44,9'u 25-34 yaş grubu, %53,1'i 35-44 yaş grubu, %2'si 45-54 yaş grubu oluşturmuş, 55 yaş ve üzeri grubu ile 15-24 yaş grubu bireyler bu anket de yer almamıştır. Verilere göre araştırmaya katılanların yaş gruplarına göre orta yaş grubu bireylerin seyahate daha yatkın oldukları genç ve yaşlı sayılabilecek bireylerin bu konuya daha mesafeli yaklaştıkları Kilis ili için gezme ve görme isteklerinin az olduğunu söylememiz mümkündür.

Tablo 3.31. Araştırmaya Katılanların Medeni Durumları

Medeni Durum	n	%
Evli	30	61,2
Bekar	19	38,8
Toplam	49	100

Araştırmaya katılanların medeni durum dağılımlarına incelendiğinde, 30 kişi (%61,2) evlilerden oluşurken, 19 kişisi (%38,8) bekârlardan oluşmaktadır.

Tablo 3.32.Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	n	%
Okuma Yazma Yok	0	0
İlkokul	9	18,4
Ortaokul	0	0
Lise	32	65,3
Üniversite	8	16,3
Yüksek Lisans	0	0
Doktora	0	0
Toplam	49	100

Araştırmaya katılanların eğitim durumu dağılımları incelendiğinde, %18,4'si ilkokul seviyesinde, %65,3 lise seviyesinde öğrenim görmüşlerdir. En az katılımı ise %16,3 ile üniversite mezunları oluşturmaktadır. Analizi yorulmayacak olursak örneklem grubunun yarısından fazlasının eğitim düzeyinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Yine lise düzeyindeki eğitime sahip katılımcıları da dikkate aldığımızda, katılımcıların %81,6'sının lise ve üstü eğitim düzeyinde olduklarını görülmektedir.

Tablo 3.33.Araştırmaya Katılanların Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	n	%
Öğrenci	16	32,7
Çiftçi	0	0
Emekli	0	0
Öğretmen	0	0
Esnaf	0	0
Ev Hanımı	0	0
Memur	0	0
Avukat	0	0
Sanayici	0	0
Serbest	0	0
Tüccar	21	42,9
Diğer	12	24,5
Toplam	49	100

Tablo 3.33'e göre araştırmaya katılanlar, % 32,17'sini öğrenci,% 42,9 esnaf,% 12'si diğer meslek gruplarından oluşmaktadır. Veriler analiz edildiğinde, katılımcıların %67,4'ünün bir meslek sahibi olarak çalıştığı, çalışmayanların büyük bir bölümünün ise emekli ve öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.34.Araştırmaya Katılanların Aylık Hane Gelirlerine Göre Dağılımı

Aylık Hane Geliri	n	%
1000-Usd altı	1	2,2
1000-1500-Usd	10	20,4
1501-2000-Usd	11	22,4
2001-2500-Usd	15	30,6
2501-3000-Usd	7	14,2
3000-Usd+	5	10,2
Toplam	49	100

Araştırmaya katılanların hane gelirleri ile verdikleri cevaplar incelendiğinde, %2,2'sinin 1000-usd ve altı geliri bulunduğunu, %20,4'sinin 1000-1500-usd arası geliri sahip olduğunu, %22,4'sinin 1501-2000-usd arası geliri sahip olduğunu, %30,6'sının 2001-2500-usd arası geliri sahip olduğunu, %14,2'sinin 2501-3000-usd arası geliri sahip olduğunu, %10,2'sinin 3000-usd ve üzeri gelire sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu analize göre Kilis iline ziyaret eden bireylerin hane geliri Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Bu verilerden yola çıkarak ekonomik anlamda hane geliri yüksek olan bireylerin seyahate ve seyahat edebilme eğilimlerinin daha yüksek olduğunu göstermekle birlikte Kilis iline getiri sağlaması bakımından önemli bir potansiyele sahip olduğunu da göstermektedir.

3.8.3.3.Araştırmaya Katılanların Araştırmaya Yönelik Görüşleri

Tablo 3.35.Araştırmaya Katılanların Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımları

Hangi ülkeden geliyorsunuz	n	%
Almanya	5	10,2
Amerika Birleşik Devletleri	3	6,1
Birleşik Arap Emirlikleri	8	16,3
İngiltere	6	12,2
Mısır	2	4,1
Suriye	25	51,0
Diğer	0	0
Toplam	49	100

Tablo 3.35'a göre araştırmaya katılanlar anket çalışmaları sırasında tesadüfi bir şekilde yapılan zamanlama ile karşılaşılan yabancı ziyaretçiler oluşturmuştur.6 farklı ülkeden geldiklerini ortaya koymuştur.Bu oranlardan en yüksek olan Kilis iline

sınır komşusu konumundaki Suriye devleti vatandaşları oluşturmaktadır. Bu oran tüm ankete katılanların %51'dir. Bu da şu sonucu ortaya koymaktadır ki sınır komşusu ülkelerin ülkeler arası diyalogun çok dikkatli bir şekilde izlenmesini sosyal ve kültürel anlamda birbirlerini geçmişten bu yana etkilemiş toplulukların diğer komşu ülkedeki ekonomik turizm ve diğer alanlarda katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

Tablo 3.36. Araştırmaya Katılanların Din ve İnançlarına Göre Dağılımları

İnancınız/Dininiz	n	%
İslam Dini	34	69,4
Hıristiyanlık	15	30,6
Musevilik	0	0
Diğer	0	0
Toplam	49	100

Araştırmaya katılanlarına din ve inançları konusunda sorular sorulmuştur. Ankete katılan bireylerin %69,4'ü İslam dini, %30,6'sı Hıristiyanlık cevabını vermişlerdir. İslam dini cevabı verenlerin çoğu Ortadoğu ülkelerinden gelen vatandaşlardır.

Tablo 3.37. Araştırmaya Katılanların Kilis iline Kaç Kez Geldiklerine Göre Dağılımları

Kaçıncı gelişiniz	n	%
İlk defa	35	71,4
İkinci Kez	11	22,4
Üçüncü Kez	3	6,1
Üç defadan fazla	0	0
Toplam	49	100

Araştırmaya katılanların %71,4'ü gibi çoğunlukta kalan bir oranın Kilis iline ilk defa ziyarette bulunmuştur. İkinci kez gelenlerin oranı ise %22,4'tür. Üçüncü kez gelenlerin oranı ise %6,1'dir.

Tablo 3.38.Araştırmaya Katılanların Kilis İline Ziyaret Etmelerinde Etkili Olan Araçların Dağılımları

Kilis ilini ziyaret etmenizdeki etkili olan araçlar	n	%
Seyahat Acentesi	0	0
Tv-Radyo	0	0
İnternet-Yazılı Basın	27	55,1
Arkadaş tavsiyesi	2	4,1
Diğer	20	40,8
Toplam	49	100

Tablo 3.38'e göre araştırmaya katılanların Kilis iline ziyaret etmelerinde etkili olan araçların sıralamasında %55,1 internet-yazılı basın, %4,1 oranla arkadaş tavsiyesi ve %40,8'i sair araçların etkili olduğunu söylemişlerdir. Bu tablo turizm aktivitelerinde ve turizm faaliyetlerinde yerli turist anket analizinin tam aksine arkadaş tavsiyesinin az olduğu internet ve yazılı basının diğer pazarlama araçlarından daha etkin bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Kilis iline yapılan ziyaret de bunu kanıtlar niteliktedir.

Tablo 3.39.Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Buldukları Gün Sayıları

Kilis ilinde ne zamandan beri kalıyorsunuz	n	%
Bir günden az	28	57,1
1-3 gün	17	34,7
4-7 gün	4	8,2
7+	0	0
Toplam	49	100

Araştırmaya katılanların verdikleri cevaplar doğrultusunda, %57,1'nin Kilis ilini ziyaret edip tekrar dönen gütübirlükçi ziyaretçiler oluşturduğu sonucu çıkmaktadır. Buna göreKilis iline gelen ziyaretçilerin Kilis ilinde kalma süreleri düşüktür.

Tablo 3.40.Araştırmaya Katılanların Kilis İlindeki Konaklama Tesisi Türüne Göre Dağılımları

Kilis ilinde konaklanan tesis türü	n	%
Otel	48	98,0
Misafirhane	0	0
Pansiyon	0	0
Akraba Yanı	1	2,0
Diğer	0	0
Toplam	49	100

Tablo 3.40'a göre araştırmaya katılanların Kilis ilinde konaklanan tesis türleri sorulmuştur.%98'i otel'de, %2'si ise akraba yanında konaklama türünü tercih etmiştir. Buda şunu göstermiştir ki konaklama işletmeleri bakımında Kilis ilinde otelcilik başı çekmektedir. Gelenlerin tercihi bu yönde olmuştur.

Tablo 3.41.Araştırmaya Katılanların Kilis İline Geliş Amaçlarına Göre Dağılımları

Kilis iline geliş amacınız	n	%
İş seyahati	19	38,8
Eğitim	15	30,6
İnanç-İbadet	5	10,2
Dinlenme-Eğlence	0	0
Diğer	10	20,4
Toplam	49	100

Araştırmaya katılanların Kilis iline geliş amaçları ile sorular sorulmuştur. Kilis iline iş seyahati ile gelenlerin oranı %38,8, eğitim amaçlı gelenlerin oranı %30,6, İnanç ve ibadet için gelenlerin oranı %10,2, dinlenme ve eğlenme amacı ile gelenlerin oranı %0, diğer sebeplerden ötürü gelenlerin oranı ise %20,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlardan en yüksek olanı ticaret amaçlı yapılan gezilerdir. Tezimizin amaçları arasında yer alan inanç turizmi'nin değerlendirilmesi gelen turistlerin Ortadoğu ülke vatandaşları olmasına rağmen bazı eksikler ve tanıtımımızın olmaması bu potansiyelin farklı il ve ülkelere kaymasına neden olmaktadır.

Tablo 3.42.Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Ziyaret Ettikleri Yerlere Göre Dağılımları

Kilis ilinde ziyaret ettiğiniz yerler	n	%
Tekye Camii ve Tekye Mevlevihanesi	49	100
Şurahbil Bin Hasane Türbesi	5	10,2
Şih Muhammed Bedevi Türbesi	5	10,2
Oylum Höyük	5	10,2
Ravanda Kalesi	5	10,2
Diğer	0	0
Toplam	49	100

Tablo 3.42'ye göre araştırmaya katılanların Kilis ilinde ziyaret etmeleri gerekliliği yüksek olan inanç turizm merkezleri yerleri konusunda bilgi istenmiştir. Bu konuda 49 kişiden 49'u Tekye Cami ve Tekye Mevlevihanesini ziyarette bulunmuştur. Ancak 49 kişiden %10,2'si Şurahbil Bin Hasane, Şih Muhammed Bedevi Türbesi, Oylum Höyük, Ravanda Kalesini de ziyaret etmişlerdir. Bu anket şunu göstermiştir ki Kilis iline ibadet ve inanç amaçlı gelen ziyaretçiler inanç turizmi açısından inanç turizm merkezlerinden en önemlilerini gezdikleri ve gördüklerini söyleyebiliriz.

Tablo 3.43.Araştırmaya Katılanların Kilis İline Yeniden Gelme Konusundaki Görüşleri

Kilis iline yeniden gelmeyi düşünür müsünüz?	N	%
Evet	45	91,8
Hayır	0	0
Kararsızım	4	8,2
Toplam	49	100

Araştırmaya katılanların büyük bir bölümünün (91,8'i) Kilis ili ziyaretinden memnun ayrıldıkları yeniden gelmeleri yönünde karar almaları da bir sonraki seyahat ve turizm hareketliliğine katkı sağlayacağına işaret etmektedir.

Tablo 3.44. Araştırmaya Katılanların Kilis İline Seyahatlerinin Değerlendirilmesi

Kilis ilindeki seyahatinizi değerlendiriniz	n	%
Çok memnunum	29	59,2
Memnunum	16	32,7
Kararsızım	4	8,2
Memnun değilim	0	0
Hiç memnun değilim	0	0
Toplam	49	100

Tablo 3.44'e göre araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu Kilis iline yaptıkları seyahatten memnun ayrıldıklarını göstermektedir.

SONUÇ

İnanç turizmi açısından Kilis ilinin değerlendirilmesi isimli bu çalışmada, Kilis ilinde yaşayan yerel halk ve Kilis iline gelen yerli ve yabancı turistler üzerinde uygulanmıştır. Uygulamada; yerel halktan 250 kişi ve yerli turistten 92, yabancı turistlerden 49 kişiye uygulanan 15.08.2014 tarihinde başlanıp 15.10.2014 tarihinde sonlandırılan anket çalışması ile Kilis ilinin İnanç Turizmi değerlerini ve İnanç Turizm'inin yeri, önemi ve etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda yapılan araştırma bulguları yerel halk, yerli turist ve yabancı turistler açısından ayrı ayrı çıkarmaya çalışılmıştır. Bu bulunan verilerin analizi doğrultusunda Kilis ilinin yerel halkına göre:

Kilis ili yerel halkının turizm hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları, turizmin özellikle potansiyeli bulunan İnanç Turizminin gelişmesi ekonomik anlamda kazanç sağlayacağını, gelen turistlerin ziyareti esnasında yapacakları her türlü alışverişin esnafa olumlu bir şekilde yansıtacağını, yöre halkının yaşama standartlarının yükseleceğini ekonomik anlamda katkı yapacağını beyan etmişlerdir. Farklı dinlere karşı saygılı oldukları, Kilis ilinde bulunan Kilise ve Havra'nın restore edilmesine sıcak baktıklarını buna dayanarak farklı dinlere mensup turistlerin dinler ve medeniyetler arası diyalogu artıracaklarını dile getirmişlerdir. Gelen turistlerin halkın kültürle ve ahlaki yapısını bozmayacağını dünya barışın sağlanması ve ülkelerin birbirlerini tanıma ve yakınlaşmasında turizmin payını büyük olacağı kanaati yüksektir. Turizm bilincini oluşturabilmek için halkın daha açık, anlaşılır bilgilendirmelerin yapılması gerekliliği ön plana çıkmıştır. Diğer İnanç Turizm merkezleri olan Şanlıurfa, Hatay, Mardin, Gaziantep kadar hak ettiği değerin verilmediği ve bu iller kadar tanınmadığı, turizm ve İnanç Turizm'i anlamında yerel yönetimlerden yeteri kadar katkı sağlanmadığını, turizm ve İnanç Turizm'i anlamında yapılacak her türlü projeyi destekleyecekleri sonucu çıkmıştır.

Yerli turistin anketlere verdiği cevapların analizi doğrultusunda:

Kilis iline gelen yerli turistlerin Kilis ili için; İnanç Turizm'i ibadet alanlarının yeterli olduğunu buna dayanarak İnanç Turizmi açısından zengin bir potansiyel barındırdığını fikri ortaya çıkmıştır. Bu zengin potansiyelin yeterli

donanım ve ekipmânlarla (kitap, kitapçık, broşür, vb. tanıtıcı metaryaller) tanıtımını yapılamadığını, seyahat acentalarının tanıtıcı ve bilgilendirici kataloglarında yer alamadığını bu sayılan etmenlerin bir araya gelmesi ile yöre halkının yaşama standartlarının yükseleceğini ekonomik anlamda katkı yapacağı sonucu çıkmıştır.

Yabancı turistin anketlere verdiği cevapların analizi doğrultusunda:

Kilis iline gelen yabancı turistlerin inanç turizmi değerlendirilmesi ve potansiyelin belirlenmesi ile ilgili olarak turizm alt yapısının eksik olduğu, turizm çeşitlendirilmesinin yapılması ve sürdürülebilir turizm için özellikle inanç turizmi için yerel ve ulusal alanda turizm politikalar içerisinde yer alması gerekliliğinin ibadet alanlarının yeterli olduğunu buna dayanarak inanç turizmi açısından zengin bir potansiyel barındırdığını, bu zengin potansiyelin yeterli donanım ve ekipmanlarla (kitap, kitapçık, broşür, vb. tanıtıcı metaryeller) tanıtımını yapılamadığını, seyahat acentalarının tanıtıcı ve bilgilendirici bilgilere kataloglarında yer alamaması ile birlikte Kilis ile ilgili haberlere yer verilmediğinin, Kilis iline sadece turizmi açısından değil diğer doğal ve kültürel güzelliklere zemin hazırladığını, bu sayılan etmenlerin bir araya gelmesi ile yöre halkının yaşama standartlarının yükseleceğini ekonomik anlamda katkı yapacağı sonucu çıkmıştır.

Yabancı turistlere yönelik gerçekleştirilen araştırma verilerinden elde edilen bulgulara göre: Kilis Valiliği Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü verilerine göre; 2013 yılında 10,462 yabancı turistin Kilis iline ziyaret de bulunmuştur. Kilis iline gelen misafirlerin çoğunun Suriye ve Ortadoğu kaynaklı olduğu bilgisi yer almaktadır. Araştırmada, Kilis ilinin inanç turizmi kapsamında, lokâl olarak en yakın bölge olan Arap ve Ortadoğu ülkelerinden turist çekebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Avrupa ve Amerikalı turist oranının ise oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, Kilis ilinin inanç turizm merkezli eserlerinin ve değerlerinin tanıtımı Arap ve Ortadoğu ülkelerine yapılması Kilis ili menfatine olacağı yönündedir.

Sonuç olarak, geniş ve köklü bir inanç ve kültüre sahip olan Anadolu toprakları üzerinde, her din veya inanç sistemi için kutsal sayılan çeşitli yerler bulunmaktadır. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam tarihi açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Kilis en az bu bölge çevresinde yer alan Antakya, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Diyarbakır, Mardin Adana, Mersin ve Kahramanmaraş kadar

önem taşımaktadır. Bu önemi birkaç açıdan ele alınıp yerel halk, yerli turist ve yabancı turist nezdinde değerlendirilerek bu önemin gerçekçiliğine vurgu yapılmaya çalışılmıştır. Kilis yüzyıllar boyunca birçok medeniyete, kültüre ve inanca ev sahipliği yapmış ve semavi dinlerin başlangıcı olarak kabul edilen bir coğrafyaya da yakın bir konumda bulunuyor olunması, yerli ve yabancı turistlerin şehre gelmesinde önemli bir rol üstleneceği aşikârdır. Kilis ilinde İslam öncesi devirlere ait kalıntılara rastlansa da İslam eserleri olan, medrese, cami gibi inanç turizmi açısından önemli bir yere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu eserlerle birlikte halkın inançlarını ön plana çıkaran tekke, zaviye, dergâh, türbe ve diğer din inançlarına özgü ziyaretgâhlarla da bölgeye turist çektiği, yukarıdaki yapılan anket sonuçlarından anlaşılmaktadır. Bunun yanında Roma uygarlığı zamanından kalma eserlerinde ortaya çıkması Kilis'in mevcut kültür ve inançları daha da anlaşılır hale getirerek turizm potansiyelini daha da arttırmıştır. Bu turizm türünün potansiyelinin belirlenmesi ve akademik bir çerçevede gün ışığına çıkarılması ve kamuoyu ile paylaşılması Halkın İnanç turizmine bakış açısı ve gelen ziyaretçilerinde ne beklediği konusunda yeni fikirlerin ortaya çıkmasına ve bu fikirlerin inanç turizmi kapsamında geliştirilebilmesini yol açacağına inanılmaktadır.

KAYNAKÇA

ABACILAR, P. (2008). “Doğal ve Kentsel Sit Alanlarında Kültür Turizmi ve YönetimiBoğaziçi Arnavutköy Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

AKAT, Ö. (2000).Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği, Ekin Kitabevi, Bursa.

AKOVA, O. (1995). Golf Turizmi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

AKOVA, O. ve ÇETİNKAYA, A. (1999). “Safranbolu’yu Ziyaret Eden Turistlerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Ziyaretçilere Yönelik Kültür Turizmi Değerlendirmesi. Kültür Turizmi Semineri”(ss 49-61),Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksek Okulu Turizm-Otelcilik Programı Yayınlanmamış Bildirileri. 21-22 Nisan 1999, Zonguldak.

AKOVA, O. (1996). Golf Turizmi. Turizm ve Teknik. Nisan-Mayıs 1996.s.130

AKSOY, M. (2002). “Türkiye’de İnanç Turizmine Genel Bir Bakış ve Hıristiyanlığın Seyahate Verdiği Önem.” Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu- III, Dinler Tarihi Yayınları, Ankara.

AKTAŞ, A. (2002). Turizm İşletmeciliği ve Yönetimi (2. Baskı), Antalya: Detay Yayıncılık, Antalya.

ALLPORT, G. W. (2004). Birey ve Dini (Individual and his Religion), Elis Yayınları, Ankara.

ARASTEH, M. ve EILEMİ, R.M. (2011). “The Role of Religion and Islam in the TourismIndustry of Iran”, 1-13.

Web: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1773827adresinden 8 Ocak 2013’de alınmıştır.

ARPAÇI, Ö.,ZENGİN, B.,BATMAN, O. (2012).“Karamanın Mağara Turizmi Potansiyeli ve Turizm Açısından Kullanılabilirliği”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (23): 59-64, Karaman.

ARTUN, E. (2004). Türk Halk Edebiyatına Giriş,İstanbul.

ARTUN, E. (2005). Türk Halkbilimi, Kitabevi, İstanbul.

BAHAR, B.Ö. (2011). Kilis Şairleri , Yayınlanmamış Yükselisans Tezi, Kütahya.

BAŞÇI, A. (2011). Türkiye’de İnanç Turizmi Kapsamında Aziz Pavlus’un Yeri, Önemi ve Turistik Ürün Potansiyelinin Değerlendirilmesinde Tanıtım

Faaliyetlerinin Rolü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

BAŞÇILLAR, S. (1968). **Kilis Divan Şairleri Antolojisi**, İstanbul.

BEBEKOĞLU, S. TEKTUNA, M. (2008). **Kentsel Mimari, Kırsal Mimari Yazıt Eserleri Kilis Kültür Envanteri**, Ankara.

BERK, F.M. (2011). “**İnanç ve Doğa Turizminin Kesiştiği Nokta:Aziz Paul Yolu**” 1.Uluslararası, 4.Ulusal Eğirdir Turizm Sempozyumu ve Göller Bölgesi Değerleri Çalıştayı, Sy. 280, Isparta.

BEYAZIT, Y. (2013). “**Hurufat Defterlerinin Şehir Tarihi Araştırmalarındaki Yeri**” Pamukkale Üniversitesi, s.39-69, Denizli.

BİLGİN, A. (2004). **Osmanlı Saray Mutfağı**, 1.Baskı, İstanbul Kitabevi, s.21, İstanbul.

BİLİM, Y. (2014). **İnanç Turizmi Seçme Konular:İnanç Merkezlerinin Pazarlanması ve Türkiye Ölçeğinde Eleştirel Noktalar:Hatay Örneği, Çizgi Kitabevi,Konya.**

BORATAV, P. N. (1997). “**100 Soruda Türk Folkloru**”, Gerçek Yayınevi. İstanbul.

BORATAV, P. N. (1999). “**100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**”, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

BORATAV, P. N. (1994). “**100 Soruda Türk Folkloru**”, İstanbul.

BORATAV, P. N. (2002). **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, T.C. Kültür Bakanlığı, İstanbul.

BULUT, Z. (2012). **Türkiye’de İnanç Turizmi Kapsamında Selçuk Aziz Yuhanna Bazilikası’nın Turistik Urun Potansiyeli ve Tanınırlık Düzeyi Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

CAMBRIDGE ÜNİVERSİTESİ, (2006). **Medieval History**, c.11, İngiltere.

CEVİZCİ, A. (2002). **Felsefe Sözlüğü**, Engin Yayıncılık, İstanbul.

COHEN, E. (1992). **Pilgrimage Centers: Concentric and Excentric**, *Annals of Tourism Research*, Vol.19: 33-50

COHEN, E. (1998). **Tourism and Religion: A Comparative Perspective**, *Pasific Tourism Review*, (2):1-10

COLLINS-K.,N., & KLIOT, N. (2000). **Pilgrimage tourism in the holy land: the behavioral characteristics of Christian pilgrims**. *GeoJournal*, 50(1), 55–67

COLLINS, N. (2010). “**Researching Pilgrimage Continuity and Transformations**”*Annals of Tourism Research*, Vol. 37, No. 2, pp. 440–456.

ÇAKAR, E.(2003). **16.yy. Halep Sancağı(1516-1566)**,Elazığ Fırat Üniversitesi Tarih Şubesi Yay.No:1, Elazığ.

ÇAKIR, N. (1999). **Eski Kentsel Yerleşim Birimlerimizin Kültür Turizmimizdeki Yeri ve Önemi Safranbolu Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

ÇAKIR, P. (1999). “**Türkiye’nin Turizm Gelirlerinin Ödemeler Dengesine Katkısının Analizi**”,*Anadolu Üniv. Yay.No.119*, S.8 Eskişehir.

ÇOLAKOĞLU, Ş. (1952). **Kilis Tarihi Üzerine Deneme**, Kilis Kültür Derneği Genel Yayını No:13 Araştırma Dizisi-2, Ankara.

DANIŞMEND, İ. H. (2011). **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, Doğu Kütüphanesi Tarih Dizisi, İstanbul.

DEMİR, Ö. ve ACAR M. (1997).*Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Vadi Yayınları,Ankara.

DEMİRKENT, İ. (1990). **Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098 – 1118)**, I. Ankara: TTK.

DEMİRKENT, İ. (1992). **Haçlı seferleri dönemi kalelerinden Ravendan**, TTK Belleteni, 216, 371-389. Ankara.

DİKİCİ, E. ve SAĞIR, A. (2012). **Antalya’da İnanç Turizminin Sosyolojik Çözümlemesi: Demre-Myra Örneği**, *KMU Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 14, Sayı: 22, 35-43.

DİNÇER, M. Z. (1993). **Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm**, Filiz Kitapevi, s.5,İstanbul.

DURU, R. (2007). **İnanç Turizmi Günleri III. İstanbul**, Şubat Yayıncılık, Muka Matbaacılık, İstanbul.

DÜNDAR, A. (1999). **Kilis'teki Osmanlı Devri Mimari Eserleri**,Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

EL-BELAZURİ, (1987). (Mustafa Fayda) , **Fütühül-Bıldan**, Ankara.

- EL-KERİM, M.** (2009). (Çeviri: Nazlı Pişkin), **İnsan ve Toplum Dizisi**, Ankara.
- ERALP, Z.** (1982). **Genel Turizm**, Ankara Matbaası, Ankara.
- ERBAŞ, A.** (2002). **“İslam Dışı Dinlerde Hac”** Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı : 5, ss. 97-121, Sakarya.
- ERDEM, B. ve GİRĞİN, K.** (2008). Spor Turizmi, (Editörler: Hacıoğlu Necdet ve AvcıkurtCevdet), Turistik Ürün Çeşitlendirmesi, Ankara: Nobel Yayınları, 386-389.
- EROL, M.** (2012). **Halep Türkmenleri Halk Kültürü Araştırması**, Ankara
- EROL, M.** (2008). **“Oylum Köyü Lebniye Günü (Yusuf İzzettin Hazretleri)”**, Zeytindalı Dergisi, s. 50, s.9, Kilis.
- ERGEÇ, R.** (2012). **Belgelerle Kilis**, Bilnet Matbacılık Biltur Basın Yayın ve Hizmet A.Ş., İstanbul.
- EVLİYA ÇELEBİ,** (1935). Seyahatnamesi Cilt:9, İstanbul.
- GARTNER, W. C.** (1996). **Tourism Development: Principles, Processes, and Policies**, New York: John Wiley&Son
- GÜZEL, O.** (2010). **“Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi”** Süleyman Demirel Üniversitesi, Vizyoner Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, ss. 87-100, Isparta.
- HACIOĞLU, N.** (2011). **“Türkiye’de İnanç Turizmi’nin Geleceği”**, Standart Dergisi, Yıl: 50 Sayı: 591, 26-33, Ankara.
- HANÇERLİOĞLU, O.** (1993). **Felsefe Ansiklopedisi (Kavramlar ve Akımlar)**, c.3, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- HANÇERLİOĞLU, O.** (1975). **İnanç Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- HANÇERLİOĞLU, O.** (1984). **İslam İnançları Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- HAZAR, A.** (1994). **Konaklama Teslerinde Animasyon Hizmetlerinin Yönetimi**, Turizm Geliştirme Vakfı Yayını Ankara.
- HAZEL, N.** (2007). **“Holidays for Children and Families in Need: An Exploration of the Research and Policy Context for Social Tourism in the UK – 2005”** <http://www3.interscience.wiley.com> , (21.02.2007, 11: 15).
- HELLENKEMPER, H.** (1976). **Burgen der Kreuzritterzeit in der Grafshaft Edessa und Königreich Kleinarmenien**. Bonn: Rudolf Habelt Verlag GMBH.

HELVACIKARA, M. C. (2012). “**Belgelerle Kilis**” Bilnet Matbacılık Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş., İstanbul.

HENDERSON, J.C. (2003). **Managing Tourism and Islam in Peninsular Malaysia**, Tourism Management, ss. 447-456, Malaysia.

HIGHAM, J. and HINCH, T. (1995). **Tourism, Sport and Seasons: the challenges and potential of overcoming seasonality in the sport and tourism sectors.** *Tourism Management*. 175.

HONIGMAN, E. (1928). (Çevirmen: Fikret Işıktan) “**Bizans Devletinin doğu sınırı**”, İstanbul Üniversitesi yayımları no:1528 s.s.103, İstanbul.

HUSSEIN, A.T ve SAÇ,F. (2008). **Genel turizm gelişim geleceği**,Siyasal Yayınevi, Ankara.

İŞILTAN, F. (1928). **Bizansın Doğu Sınırları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

İBNÜ'L-ESİR, İ. (1986). “**El-Kâmil Fi't-Tarih**”, cilt 3, Hz. Ömer Fütühatı, Antakya Babı, Beyrut.

İŞÇEN, Y. (1992). “**Mağara Turizmi**”,Amfora Aylık Turizm, Tanıtım, Kültür, Çevre Dergisi, 2, 28.

İYİYOL, F. (2003). **Sakarya Türkmenlerinde İnanışlar**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

İTO, (1997). **Karadeniz Bölgesinde Yayla Turizminin Geliştirilmesi, Bölgesel Gelişme ve Çevreye Uyumlu Yapılaşma**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın no: 1997-27, İstanbul.

KARAMAN, S.DEMİRKOL, Ş., ve ŞAHİN, S. (2008). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde “İnanç Turizmi” (Ed. Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, ss. 209- 238, Ankara.

KARAMAN, S. ve USTA, K.M. (2006). **İnanç Turizmi Açısından İznik ve Bir Uygulama Çalışması**, III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, Balıkesir.

KARAMAN, S.,DEMİRKOL, Ş., ve ŞAHİN, S. (2008). “**Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde İnanç Turizmi**” (Ed. Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt), Nobel Yayın Dağıtım, ss. 209- 238, Ankara.

KASİM, A. (2011). **Journal of Hospitality Marketing & Management**, 20: 441-456, Balancing Tourism and Religious Experience: Understanding Devotee's Perspectives on Thaipusan in Batu Caves, Selangor, Malaysia.

KAYA, D. (2007). **Halk Edebiyatında Yemek Destanları**, Motif Yayınevi s. 48, s. 4-11, İstanbul.

KAYA, H. (1996). İnanç Turizmi, Özsan Matbaası, Bursa.

KAYNAK, İ. H. (2010). “İnanç Turizminin Medeniyetlerarası İşbirliğine Etkileri: Türkiye Örneği” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi-Dergi Park, s. 123, Konya.

KETOLA, K. (2008). Uskonnot Suomessa. Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 102. Kirkon tutkimuskeskus, Tampere.

KETOLA K., NIEMELA K., PALMU H. & SALOMAKI H. (2011). Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraal, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa, Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 9, Tampereen, Yliopisto.

KILIÇ, H. Ç. (2003). Türk Kültüründe İnanç ve İnanışlar, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

KONTOGEOGROPOULOS, N. (1999). “Sustainable Tourism Or Sustainable Development? Financial Crisis, Ecotourism and The ‘Amazing Thailand’ Campaign ”, Current Issues In Tourism 2. (4), 316-332.

KONYALI, İ. H. (1968). Abideleri ve Kitabeleri ile Kilis Tarihi, İstanbul.

KOZAK, M.A. ve BAHÇE, S. (2009). Özel İlgi Turizmi, Detay Yayıncılık, Ankara.

KOZAK, N., KOZAK, M. ve KOZAK, M. (2010). Genel Turizm. Detay Yayıncılık, Ankara.

KOZAK, N. (2007). Alternatif Turizm ve Perşembe Yayılası, 8. Aybastı-Kabataş Kurultayı Dün, Bugün Ve Yarın Sürecinde Yörenin Ekolojik ve Endüstriyel Kalkınma Potansiyeli ve Stratejileri, İstanbul.

KURANI-KERİM

KÜÇÜK, M. A. (2003). Yahudilikte, Hıristiyanlıkta ve İslamiyet’te Kutsal Kitap Anlayışı, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

KÜÇÜKASLAN, N. (2007). Özel İlgi Turizmi, Ekin Yayınevi, Bursa.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI, (2012). Turizm Eğitimi Konferansı –Tebliğler, Ankara.

LANQUAR, R. (1991). (Çev. Gülser Öztunalı KAYIR), “Turizm-Seyahat Sosyolojisi”, İletişim Yayıncılık Cep Üniversitesi 49:s.9, İstanbul.

M'INTOSH, R., GOELDNER, W., CHARLES, R. (1986) *Tourism Principles, Practices, Piholosphies*, Toronto Canada, Jahn Wiley Sons Inc.

MUCUK, İ. (2001). *Pazarlama İlkeleri*, 13. Basım, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

MUHAMMED B. EL-KERİM,(2009). *Kitábüt't-Tabih, Abbasi Bağdatından Yemekler, Tatlılar, Çeşniler*, (Çev.N.Pişkin), KitapYayınevi,s.62, İstanbul.

MUHAMMED, B. MAHMUT Ş.(2005).15. *Yüzyıl Osmanlı Mutfağı* (Hazırlayanlar: Prof.Dr. Mustafa Argunşah-Dr. Müjgan Çakır), Gökkuşbu Yayınları, s.67,İstanbul.

NECVA, Dr. O.(2008). "*Halep, Kilis ve Gaziantep'teki Tarihi Eser ve Abideler*", Halep.

ÖRNEK, S. V. (1966). "*Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*" Ankara Üniversitesi 1. Coğrafya Fakültesi Yayınları Sayı:174 Ankara.

ÖZBAY, E. ,KOÇ, E. , YAPICI, A. , TÜRKAN, A. , BAYDAŞ, M. ve HEMİŞ, İ. (2012). *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

ÖZGÜÇ, N. (2003). *Turizm Corafyası Özellikler-Bölgeler*, Çantay Kitabevi, İstanbul.

ÖZÖN, M. N.(1971). *Osmanlıca Türkçe Sözlük*, Bilge Yayınları, İstanbul.

ÖZÖN, M. N. (1954).*Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü*, İstanbul.

REVVAS, M. B. (1964). "*Bevariku'l-Hakaik*, Tarablus.

RINSCHEDI, G. (1992). *Forms of religious tourism*, Annals of Tourism Research,19, 51– 67.

RICHARDS, G. (2007). *Cultural Tourism. Global and Local Perspectives*, The Haworth Hospitality Press, Binghamton, New York.

SARGIN, S. (2006). "*Yalvaç' da İnanç Turizmi*",Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 2, ss. 1-18, Elazığ.

SHARPLEY R.,SUNDURAM P. (2000)."*Tourism: A Sacred Journey? Tha Case Of Ashram Tourism, India*",International Journal Of Tourism Research.

SINGH, S. (2005). “**Secular Pilgrimages And Sacred Tourism In Indian Himalayas**”, *Research Of Geojournal*.

SMITH, V. L. (1992). “**Introduction. The quest in guest**” *Annals of Tourism Research*, 19(1), 1-17

SEÇKİN, A. (2010). “**Türkiye’deki Önemli Mevlevihaneler ve Mevlevihanlerin Yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğünün Rolü**”, *Sünam Yayınları: 5 / Bildiriler Serisi: 2*, Ankara.

STANCIULESCU, G.C. ve ȚIRCA, A.M. (2010). “**Implications of Commercial Activity within Monastic Settlements as a Way to Maintain the Sustainable Development of Religious Tourism in Romania**”, *The Amfiteatru Economic Journal*, Sayı: 27, 129-144, Romanya.

ŞAHİNER, T. (2012). **İnanç Turizmi Potansiyeli ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı Açısından Karaman**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

ŞAHMARANOĞLU, H. (2003). “**Kilis'in Ünlüleri**”, *Kilis*.

ŞAMAN, E. (2009). **Mersin İli İnanç Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi: Mersin’de İnanç Turizmi’ne Katılanların Profili Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

ŞİRVANİ, M. (2005). **Kitâbü’t Tabih**, Ankara.

TACEMEN, A. (2001). “**İslam Öncesi Edebiyat Zemininde Türk Kimliği**”, *Niğde Üniversitesi Yayınları*, Niğde.

TACEMEN, A. (1999). “**Taş İnanışı Verileri Zemininde Türk Kimliği**”, *Niğde Üniversitesi Yayınları*, Niğde.

TEKTUNA, M. (2011). **Kilis’te İnanç Turizmi**, *Kilis*.

TİMOTHY D. & OLSEN D. (2007). **Tourism, religion & spiritual journeys**, Routledge, New York.

TİMURTAŞ, K. K. (1932). “**Kilis Tarihi**”, *İstanbul*.

TUĞLACI, P. (1980). **Okyanus Ansiklopedik Sözlük**, c.4, Cem Yayınevi, İstanbul.

TÜMBEK, N. (2009). **Bütünleşik Pazarlama Faaliyetleri İle İnanç Turizmini Geliştirerek Yabancı Yatırımın Çekilmesi ve Antakya Örneği**. Yayınlanmamış

Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.

USTA, K. M. (2005). **İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından İznik'in Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

USTA, Ö. (2002). **Genel Turizm**, Anadolu Matbaacılık, İzmir.

USTA, Ö. (2008). **Turizm-Genel ve Yapısal Yaklaşım**, Detay yayıncılık, Ankara.

ÜNLÜÖNEN, K.,TAYFUN, A.,KILIÇLAR, A. (2011).**Turizm Ekonomisi**, Ankara.

YALINKILIÇ, K. ve ARPA, N. (2005). "Türkiye'deki Korunan Alanlar ve Ekoturizm",Doğal Alanlar Sempozyumu(ss 3-13), Süleyman Demirel Üniversitesi, 8-10 Eylül 2005, Isparta.

YENİPİNAR, U. (2006). **İnanç Turizmi ve Anadolu II. Turizm Şurası Bildirileri**, Ankara.

YOLALICI, M. E. (2006). **Türk Tarihinin Kaynakları**, s.133, Samsun.

YOLALICI, M. E. (1994). " Maarif Salnamelerine Göre Trabzon Vilayetinde Eğitim ve Öğretim Kurumları", OTAM, s.435-473. Ankara.

YÖRÜK, G. (2010). **İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Demre'nin Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Isparta.

ZAMAN, M. (2005). **Türkiye'nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Sümela (Meryamana) Manastırı**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 6. Sayı: 2, ss. 1-24. Erzurum.

ZENGİN, A. (2010). **Eyüp Kentsel Sit Alanının İnanç Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi ve Yerleşim Dokusunun Korunması Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana bilim Dalı, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.kilismuzesi.gov.tr/index.php/ravanda-kalesi>

<http://www.haberler.com/oylum-da-seyh-yusuf-izzettin-turbesi-doldu-tasti-4566453-haberi/>

<http://www.kiliskulturturizm.gov.tr%2FResim>

<http://pinarsarica079.wordpress.com/kilisteki-eski-kiliseler-havra/>

<http://gazianteptur.com/tr/index.php/ravanda-turu/oylum-hoyuk>

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/175067.asp>

www.maps.google.com

www.unwto.org

www.tourism-review.com

www.milliparklar.gov.tr

www.ttyd.org.tr/

www.tdk.org.tr/index

www.kilis.gov.tr/detay/313/cografi-yapi

DİĞER KAYNAKLAR

Seyfittin Gürsan, 65 Yaş, İşletmeci.

Mehmet Sabahettin Ekmekçişiren, 67 Yaş, Gazeteci.

Galip Akdağ, 40 Yaş, Avukat.

Halil Sürücü, 75 Yaş, Çiftçi.

Ahmet Elmalı, 63 Yaş, Yazar.

İsmail Eken, 32 Yaş, Türbedar.

Bahanur Özkan Bahar, 30 Yaş, Okutman.

Durmuş Oylumluoğlu, 73 Yaş, Türbedar.

Ahmet Polat, 50 Yaş, Esnaf.

ŒEKİLLER LİSTESİ

Œekil 1.1. Turizm ve İnanç İliŒkisi.....	20
--	----

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo.2.1. Yıllara Göre Gelen Turist Sayısı (2013-2014 ilk 6 ay)	30
Tablo.2.2. 2013 Yılı Uyruga Göre Gelen Yabancı Turist Sayısı ve Oranı	31
Tablo.2.3. Kilis Öncüpınar Sınır Kapısı Giriş ve Çıkış Tablosu	32
Tablo 3. 1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	156
Tablo 3. 2. Araştırmaya Katılanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	157
Tablo 3. 3. Araştırmaya Katılanların Medeni Durumları	157
Tablo 3. 4. Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumları	157
Tablo 3. 5. Araştırmaya Katılanların Mesleklerine Göre Dağılımı	158
Tablo 3. 6. Araştırmaya Katılanların Ne Zamandan Beri Bu Yörede İkamet Ettiklerinin Dağılımı	158
Tablo 3. 7. Araştırmaya Katılanların Aylık Hane Gelirlerine Göre Dağılımı	159
Tablo 3. 8. Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Yabancı Turistlerle Karşılaşma Oranları	160
Tablo 3. 9. Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Yerli ve Yabancı Turistlerle İlgili Düşünceleri	160
Tablo 3. 10. Araştırmaya Katılanların Kilis İlinin Ön Plana Çıkarılması Gereken En Önemli Değeri İşaretleyiniz ile İlgili Düşünceleri	161
Tablo 3. 11. Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde İnanç Turizmi Açısından Hangi Dinin Değerleri ile İlgili Düşünceleri	162
Tablo 3. 12. Araştırmaya Katılanların Turizmin Dinler ve Medeniyetler Arası Diyaloğa Katkısı ile İlgili Düşünceleri	162
Tablo 3. 13. Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	163
Tablo 3. 14. Araştırmaya Katılanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	163
Tablo 3. 15. Araştırmaya Katılanların Medeni Durumları	164
Tablo 3. 16. Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumları	164
Tablo 3. 17. Araştırmaya Katılanların Mesleklerine Göre Dağılımı	165
Tablo 3. 18. Araştırmaya Katılanların Aylık Hane Gelirlerine Göre Dağılımı	165
Tablo 3. 19. Araştırmaya Katılanların Geldikleri Şehirlere Göre Dağılımları	166
Tablo 3. 20. Araştırmaya Katılanların Din ve İnançlarına Göre Dağılımları	167
Tablo 3. 21. Araştırmaya Katılanların Kilis İline Kaç Kez Geldiklerine Göre Dağılımları	167
Tablo 3. 22. Araştırmaya Katılanların Kilis İline Ziyaret Etmelerinde Etkili Olan Araçların Dağılımları	167
Tablo 3. 23. Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Buldukları Gün Sayıları	168
Tablo 3. 24. Araştırmaya Katılanların Kilis İlindeki Konaklama Tesisi Türüne Göre Dağılımları	168
Tablo 3. 25. Araştırmaya Katılanların Kilis İline Geliş Amaçlarına Göre Dağılımları ..	169
Tablo 3. 26. Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Ziyaret Ettikleri Yerlere Göre Dağılımları	169
Tablo 3. 27. Araştırmaya Katılanların Kilis İline Yeniden Gelme Konusundaki Görüşleri	170
Tablo 3. 28. Araştırmaya Katılanların Kilis İline Seyahatlerinin Değerlendirilmesi	170
Tablo 3. 29. Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	171
Tablo 3. 30. Araştırmaya Katılanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	171

Tablo 3. 31: Araştırmaya Katılanların Medeni Durumları	171
Tablo 3. 32: Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumları	172
Tablo 3. 33: Araştırmaya Katılanların Mesleklerine Göre Dağılımı	172
Tablo 3. 34: Araştırmaya Katılanların Aylık Hane Gelirlerine Göre Dağılımı	173
Tablo 3. 35: Araştırmaya Katılanların Geldikleri Ülkeler Göre Dağılımları	173
Tablo 3. 36: Araştırmaya Katılanların Din ve İnançlarına Göre Dağılımları	174
Tablo 3. 37: Araştırmaya Katılanların Kilis İline Kaç Kez Geldiklerine Göre Dağılımları	174
Tablo 3. 38: Araştırmaya Katılanların Kilis İline Ziyaret Etmelerinde Etkili Olan Araçların Dağılımları	175
Tablo 3. 39: Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Buldukları Gün Sayıları	175
Tablo 3. 40: Araştırmaya Katılanların Kilis İlindeki Konaklama Tesisi Türüne Göre Dağılımları	176
Tablo 3. 41: Araştırmaya Katılanların Kilis İline Geliş Amaçlarına Göre Dağılımları ..	176
Tablo 3. 42: Araştırmaya Katılanların Kilis İlinde Ziyaret Ettikleri Yerlere Göre Dağılımları	177
Tablo 3. 43: Araştırmaya Katılanların Kilis İline Yeniden Gelme Konusundaki Görüşleri	177
Tablo 3. 44: Araştırmaya Katılanların Kilis İline Seyahatlerinin Değerlendirilmesi	178

FOTOĞRAF LİSTESİ

Foto 2. 1. Kilis İli Lokasyon Haritası	24
Foto 2. 2. Kilis İli Cami ve Türbeler Haritası	30
Foto 2. 3. Ulu Cami	39
Foto 2. 4. Ulu Cami 1.Kitabe	40
Foto 2. 5. Ulu Cami 2.Kitabe	41
Foto 2. 6. Ulu Cami 3.Kitabe	42
Foto 2. 7. Ulu Cami 4.Kitabe	42
Foto 2. 8. Ulu Cami 5.Kitabe	43
Foto 2. 9. Ulu Cami 6.Kitabe	44
Foto 2. 10. Ulu Cami 7.Kitabe	44
Foto 2. 11. Ulu Cami 8.Kitabe	45
Foto 2. 12. Ulu Cami 9.Kitabe	46
Foto 2. 13. Ulu Cami 10.Kitabe	46
Foto 2. 14. Ulu Cami 11.Kitabe	47
Foto 2. 15. Tekke Cami (Canbolat Paşa-Tekye Cami).....	48
Foto 2. 16. Tekke Cami (Canbolat Paşa-Tekye Cami) Kitabesi.....	49
Foto 2. 17. Canpulat Bey	50
Foto 2. 18. Kadı Cami	51
Foto 2. 19. Kadı Cami 1.Kitabe	52
Foto 2. 20. Kadı Cami 2.Kitabe	52
Foto 2. 21. Kadı Cami 3.Kitabe	53
Foto 2. 22. Kadı Cami 4.Kitabe	54
Foto 2. 23. Akcurun Cami	55
Foto 2. 24. Akcurun Cami Kitabesi	56
Foto 2. 25. Tabakhane Cami	57
Foto 2. 26. Tabakhane Cami 1.Kitabe	58
Foto 2. 27. Tabakhane Cami 2.Kitabe	58
Foto 2. 28. Tabakhane Cami 3.Kitabe	59
Foto 2. 29. Tabakhane Cami 4.Kitabe	60
Foto 2. 30. Muallâk Cami	61
Foto 2. 31. Muallâk Cami-Hasanbey Mezar Kitabesi	62
Foto 2. 32. Cüneyne Cami	63
Foto 2. 33. Cüneyne Cami 1. Kitabe	63
Foto 2. 34. Cüneyne Cami 2. Kitabe	64
Foto 2. 35. Çalık Cami	65
Foto 2. 36. Çalık Cami 1.Kitabe	66
Foto 2. 37. Çalık Cami 2.Kitabe	66
Foto 2. 38. Çalık Cami 3.Kitabe	67
Foto 2. 39. Mehmet Paşa Cami ve Medresesi (İbrahim Efendi).....	68
Foto 2. 40. Mehmet Paşa Cami ve Medresesi (İbrahim Efendi) Kitabesi	69
Foto 2. 41. Şeyh Süleyman Cami (Şihlar Cami).....	70
Foto 2. 42. Şeyh Süleyman Cami (Şihlar Cami) 1. Kitabesi	71
Foto 2. 43. Şeyh Süleyman Cami (Şihlar Cami) 2. Kitabesi	72
Foto 2. 44. Türkler (Kürtler) Cami	73
Foto 2. 45. Türkler (Kürtler) Cami 1.Kitabe.....	74

Foto 2. 46. Türkler (Kürtler) Cami 2.Kitabe.....	74
Foto 2. 47. Türkler (Kürtler) Cami 3.Kitabe.....	75
Foto 2. 48. Türkler (Kürtler) Cami 4.Kitabe.....	75
Foto 2. 49. Hacı Derviş Cami.....	76
Foto 2. 50. Hindioğlu Cami ve Kitabesi.....	78
Foto 2. 51. Şeyh (Şih) Cami.....	79
Foto 2. 52. Şeyh (Şih) Cami Kitabesi.....	80
Foto 2. 53. Şeyh Ahmet (Şeyh Halil) Cami.....	81
Foto 2. 54. Şeyh Ahmet (Şeyh Halil) Cami Kitabesi.....	82
Foto 2. 55. Pirlıoğlu Cami.....	83
Foto 2. 56. Katranacı (Alacalı) Cami.....	84
Foto 2. 57. Katranacı (Alacalı) Cami 1.Kitabe.....	85
Foto 2. 58. Katranacı (Alacalı) Cami 2.Kitabe.....	86
Foto 2. 59. Zeytinli Cami.....	87
Foto 2. 60. Kesik Minareli Cami.....	88
Foto 2. 61. Kesik Minareli Cami 1.Kitabe.....	89
Foto 2. 62. Kesik Minareli Cami 2.Kitabe.....	89
Foto 2. 63. Kesik Minareli Cami 3.Kitabe.....	90
Foto 2. 64. Kesik Minareli Cami 4.Kitabe.....	90
Foto 2. 65. Kesik Minareli Cami 5.Kitabe.....	91
Foto 2. 66. Kesik Minareli Cami 6.Kitabe.....	91
Foto 2. 67. Helvacıoğlu Cami.....	92
Foto 2. 68. Çekmeceli Cami.....	93
Foto 2. 69. Çekmeceli Cami 1.Kitabe.....	93
Foto 2. 70. Çekmeceli Cami 2.Kitabe.....	94
Foto 2. 71. Çırazoğlu Cami.....	95
Foto 2. 72. Çırazoğlu Cami Kitabesi.....	96
Foto 2. 73. Özbek (Şeyh Süveydan) Cami.....	96
Foto 2. 74. Özbek (Şeyh Süveydan) Cami Kitabesi.....	97
Foto 2. 75. Şakir Atik Cami.....	97
Foto 2. 76. Şakir Atik Cami 1.Kitabe.....	98
Foto 2. 77. Şakir Atik Cami 2.Kitabe.....	98
Foto 2. 78. Hasan Attar Cami.....	99
Foto 2. 79. Hasan Attar Cami 1.Kitabe.....	100
Foto 2. 80. Hasan Attar Cami 2.Kitabe.....	100
Foto 2. 81. Murtaza Cami.....	101
Foto 2. 82. Murtaza Cami 1.Kitabe.....	102
Foto 2. 83. Murtaza Cami 2.Kitabe.....	102
Foto 2. 84. Köfteci Bekir Dede Türbesi.....	104
Foto 2. 85. Hulk Dede Türbesi.....	105
Foto 2. 86. Şeyh Ayvad Hazretleri Türbesi (Ayşecik Parkı).....	107
Foto 2. 87. Şeyh Mansur Türbesi.....	108
Foto 2. 88. Şeyh Muhammed Bedevi Türbesi.....	109
Foto 2. 89. Şem'un Nebi Türbesi (Küt Küt Dede Türbesi).....	110
Foto 2. 90. Şeyh Muhammed Baha-ed-din-i Bağdadi ve Şeyh Muhammed Şahab-ed-din Türbesi.....	111
Foto 2. 91. Baytazzade Abdullah Sermest Efendi Türbesi.....	113

Foto 2. 92. Hocazade Abdullah Enveri Türbesi.....	114
Foto 2. 93. Sağıroğlu Muharremzade Türbesi	115
Foto 2. 94. Yusuf İzzettin Hamra	116
Foto 2. 95. Şeyh Osman Çelebi Türbesi	117
Foto 2. 96. Altundede Türbesi	118
Foto 2. 97. Keştenli Hacı Ali Baba Türbesi.....	118
Foto 2. 98. Şeyh Ahmet ve Şeyh Muhammed Türbesi.....	119
Foto 2. 99. Şeyh Halil Türbesi.....	120
Foto 2. 100. Tekke Türbesi ve Kabristanı	121
Foto 2. 101. Hz. Talha ve Hz. Zübeyr Türbesi	122
Foto 2. 102. Şurahbil Hasane Hazretleri Türbesi.....	124
Foto 2. 103. Şeyh Muhammed Ensari Türbesi	125
Foto 2. 104. Bilal-i Habeş Türbesi.....	126
Foto 2. 105. Şeyh Cüneyd Türbesi	127
Foto 2. 106. Şeyh Kırbe Türbesi.....	128
Foto 2. 107. Şeyh Kara Baba Türbesi.....	129
Foto 2. 108. Şihimoğlu Şükrü Elçi Türbesi	130
Foto 2. 109. Şeyh Efendi Tekkesi.....	133
Foto 2. 110. Köro Medresesi	134
Foto 2. 111. Kendirli Kilise	135
Foto 2. 112. Surp Hovannes Ermeni Kilisesi.....	135
Foto 2. 113. Mozaikli Bazilika	137
Foto 2. 114. Havra	138
Foto 2. 115. Mevlevihane	140
Foto 2. 116. Meşhetlik	141
Foto 2. 117. Resul Osman Dağı.....	143
Foto 2. 118. Kızlar Mağarası	144
Foto 2. 119. Oylum Günleri.....	146
Foto 2. 120. Ravanda Kalesi ve Anıt Ağaç.....	147
Foto 2. 121. Akcurun Anıt Ağacı	148
Foto 2. 122. Bal Dağı.....	149
Foto 2. 123. Kalleş Tepesi	150
Foto 2. 124. Timsah Kayalar	151

ÖZGEÇMİŞ

MUSTAFA BAHAR
E-mail: mubahar@gmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum Yeri : Türkoğlu/Kahramanmaraş
Doğum Tarihi : 10/10/1983
Askerlik Durumu : 30.05.2008 tarihi itibariyle yapıldı.
Medeni Durum : Evli

EĞİTİM DURUMU

2012-Devam Ediyor :Necmettin Erbakan Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı
2001 – 2007 : Anadolu Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu
1997 – 2001 : Adana Nezihe Yalvaç Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi

KARİYER

10/1997-04/2001 Adana Nezihe Yalvaç Anadolu Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi Uygulama Oteli
F&B, Kat Hizmetleri, Önbüro&Resepsiyon Eğitimi
05/1999-10/1999 Club Green Platan Marmaris/Muğla
Lise Stajı
05/2000-10/2000 Club Green Platan Marmaris/Muğla
Lise Stajı
06/2003-09/2003 Robinson Club Nobilis Belek/Antalya
Servis Elemanı/F&B
06/2004-09/2004 Robinson Club Nobilis Belek/Antalya
Servis Elemanı/F&B
06/2006-09/2006 Robinson Club Nobilis Belek/Antalya
Servis Elemanı/Önbüro Hizmetleri
08/2008-12/2008 Nurdağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Nurdağı/Gaziantep
Vekil Öğretmen
01/2009-09/2012 Türkiye Halk Bankası A.Ş.Kilis Şubesi
KOBİ Müşteri İlişkileri Asistanı/Servis Görevlisi
10/2012-Devam ediyor Türkiye Halk Bankası A.Ş.Kilis Şubesi
KOBİ Müşteri İlişkileri Yetkilisi/Servis Yetkilisi

EK-1

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
“İNANÇ TURİZMİ AÇISINDAN KİLİS İLİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ”AMACINA YÖNELİK
YEREL HALK ANKET FORMU

Sayın Katılımcı

Bu çalışma, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalında “İnanç Turizmi Açısından Kilis İlinin Değerlendirilmesi” İsimli Yüksek Lisans çalışması için yapılmaktadır. Vereceğiniz bilgiler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak olup, kesinlikle gizli tutulacaktır.

Katılımlarınız için teşekkür ederiz.

Araştırmayı Yürütenler:

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Fatih BERK (Danışman)

Mustafa BAHAR (Yüksek Lisans Öğrencisi)

Lütfen aşağıda verilmiş ifadelerden sizin için uygun olan kutuyu (X) işaretleyiniz**Soru 1) Cinsiyetiniz ?** () Bay () Bayan**Soru 2) Yaşınız ?** () 15-24 () 25-34 () 35-44 () 45-54 () 55 ve üzeri**Soru 3) Medeni durumunuz:** () Evli () Bekar**Soru 4) Eğitim durumunuz ?** () Okuma Yazma Yok () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora**Soru 5) Mesleğiniz ?**

() Öğrenci () Çiftçi () Emekli () Öğretmen () Esnaf () Ev Hanımı () Memur () Serbest () Avukat () İşsiz () Tüccar

() Sanayici () Diğer Belirtiniz.....

Soru 6) Ne zamandan beri bu yörede ikamet ediyorsunuz? () 1-4 Yıl () 5-9 Yıl () 10-14 Yıl () 15 Yıl ve üzeri**Soru 7) Ailenizin toplam aylık geliri TL olarak ne kadardır?**

() 1000TL altı () 1000-1500 TL () 1501-2000TL () 2001-2500 TL () 2501-3000TL () 3000TL+

Soru 8) Yabancı turistlerle çok sık karşılaşılıyor musunuz? () Evet () Hayır**Soru 9) Yerli ve yabancı turistlerle ilgili düşünceleriniz?**

() Sayıca daha fazla gelmelidirler.

() Çok fazla gelmekte sınırlama getirilmelidir.

() İbadet amaçlı gelmelerinden memnun değilim.

() Turistlerin yöremize gelmeleri beni ilgilendirmiyor.

() Diğer (Belirtiniz).....

Soru 10) Kilis ilinin ön plana çıkarılması gereken en önemli değeri işaretleyiniz.

() Dinsel-tarihsel-kültürel yerler () Doğal güzellikler () Tarımsal alanlar(Bağları-Zeytinlikler)

() Yemekler () Diğer (Lütfen Belirtiniz).....

Soru 11) Kilis ili inanç turizmi açısından hangi dinin değerlerine sahip?

() İslam Dini () Hıristiyanlık () Musevilik () Budizm () Diğer.....

Soru 12) Turizmin Dinler ve Medeniyetler arası diyaloga katkı sağladığını düşünüyor musunuz?

() Evet () Hayır () Karasızım

Soru 13) Aşağıda verilmiş ifadelere ne derece katıldığınızı 1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum olmak üzere uygun kutuyu işaretleyiniz.

	İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
1	Kilis'te turizmin gelişmesi, yöreye yönelik döviz girişini arttırır.					
2	Kilis'te turizmin gelişmesi, Kilis halkının kişi başına düşen geliri arttırır.					
3	Turistlerin alışverişi şehir esnafını olumlu etkileyecektir					
4	Turizm yöre halkının yaşam standartlarını yükseltecektir.					
5	Turizm doğal, kültürel ve tarihi kaynakların korunmasını sağlayacaktır.					
6	İnanç turizmi varlıklarının halka daha iyi tanıtılması amacıyla programlar düzenlenmelidir.					
7	Kilis'te inanç turizmi yöre halkının gelen turistlerin kültürel özelliklerinden etkilenmesine sebep olacaktır.					
8	Eski dönemlere ait eserler hepimizin ortak mirasıdır.					
9	İnanç turizmi, şehirdeki eğlence kültürünün değişmesine neden olacaktır					
10	Kilis ilinde bulunan Havra ve Kiliselerin restore edilip ibadete açılmasına olumlu bakarım.					
11	Kilis'te tanıtım amaçlı programlar düzenlenirse katılmak isterim.					
12	Turizm bilincini oluşturmak için Kilis halkının konu ile ilgili bilgilendirilmesine önem verilmelidir					
13	Kilis'te ki inanç turizm merkezleri Türkiye'de ve dünya da yeterince tanınmamaktadır.					
14	İnanç turizmi, Kilis ilinin kültürel yapısının gelişmesine katkı sağlayacaktır					
15	Tekye(Tekke) Camii ve Tekye (Tekke) Mevlevihanesi şehrin inanç turizmi açısından önemlidir.					
16	Farklı dine mensup turistlerin Kilis iline ziyareti Dinler ve Medeniyetler Arası iletişimi arttıracaktır.					
17	Kilis iline Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep gibi hak ettiği değerin henüz verilmediğini düşünüyorum.					
18	Kilis'e gelen turist sayısı arttıkça yerel halkın turiste bakış açılarının daha olumlu olacağını düşünüyorum					
19	Dünya barışının sağlanmasında ve ülkelerin birbirlerine yakınlaşmalarında turistik hareketlilik büyük önem taşımaktadır.					
20	Gelen turistler yerel halkın kültürel, ahlaki yapısını olumsuz etkilemektedir.					
21	Kilis Turizmüne yerel yönetimlerin katkısı yeterlidir					
22	Turizmle ilgili projeleri destekliyorum					

EK-2

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
“İNANÇ TURİZMİ AÇISINDAN KİLİS İLİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ” AMACINA YÖNELİK
YERLİ TURİST ANKET FORMU

Sayın Katılımcı

Bu çalışma, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı'nda "İnanç Turizmi Açısından Kilis İlinin Değerlendirilmesi" isimli Yüksek Lisans çalışması için yapılmaktadır. Vereceğiniz bilgiler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak olup, kesinlikle gizli tutulacaktır.

Katılımmız için teşekkür ederiz..

Araştırmayı Yürütenler:

Yrd. Doc. Dr. Mehmet Fatih BERK (Danışman)

Mustafa BAHAR(Yüksek Lisans Öğrencisi)

Lütfen aşağıda verilmiş ifadelerden sizin için uygun olan kutuyu (X) işaretleyiniz

Soru 1) Cinsiyetiniz ? ()Bay ()Bayan

Soru 2) Yaşınız ? ()15-24 () 25-34 () 35-44 () 45-54 () 55 ve üzeri

Soru 3) Medeni durumunuz: () Evli () Bekar

Soru 4) Eğitim durumunuz ? ()Okuma Yazma Yok ()İlkokul ()Ortaokul ()Lise ()Üniversite ()Yüksek Lisans ()Doktora

Soru 5) Mesleğiniz ? ()Öğrenci ()Çiftçi ()Emekli()Öğretmen ()Esnaf ()Ev Hanımı ()Memur ()Serbest

()Avukat ()İşsiz ()Tüccar () Sanayici()Diğer(belirtiniz).....

Soru 6)Ailenizin toplam aylık geliri TL olarak ne kadardır?

()1000TL altı ()1000-1500 TL ()1501-2000TL ()2001-2500 TL ()2501-3000TL ()3000TL+

Soru 7) Hangi şehirden geliyorsunuz?Belirtiniz).....

Soru 8) Dininiz/İnancınız ?()İslamiyet ()Hristiyanlık () Musevilik () Diğer

Soru 9) Kilis iline kaçınıcı gelişiniz?()İlk defa ()İkinci kez ()Üçüncü kez ()Üç defadan fazla

Soru 10) Kilis'i ziyaret etmenizdeki etkili olan araçlar nelerdir?

() Seyahat Acentası ()TV- Radyo ()İnternetYazılıBasın () Arkadaş Tavsiyesi

()Diğer(Belirtiniz).....

Soru 11) Kilis'te ne kadar kalıyorsunuz?()Bir günden az ()1- 3 gün ()4 -7 gün ()7 günden fazla

Soru 12) -Kilis'te konakladığınız tesis türü nedir?() Otel () Misafrhane ()Pansiyon ()Akraba Yarı

()Diğer.....

Soru 13) Kilis yöresine geliş amacınız nedir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

() İş Seyahati ()Eğitim ()İnanç ()Dinlenme ve eğlence () Diğer (belirtiniz).....

Soru 14) Kilis'te ziyaret ettiğiniz yerleri işaretleyiniz.()Tekye Cami ve Mevlevihanesi () Şurahbîl Bin Hasane () Şiîh Muhammed Bedevi Türbesi ()Oylum Höyük () Ravanda Kalesi

()Diğer....

Soru 15) Kilis'e yeniden gelmeyi düşünüyor musunuz?

()Evet ()Hayır ()Kararsızım

Soru 16) Kilis'teki seyahatinizi değerlendiriniz?

()Çok memnunum ()Memnunum ()Kararsızım ()Memnun değilim ()Hiç memnun değilim

Soru 17) Aşağıda verilmiş ifadelere ne derece katıldığınızı 1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum olmak üzere uygun kutuyu işaretleyiniz

	İFADELER	Kesinlikle	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle	Katılıyorum
		1	2	3	4	5		
1	Kilis, inanç turizmi açısından zengin bir potansiyele sahiptir.							
2	İnanç turizmiyle ilgili turist rehberleri yeterli bilgiye sahiptirler.							
3	İnanç turizmi kapsamında Türkiye’de Kilis’ten başka merkezlerde ziyaret edilmelidir.							
4	Turizm yöre halkının yaşam standartlarını yükseltecektir							
5	Kilis Tekke (Tekye) Cami ve Mevlevihane inanç turizmi açısından muhakkak ziyaret edilmesi gereken yerlerdendir.							
6	Kilis’in inanç turizm potansiyeli (ibadethaneleri) yeteri kadar mevcuttur.							
7	Kilis sadece dinsel değil, aynı zamanda doğal ve kültürel değerleriyle ziyaret edilmesi gereken turistik bir bölgedir							
8	Kilis,tur operatörleri kataloglarında yeteri kadar yer almıyor							
9	Seyahat acentelerinin inanç turizmi tur programlarında Kilis’ten bahsetmemektedir.							
10	İnanç turizmi açısından zengin bir potansiyele sahip olan Kilis’in yeterli tanıtımı yapılmamaktadır.							
11	İnanç turizminin Kilis’in ekonomisine ve tanıtımına katkı yapacağına inanıyorum							
12	Kilis’in Tarihi ve Kültürel merkezlerinde tanıtıcı bilgi içeren kitapçık ve tanıtım levhaları yeterlidir.							
13	Şehir içinde, turistik merkezleri gösteren yön levhaları mevcuttur.							
14	Yerel Halkın Turiste olan davranışından memnunuz.							
15	Kilis ilinin turizm altyapısı eksiktir							
16	İnanç Turizminin, turizmin çeşitlendirilmesi ve sürdürülebilir Turizm politikaları bağlamında önemli olduğunu düşünüyorum							
17	Kilis’in tarihi ve kültürel değerleri tanıtan kültürel yayınlar yeterlidir							

EK-3

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
TOURISM MANAGEMENT DEPARTMENT
QUESTIONNAIRE FORM OF A MASTER THESIS CALLED AS
“THE PROVINCE OF KİLİS EVALUATION IN TERMS OF FAITH
TOURISM”
FOR
FOREIGN TOURISTS**

Dear Participant

This study has been carried out for a Master Thesis named as “The Province of Kilis Evaluation In Terms Of Faith Tourism” at Necmettin Erbakan University Institute of Social Sciences Tourism Management Department. The information you provide will be used only for scientific purposes. All information gathered in this form will be kept strictly confidential.

Asst. Prof. Mehmet Fatih Berk (Consultant)

Mustafa BAHAR (Master’s degree student)

Please tick the appropriate box (X) to the expressions given below**Question 1) Your sexuality?** () Man () Woman**Question 2) Your age ?** ()15-24 () 25-34 () 35-44 () 45-54 () 55 and over**Question 3) Your marital status?** ()Married ()Single**Question 4) Education Level?** () No Literacy () Primary School () Secondary School () High School ()University () Master’s Degree () Doctorate**Question 5) Your Occupation?** () Student () Farmer () Retired () Teacher () Tradesmen () Housewife () Officer () free () Lawyer () Unemployed () Merchant () Industrialists () Other (please specify)**Question 6) What is the total monthly income of your family?**

()1000Usd -()1000-1500 Usd ()1501-2000Usd ()2001-2500 Usd ()2501-3000 Usd ()3000Usd+

Question 7) Which country do you come from?**Question 8) Your Religion / belief?** () Islam () Christianity () Judaism () Other**Question 9) How many times did you visit Kilis?** () For the first time () a second time () for the third time () more than three times**Question 10) Which items are forceful to visit Kilis?** () Travel Agency () TV-Radio () Internet Written Press () recommendation of a friend () Other (please specify)**Question 11) How long have you stayed in Kilis?** () Less than a day () 1 to 3 days () 4 -7 days () more than 7 days**Question 12) Choose your accommodation preference** () Hotel () Quest House () Pension () Other (please specify).....**Question 13) What is your purpose to visit Kilis?**(You can select more than one) () Business Travel () Education () Religion () Recreation and entertainment () Other (please specify)**Question 14) Please mark the places you visit in Kilis?** () Tekye Cami ve Mevlevihanesi () Şurahbil Bin Hasane Türbesi () Şih Muhammet Bedevi Türbesi () Oylum Höyük () Ravanda Kalesi () Diğer.....**Question 15) Do you want to visit Kilis again?** () Yes () No () Undecided**Question 16) Assess your trip in Kilis?** () Very satisfied () Satisfied () Undecided () Unsatisfied () Not satisfied at all

Question 17) To what extent that statements given below 1 = strongly disagree, 2 = disagree, 3 = Neutral, 4 = Agree, 5 = Strongly Agree Please tick the appropriate box.

	EXPRESSIONS	Strongly Disagree	Disagree	Neutral	Agree	Strongly Agree
		1	2	3	4	5
1	Kilis has a rich potential in terms of religious tourism.					
2	Tourist guides have adequate information on religious tourism.					
3	The other faith tourism centers should be also visited in Turkey as well as Kilis					
4	Tourism will raise the living standards of the local people.					
5	Kilis is one of the places certainly to be visited in terms of religious tourism such as Lodge, Mosque and Mevlevihane.					
6	Kilis's faith tourism potential (places of worship) are sufficiently available.					
7	Not religious but also the natural and cultural places should be visited in Kilis.					
8	Kilis is not mentioned precisely in tour operators' catalogue.					
9	There is no info about Kilis in the faith tourism programmes of the travel agencies					
10	Advertising of Kilis isn't enough in terms of Faith Tourism .					
11	I believe that Religious Tourism will contribute to the economy and the promotion of Kilis.					
12	The booklets and the information boards are enough at the Historical and cultural centers in Kilis					
13	Within city, there are signs showing directions of touristic centers.					
14	The contribution of Local Government is sufficient for Kilis tourism.					
15	I'm very pleased by the behaviors of the local people.					
16	I support tourism-related projects.					
17	Tourism infrastructure is lacking in Kilis.					
18	I think Faith Tourism in the context of diversification of the tourism and sustainable tourism policies is important.					
19	The publications which are introducing historical and cultural values of Kilis sufficient.					

